

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Karistusõiguse osakond

Samuel Saadoja

**KURITEGELIKU ÜHENDUSE KOOSSEISUDE SISUSTAMINE EESTI
KOHTUPRAKTIKAS**

Magistritöö

Juhendaja:
mag iur Mario Truu

Tallinn 2024

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	4
1. KURITEGELIKUD ÜHENDUSED EESTI KARISTUSÕIGUSES	8
1.1. Organiseeritud kuritegevus	8
1.1.1. Organiseeritud kuritegevuse seos kuritegeliku ühendusega	8
1.1.2. Tegevus kui organiseeritud kuritegevuse dimensioon	9
1.1.3. Struktuur kui organiseeritud kuritegevuse dimensioon	12
1.1.4. Valitsemine/võim kui organiseeritud kuritegevuse dimensioon	15
1.2. Kuritegelike ühenduste koosseisud Eesti karistusseadustikus	17
1.2.1. Kuritegelike ühenduste koosseisude olemus	17
1.2.2. Karistusseadustiku § 255 - kuritegelik ühendus ning selle süüteokoosseisu tunnused 21	
1.2.3. Karistusseadustiku § 256 – kuritegeliku ühenduse organiseerimine ning selle süüteokoosseisu tunnused	25
1.2.4. Kuritegeliku ühenduse eristamine kaastäideviijatest	26
2. KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜS: KURITEGELIKU ÜHENDUSE SISUSTAMINE MAA- JA RINGKONNAKOHTUTES	29
2.1. Metoodika kirjeldus	29
2.2. Empiiriline uurimus	32
2.2.1. Maakohtu otsus nr 1-16-483/786 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-16-483/873 ..	32
2.2.2. Maakohtu otsus nr 1-16-2411/978 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-16-2411/1066 35	
2.2.3. Maakohtu otsus nr 1-16-11625/468 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-16-11625/582.....	39
2.2.4. Maakohtu otsus nr 1-18-437/499 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-18-437/608 ..	43
2.2.5. Maakohtu otsus nr 1-18-10100/120	47
2.2.6. Maakohtu otsus nr 1-18-7086/362 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-18-7086/415 49	
2.2.7. Maakohtu otsus nr 1-16-9171/1751 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-16-9171/1992	55
2.2.8. Maakohtu otsus nr 1-19-6226/309 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-19-6226/340 57	

2.3. Kohtupraktika analüüsi järeldused.....	61
KOKKUVÕTE	67
SUMMARY. THE DEFINITION OF CRIMINAL ORGANISATION IN ESTONIAN CASE-LAW.....	71
KASUTATUD ALLIKAD	78

SISSEJUHATUS

1969. aastal Mario Puzo sulest ilmunud „Ristiisa“ on üks enim müüdud romaane läbi aegade. Pikemat tutvustamist ei vaja muidugi ka teose ainetel valminud samanimeline filmitriloogia või näiteks auhinnatud HBO draamasari „Sopranod“. Inimeste vaimustus väljamõeldud maffialugudest on suuresti ka põhjuseks, miks just organiseeritud kuritegevus tõenäoliselt üks avalikkust paeluvamaid kriminaalkäitumise vorme on.¹ Kehtiva õiguse kohaselt ei ole kuritegelikud ühendused siiski ilukirjanduslikul kombel pelgalt pereväärtustel ja veritasu traditsioonidel põhinevad grupeeringud, vaid need omavad ka suuremat ühendusesisest eesmärki.² Vägivald ei ole seega kuritegevuse organiseerumise universaalseks eesmärgiks, vaid enamasti hoopis ühenduse tegutsemise paratamatuks tagajärjeks.³

Siiski on ka Eesti karistusseadustikus⁴ (edaspidi KarS) sisalduv kuritegeliku ühenduse mõiste võrdlemisi lai ning seda vaid grammatiliselt tõlgendades raskesti hoomatav. KarS § 255 lg-s 1 sätestatud legaldefiniitsiooni kohaselt on kuritegelik ühendus kolmest või enamast isikust koosnev püsiv isikutevahelise ülesannete jaotusega ühendus, mille tegevus on suunatud teise astme kuritegude, mille eest ettenähtud vangistuse ülemmäär on vähemalt kolm aastat, või esimese astme kuritegude toimepanemisele. Seejuures sanktsioneerib KarS § 255 lg 1 üksnes kuritegelikku ühendusse kuulumise kolme- kuni kaheteistaastase vangistuse ning KarS § 256 lg 1 kuritegeliku ühenduse loomise, juhtimise või sinna liikmete värbamise viie- kuni viieteistaastase vangistusega.

KarS §-des 255 ja 256 sätestatud süüteo koosseisude praktikas kohaldamisel on tekkinud segadust ka Eesti kohtutel.⁵ Esile on kerkinud ebaselgus kuritegelikku ühendusse kuulumise (KarS § 255) ning selle organiseerimise (KarS § 256) koosseisude karistatavusalaga seoses.⁶ Tallinna Ringkonnakohtus on märkinud, et kuritegeliku ühenduse mõiste on võtnud Eestis devalveeruva suuna ning statistiliste näitajate poolest on organiseeritud kuritegevus lausa

---

¹ Albanese, J.S. Organized Crime. From the mob to transnational organized crime. Seventh Edition. Routledge 2015, lk 1,2 & 20-21

² Siinmaa, A. Kuritegelikud ühendused: müüdid ja tegelikkus – Juridica, 2015/7, lk 474, 475.

³ *Ibidem*.

⁴ Karistusseadustik – RT I, 06.07.2023, 40.

⁵ Soo, A., Sootak, J. Legislative Actions of Estonia to Combat Organized Crime. Journal of Eastern-European Criminal Law no. 1/2015, lk 36

⁶ Soo, A., Truu, M. Kuritegelikku ühendusse kuulumine (ja kuritegeliku ühenduse organiseerimine). Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 21. veebruari 2019. a otsus asjas 1-16-6452 – Juridica 2019/7, lk 536

vohamas.⁷ Hägusus kuritegeliku ühenduse mõiste täpse määratluse ümber muudab aktuaalseks ka käesoleva magistritöö.

Magistritöös analüüsitakse, kuidas on Eesti maa- ja ringkonnakohtute praktikas käsitletud kuritegeliku ühenduse koosseise. Töö eesmärk on tuvastada, kuidas on Eesti madalama astme kohtud sisustanud kuritegeliku ühenduse koosseise. Kohtupraktika analüüs viiakse läbi 2019. aasta veebruarist⁸ kuni 2023. aasta lõpuni Riigi Teatajas avaldatud maa- ja ringkonnakohtute otsuste põhjal. Jättes kõrvale kokkuleppemenetluses lahendatud kriminaalasjad, Riigikohtu otsused ning kohtuotsused, kus KarS §-de 255 või 256 järgi süüdistustest loobuti, avaldati Riigi Teatajas 15 alamate astmete kohtuotsust, mis endas KarS §-des 255 või § 256 sätestatud koosseise kätkesid.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on selle autor püstitanud järgneva uurimisküsimuse: kuidas on Eesti maa- ja ringkonnakohtutes sisustatud kuritegeliku ühenduse koosseisu objektiivseid tunnuseid KarS § 255 lg 1 mõistes? Primaarsele uurimisküsimusele vastuse leidmisel annab magistritöö autor töös vastused ka järgmistele alaküsimustele:

- 1) millised tunnused viitavad kuritegeliku ühenduse olemasolule?
- 2) kuidas on kohtupraktikas sisustatud kuritegelikku ühendusse kuulumist ning selle organiseerimist?
- 3) kuidas eristada kuritegelikku ühendust KarS § 21 lg-s 2 sätestatud kaastäideviijatest?

Töö autori hinnangul ei ole ühtegi probleemi, s.h. õiguslikku küsimust, võimalik detailide tasemel edukalt lahendada enne esmalt neid detaile ümbritsevate fundamentaalsete omaduste tundmaõppimist. Ideest tulenevalt on magistritöö jaotatud kaheks suuremaks peatükiks, millest esimene keskendub kuritegeliku ühenduse mõiste teoreetilisemal tasemel tundmaõppimisele. Peale Eesti karistusõiguses sisalduvate kuritegeliku ühenduse tunnuste üksikasjalikumalt lahkamist on võimalik analüüsida ka kohtulahendites valitsevat KarS §-de 255 ja 256 sisustamispraktikat.

Esimene peatükk annab kõigepealt ülevaate organiseeritud kuritegevuse olemusest üldiselt. Nimelt on Eestis kuritegelikku ühendusse kuulumise ning selle organiseerimise

---

⁷ TlnRnKo 1-16-6452, lk 25

⁸ Analüüsitava lahendite alguskuupäeva valimisel sai määravaks Riigikohtu lahend nr 1-16-6452, vt lähemalt töö II ptk.

kriminaliseerimisel võetud aluseks rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsioon⁹ (edaspidi Palermo konventsioon), mille I artikli kohaselt just rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse tõhusam ärahoidmine konventsiooni eesmärgiks on. Organiseeritud kuritegevust puudutav magistritöö osa avab selle nähtuse olemust peamiselt läbi kriminoloogilise ja sotsioloogilise vaatenurga. Seeläbi loob töö autor baasi, mille põhjal on Eesti kehtivas õiguses valitsevaid kuritegeliku ühenduse tunnuseid parem mõista. Magistritöös käsitletakse organiseeritud kuritegevuse temaatikat üksnes magistritöö üldise eesmärgi huvides, s.t. et ka organiseeritud kuritegevust analüüsib magistritöö autor eesmärgiga teha selgeks selle üldine sisu, ohtlikkus ning vajalikkus selle vastu nii siseriiklikult kui ka rahvusvahelisel tasemel võidelda. Magistritöö ei sisalda üksikasjalikku analüüsi organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise rahvusvahelistest õigusaktidest ega kuritegeliku ühenduse koosseisude kujunemislugu Eesti karistusõiguses, kuivõrd see ei toeta autori hinnangul kuritegevuse organiseerumise olemuse, põhjuslikkuse ning ohtlikkuse täpset tundmaõppimist. Samuti on vastavat temaatikat varasemates teadustöodes juba analüüsitud¹⁰.

Seejärel käsitletakse magistritöös kuritegeliku ühenduse kuriteokoosseise kehtivas Eesti karistusõiguses. Töö autor analüüsib KarS §-s 255 sätestatud kuritegeliku ühenduse mõistet ning ühendusse kuulumise (KarS § 255) ning selle organiseerimise (KarS § 256) koosseisutunnuseid. Esimese peatüki teises alaosas annab töö autor detailse ülevaate magistritöös käsitletavate kuriteokoosseisude olemusest, eesmärgist, nende abil kaitstavast õigushüvest ning koosseisude objektiivsetest tunnustest. Samuti analüüsib töö autor alapeatükis kuritegeliku ühenduse sisustamisel enim esile kerkinud küsimusi, nagu näiteks kuritegelike ühenduste eristamine KarS § 21 lg-s 2 sätestatud ühiselt ja kooskõlastatult tegutsevatest kaastäideviijatest¹¹.

Magistritöö teises peatükis viib töö autor läbi maa- ja ringkonnakohtu otsuste seas empiirilise analüüsi. Empiirilise uurimuse objektiks on Eesti madalama astme kohtute poolt perioodil 22.02.2019 kuni 31.12.2023 Riigi Teatajas avaldatud otsused, milles on isikuid süüdistatud KarS § 255 alusel kuritegelikku ühendusse kuulumises või KarS § 256 alusel kuritegeliku

---

⁹ Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsioon – RT II 2003, 1, 1

¹⁰ Vt näiteks E. Rattam magistritööd „Kuritegeliku ühenduse mõiste määratlemine riigijärgses õiguses“ või E. Ets magistritöö „Kuritegeliku ühenduse mõiste sisustamisega seotud probleemistik Eesti karistusõiguses“.

¹¹ Soo (viide 5), lk 36.

ühenduse organiseerimises. Empiirilise uurimuse käigus analüüsib töö autor kuritegelike ühenduste kohtuasjades valitsevat kohtute sisustamispraktikat ning annab seeläbi vastuse ka magistritöös püstitatud primaarsele uurimisküsimusele. Magistritöö autor analüüsib empiirilises uurimuses kohtupraktikas valitsevate seisukohtade kvalitatiivseid tunnuseid ning ei keskendu kuritegelikke ühendusi sisaldavate kohtulahendite statistilisele uurimisele.

Töö autor on magistritöö allikatena peamiselt kasutanud Eesti ja välismaa teaduskirjandust, erialaseid artikleid, Eesti Vabariigi õigusakte, karistusseadustiku kommentaare ning erinevate astmete kohtupraktikat Eestis. Magistritöö autor kasutab Riigikohtu lahendeid tõlgendamisargumendina töö esimeses peatükis ning empiirilises uurimuses neid lahendeid ei käsitle.

Märksõnad: karistusõigus, organiseeritud kuritegevus, kuritegelikud ühendused

1. KURITEGELIKUD ÜHENDUSED EESTI KARISTUSÕIGUSES

1.1. Organiseeritud kuritegevus

1.1.1. Organiseeritud kuritegevuse seos kuritegeliku ühendusega

Kuritegelike ühenduste koosseisud on Eesti karistusõiguses välja kujunenud nii Palermo konventsiooni kui seda täiustava Euroopa Nõukogu raamotsuse 2008/841/JSK¹² (edaspidi Euroopa Nõukogu raamotsus) põhjal. Mõlemad nimetatud õigusaktid seavad eesmärgiks rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse. Palermo konventsioonis on vastav eesmärk sätestatud I artiklis, Euroopa Nõukogu raamotsuses on see eesmärk sätestatud preambulas¹³.

Karistusseadustiku kommenteeritud väljaande kohaselt on organiseeritud kuritegevuse mõiste kuritegeliku ühenduse mõistest laiem, hõlmates kogu organiseeritud kuritegevuse problemaatika.¹⁴ Magistritöö autor ei sea kahtluse alla fakti, et organiseeritud kuritegevus kuritegelikust ühendusest laiem mõiste on, kuid on arvamusel, et tulenevalt organiseeritud kuritegevuse niivõrd ulatuslikust ja interdistsiplinaarsest iseloomust, oleks kuritegeliku ühenduse kontseptsiooni paremaks mõistmiseks vajalik tunda ka organiseeritud kuritegevust üldiselt ning tegureid, mis üldse inimesi kuritegusid organiseeritud viisil toime panema ajendavad. Organiseeritud kuritegevuse sisu ning seda iseloomustavate tunnuste analüüs võimaldab paremini mõista, mida seadusandja KarS § 255 lg-s 1 sätestatud kuritegeliku ühenduse all silmas peab. Magistritöö autor on arvamusel, et mida kitsamalt ning lühinägelikumalt kuritegeliku ühenduse tunnustele otsa vaadata, seda suurem on ka tõenäosus kuritegelikku ühendust KarS § 21 lg-s 2 sätestatud kaastäideviijatega segi ajada, kes iseenesest ju samuti kooskõlastatult ühise kuritegeliku eesmärgi nimel tegutsevad. Samuti toob käesoleva magistritöö autor välja mitmes kuritegeliku ühenduse kohtuasjas väljendatud ringkonnakohtu seisukoha, mille kohaselt peab kuritegeliku ühenduse puhul välja paistma organiseeritud kuritegevusele omane iseloom.¹⁵ Eeltoodust tulenevalt peab magistritöö autor kuritegeliku

---

¹² Euroopa Nõukogu raamotsus 2008/841/JSK, 24. oktoober 2008, organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse kohta – ELT L 300/42, 11.11.2008

¹³ *Ibidem*, preambula p 1 - 8

¹⁴ Aas, N. KarS. Kom vlj § 255/3.1.3. – Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 5 vlj. Tallinn: Juura 2021, lk 816.

¹⁵ Nt TlnRnKo 1-19-6226/340, lk 62; TlnRnKo 1-18-7086/415, lk 59 p 6.

ühenduse olemuse ning selle tunnuste paremaks mõistmiseks vajalikuks kirjeldada organiseeritud kuritegevuse põhisisu. Organiseeritud kuritegevuse ning KarS § 255 lg-s 1 sätestatud kuritegeliku ühenduse kattuvusala tõttu on esimese kirjeldamine vajalik kuritegeliku ühenduse objektiivsete tunnuste ning olemuse paremaks mõistmiseks.

Organiseeritud kuritegevusest ühiskonnas laiemalt rääkides ei peeta silmas kuritegusid kui käitumisakte, vaid pigem üksust, kes neid toime paneb (nn teo subjekt).¹⁶ Siiski tegutsevad organiseeritud kuritegevuse puhul kurjategijad koos mitte seetõttu, et mõni „maffiaboss“ seda nõuab, vaid seetõttu, et teatud kuriteod juba oma olemuselt eeldavad organiseeritud tegutsemist.¹⁷ Näiteks turupõhiste kuritegude toimepanemine eeldab pidevat kaupade ja teenuste pakkumist ning samaaegset konspireeritud tegutsemist, et vältida kuritegude avalikustumine.¹⁸ Seega kujundavad teatud liiki kuriteod organiseeritud kuritegelike ühenduste olemuse ning juhul kui muutuvad toimepandavate kuritegude olemus, muutub ka ühendus ise. Lisaks sellele, et mõned kuriteod nõuavad organiseeritud tegutsemist, eeldab teatud süütegude toimepanemine tegutsemise reguleerimist ja teatud rutiinide järgimist. Seega kujundavad organiseeritud kuritegeliku ühenduse ning selle ülesehituse just toimepandavad kuriteod. Et luua mõistetavam kontseptuaalne raamistik organiseeritud kuritegevusest ning mis organiseeritud kuritegevust iseloomustab, tuleks vaadelda organiseeritud kuritegevuse olemuse kolme dimensiooni: a) tegevus, b) struktuur ja c) valitsemine (inglise keeles *governance*).¹⁹

1.1.2. Tegevus kui organiseeritud kuritegevuse dimensioon

Üks organiseeritud kuritegevuse dimensioon on tegevus ehk see, kuidas organiseeritud kuritegevus toimub.²⁰ Organiseeritud kuritegevust seostatakse enamjaolt kaupade ja teenuste ebaseadusliku pakkumisega.²¹ Õiguskirjanduses välja toodud seisukohta toetab ka Riigikohus, kes on rõhutanud, et organiseeritud kuritegevust iseloomustab esmajoones illegaalsete kaupade ja teenuste pakkumine.²² Illegaalne turg on välja kasvanud nõudlusest toodete suhtes, mis on

---

¹⁶ Maltz, M. On Defining "Organized Crime": The Development of a Definition and a Typology – Crime & Delinquency, 1976, lk 339.

¹⁷ Von Lampe, K. Organized Crime. Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures, and Extra-legal Governance. SAGE Publications 2016, lk 59-60

¹⁸ Naylor, R. T. Towards a general theory of profit-driven crimes. The British Journal of Criminology, 2003, Vol. 43, No. 1, lk 95.

¹⁹ Von Lampe (viide 17), lk 27,31.

²⁰ *Ibidem*, lk 74.

²¹ Naylor (viide lk 18), lk 95.

²² RKKK 1-16-6452 p 20.

keelatud (nt lapsporno), väga rangelt reguleeritud (nt narkootikumide käitlemine) või kõrgelt maksustatud (nt sigaretid või kütus). Tarbijate huvi keelatud või nende jaoks kättesaamatute kaupade ning teenuste vastu on tekitanud legaalsele turule alternatiivi, mis seadusest kõrvaleviilivaid tarbijaid ning teenusepakkujaid ühendab.²³ Seega toimib illegaalne turg samataoliselt legaalse turuga, kus kaupu ja teenuseid vahetatakse raha vastu, kuid erinevus seisneb selles, et vahetatavad kaubad ja teenused on õigusaktidega keelatud.²⁴ Lisaks võib illegaalsel turul toimuda vahetusteenuse pakkumine, mille käigus toodet või teenust ei müüda vaid osapooled vahetavad näiteks narkootikume relvade vastu.²⁵

Iseloomulikult üldisele turumajandusele on ka illegaalne turg pidevas muutumises ning mõjutatud seda ümbritsevast keskkonnast. Ebaseaduslikku turgu enim mõjutavam tegur on kahtlemata õiguskeskkond – näiteks Ameerika Ühendriikides 1920. aastast 1933. aastani kehtinud kuiv seadus lõi soodsa pinnase salaviina turustamisega tegelenud Al Capone'le ning 1970. aastate edukas Kolumbia päritoluga marihuaana sisseveo tõkestamine viis turu vähem mahukama alternatiivi, s.t. kokaiini leidmiseni. Narkokaubandus on tõenäoliselt ka globaalseima haardega illegaalse turu probleem, mis läbi narkootiliste ainete tootmise või levitamise ilmselt kõiki maailma riike vähemalt kaudselt mõjutab.²⁶

Illegaalse turul pakutavaid tooteid ja teenuseid on võimalik samuti liigitada kaheks: 1) kaubad ja teenused, mis on täielikult keelatud ning 2) kaubad ja teenused, mis on osaliselt keelatud. Esimesel juhul on tegemist kaupade ja teenustega, mis on täielikult keelatud kõikidele. Kõige levinumad täielikult keelatud tooted on meelelahutuslikud narkootikumid, kuid ka näiteks lapsporno, võltsitud valuuta ja palgamõrvad.²⁷

Teisel juhul on tegemist kaupade ja teenustega, mis on osaliselt seadusega keelatud ehk mille suhtes on olemas paralleelne seaduslik turg. Sellisel juhul on teatud tingimustel kaupade ja teenuste ostmine seaduslik, kuid samal ajal toimub nende samade kaupade ja teenuste müümine ka ebaseaduslikult. Sellised kaubad on näiteks narkootikumid, mida teatud juhtudel võib kasutada meditsiinilistel eesmärkidel. Tegemist on üldjuhul kaupade või teenustega, mille

---

²³ Von Lampe (viide 17), lk 3.

²⁴ Beckert, J., Wehinger, F. In the shadow: illegal markets and economic sociology. *Socio-Economic Review* 2013, lk 7.

²⁵ Von Lampe (viide 17), lk 74-75.

²⁶ *Ibidem*, lk 3.

²⁷ Naylor (viide 18), lk 86.

puhul on kindlaks määratud, kes selliseid kaupu või teenuseid tohib pakkuda ja müüa ning kes selliseid tooteid võivad osta ning kasutada.²⁸ Selliselt on näiteks Eestis narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse²⁹ (edaspidi NPALS) § 3 lõike 1 kohaselt narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemine keelatud, välja arvatud meditsiinilisel või teaduslikul eesmärgil. Osaliselt keelatud kaupade ja teenuste all on võimalik vaadelda ka selliseid kaupu ja teenuseid, millel on legaalne turg olemas, kuid ebaseadusliku turu moodustavad need tooted ja teenused, mis on toodetud või saadud ebaseaduslikul teel. Siia alla kuuluvad näiteks salaküttide kütitud loomad, varastatud kaubad, võltsitud tooted, salasigaretid ja illegaalseid võtteid kasutavad võlanõudjad.³⁰

Üks levinumaid tooteid, millega illegaalsel turul kaubeldakse, on narkootikumid. Ebaseaduslik uimastiturg omab rahvusvahelist mõõdet, kuna teatuid narkootikume on võimalik kasvatada ainult üksikutes maailma piirkondades.³¹ Ka Eestis on narkootikumidega illegaalsel turul kaubitsemine üks organiseeritud kuritegevuse viis. Näiteks on 2012. aasta andmete põhjal Eesti peamine transiitriik Hollandist amfetamiini viimiseks Soome.³² 2019. aasta andmete põhjal on Eesti transiitriik, et viia narkootikume Põhjamaadesse ja Venemaale.³³ Üle maailma omab uimastikaubandus illegaalsel turul rahvusvahelist mõõdet ning just seetõttu seostatakse uimastikaubandust ka rahvusvahelise organiseeritud kuritegevusega. On leitud, et narkootikumidega kaubitsemine ei olegi justkui võimalik ilma organiseeritud kuritegevuseta. Kuigi mingis faasis saab narkootikumidega kaubitseja tegutseda enda territooriumil, siis teiste faaside teostamiseks peab olema ka rahvusvahelisi sidemeid ning seega saab illegaalne narkootikumikaubandus toimuda üksnes tänu organiseeritud kuritegevusele.³⁴

See, miks illegaalsel uimastiturul toimub organiseeritud kuritegevus, tuleneb asjaolust, et narkootikumidega ebaseaduslik kauplemine on kuritegelike organisatsioonide jaoks väga kasumlik äri. Kuritegelikud organisatsioonid on üldiselt huvitatud tegutsemisest sellises ebaseaduslikus valdkonnas, mis on nende jaoks kõige tulutoovam, ning just narkokaubandust

---

²⁸ Von Lampe (viide 17), lk 81-82.

²⁹ Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadus – RT I, 03.02.2023, 6

³⁰ Von Lampe (viide 17), lk 81.

³¹ Albanese (viide 1), lk 224.

³² Institute for Security & Development Policy. Russian Organized Crime: Recent Trends in the Baltic Sea Region. Stockholm Paper 2012, lk 61.

³³ European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction. Estonian, Country Drug Report 2019, lk 21 – Arvutivõrgus: https://www.emcdda.europa.eu/publications/country-drug-reports/2019/estonia_en (23.02.2024).

³⁴ Politi, A. Transnational organized crime and drug trafficking. European Union Institute for Security Studies (EUISS) 1997, lk 1.

peetakse maailmas üheks tulutoovaimaks sektoriks.³⁵ Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Ameti (edaspidi Europol) andmetel narkokaubandus Euroopa Liidus tegutsevate organiseeritud kuritegelike ühenduste „peamine sissetulekuallikas, mille minimaalne hinnanguline jaemüügiväärtus on 30 miljardit eurot aastas“³⁶. Töö autor juhib tähelepanu, et tegemist on hinnangulise summaga ning tegemist on ainult ühe komponendiga illegaalsest turust, kus organiseeritud kuritegelikud ühenduse tegutsevad ning tulu teenivad.

Samuti seostatakse organiseeritud kuritegevust veel varavastaste süütegudega, sõltumata tegudes esinevast vägivallast. Organiseeritud kuritegevuse terminit hakati 19. sajandi keskpaigas esmakordselt laialdasemalt kasutama viidates peamiselt maanteedel tegutsenud röövlitele. Olenemata organiseeritud kuritegevuse puhul levinumatest sisustamise alternatiividest saab väita, et nii illegaalsel turul osalemist kui ka võõra vara omandamise eesmärgil toime pandavaid kuritegusid ühendab asjaolu, et mõlemat saab toime panna planeeritud ning ettevalmistatud viisil, võimaldades seeläbi tegude korduvat toimepanemist.³⁷

Kuigi varavastaste süütegude eesmärgil tegutsevaid ühendusi eksisteerib, siis seostub organiseeritud kuritegevus siiski peamiselt just ebaseaduslike kaupade ning teenuste müümisega. Nõudluse rahuldamiseks, õiguskaitseorganitele vahele jäämise vältimiseks ning võimalikult suure kasu teenimiseks on kurjategijatel vaja oma tegevust organiseerida. Seega teatud tegevused oma olemuselt juba eeldavadki organiseeritud tegutsemist.

1.1.3. Struktuur kui organiseeritud kuritegevuse dimensioon

Üldjuhul on toime pandud kuritegu seotud rohkem kui ühe isikuga.³⁸ Organiseeritud kuritegevus eeldab kolme või enama isiku tegutsemist. Kuna organiseeritud kuritegevust eristab tavapärasest kuritegevusest teatud struktuur ja kuritegeliku kollektiivi olemasolu, siis ei saa üksikisiku tegevus kujutada endast organisatsiooni. Samuti kahe inimese koostöös kuritegude toimepanemisel ei anna organiseeritud kuritegevuse mõõdet, kuna kahel isikul

---

³⁵ Durnagöl, E. The Role of Drugs in Terrorism and Organized Crime – Ankara Bar Review, 2009, lk 62.

³⁶ EUROPOL. EU Drug Markets Report. 2019, lk 13.

³⁷ Von Lampe (viide 17), lk 3

³⁸ Morselli, C. Inside Criminal Networks. Springer 2009, lk 1.

puudub võimalus oma tegevust laiendada uutesse ja ohtlikumatesse tegevusvormidesse ning ühe isiku lahkumisel osapoolte koostöö enam võimalik ei ole.³⁹

Organiseeritud kuritegelik ühendus, mis tegeleb ebaseadusliku äriga, peab saama kuskil alguse. Et organiseeritud kuritegelikul ühendusel oleks võimalik tegutseda ja kasu teenida (näiteks illegaalsel narkoturul), on tal vaja esmalt inimesi, raha, materjale, ruume jms, et tegutseda teatud ebaseaduslikus äris. Tegevuse kasvades tekib ühendusel vajadus oma tegevust organiseerida ja struktureerida, et tegevust oleks võimalik edukalt jätkata. Sõltuvalt tegevuse ulatusest, liikmete arvust ja muudest tingimustest muutub ühenduse tegevus rangemal või lõdvemal määral reguleeritud organiseeritud struktuuriks.⁴⁰ Üldjuhul on organisatsiooni liikmed omavahel tugevama või lõdvema viisil seotud ning neil on oma kindel positsioon organisatsiooni siseselt.⁴¹ Kuritegelikud struktuurid on võimalik piltlikult paigutada teljele, kus ühes ääres on hierarhilised, range sisemise käsuliiniga organisatsioonid ning teises otsas lahtised kuritegelikud võrgustikud.⁴²

ÜRO narkootikumide ja kuritegevuse büroo (*United Nations Office on Drugs and Crime*, edaspidi UNODC) viis 2002. aastal läbi uuringu, mille käigus uuriti kuueteistkümne riigi neljakümnet valitud kuritegelikku rühmitust ning uuriti, millised on peamised kuritegelike ühenduste struktuurid. Uuringu tulemusel koostati viiekohaline tüpoloogია, mis eristab kuritegelike ühendusi nende struktuuri poolest. Tuvastatud struktuurid olid järgmised: standardhierarhia, piirkondlik hierarhia, klasterdatud hierarhia (*clustered hierarchy*), tuumrühm (*core group*), kuritegelik võrgustik.⁴³

Standardhierarhia vormi iseloomustab üks juht, üsna konkreetselt määratletud hierarhia liikmete seas, ülesannete jaotus ja range distsipliin. Standardhierarhia struktuuri alusel tegutsevate ühenduste liikmete arv võib varieeruda üksikutest inimestest kuni mitmesaja

---

³⁹ Brenner, S.W. Organized Cybercrime - How Cyberspace May Affect the Structure of Criminal Relationships. North Carolina Journal of Law & Technology, 2022, lk 9-11

⁴⁰ Dean, G., Fashsing, I., Gottschalk, P. Organized Crime: Policing Illegal Business Entrepreneurialism, 2010, lk 21-22.

⁴¹ Antonopoulps, G.A., Papanicolapu, G. 'What is organized crime?', Organized Crime: A Very Short Introduction, Very Short Introductions. Oxford 2018, lk 4.

⁴² Canter, D. A Partial Order Scalogram Analysis of Criminal Network Structures – Behaviormetrika, 2004, lk 133.

⁴³ United Nations. Office on Drugs and Crime. Results of a pilot survey of forty selected organized criminal groups in sixteen countries. 2002, lk 34. Arvutivõrgus:
https://www.unodc.org/pdf/crime/publications/Pilot_survey.pdf (25.01.2024).

inimeseni.⁴⁴ Piirkondliku hierarhia vorm on olemuselt samasugune standardhierarhia vormiga, kuid erinevus seisneb selles, et ühendusel on piirkondlikud allüksused, millel on ka teatav autonoomia. Sellist vormi iseloomustab kõrge sisemine distsipliin.⁴⁵ Klasterdatud hierarhia puhul on tegemist organiseeritud kuritegelike ühendustega, millel on oma juhtimis- ja järelevalveorgan. Sellise tegevusvormiga ühendused võivad tekkida näiteks siis, kui erinevad kuritegelikud ühendused jagavad ühiseid turge või tulevad kokku konfliktide lahendamiseks. Klasterdatud hierarhia vorm on üsna haruldane ning nende sees võib eksisteerida sisemine konkurents.⁴⁶ Tuumrühm on tugevalt organiseeritud, kuid ilma struktuurita rühm, kuhu kuulub piiratud arv isikuid. Sellise rühma ümber võib olla võrgustik, mida kasutatakse sõltuvalt parasjagu käsil olevast kuritegelikust tegevusest. Tegemist on väikese tegevusvormiga, millele on kuni 20 liiget ning mille põhiliikmete vahel võib eksisteerida tegevusjaotus.⁴⁷ Kuritegelikku võrgustikku iseloomustab see, et see koosneb üksikisikutest, kes on omavahel lõdvalt seotud ning kes lahendavad erinevaid kuritegelikke projekte. Võrgustiku liikmed on üldjuhul eriliste oskustega ning võrgustiku kriminaalne edu sõltubki üksikisikute oskustest. Võrgustiku püsimine sõltub lojaalsusest ja sidemetest.⁴⁸

Üldjuhul kujundab ühenduse struktuuri selle liikmete arv ehk mida rohkem inimesi ühendusse kuulub, seda suurem on tõenäosus, et eksisteerib ühenduse sisene hierarhia.⁴⁹ Organisatsioonisisese hierarhia puhul eksisteerib käsuliin ning tööjaotus, mis tagab, et iga liikmel on oma konkreetne ülesanne, mis aitab kaasa organisatsiooni eesmärkide saavutamisele.⁵⁰ Teisalt nähtub, et väiksem side ühenduse liikmete vahel tähendab, et ühendusel puudub kindel identiteet ning üldjuhul on ka range hierarhilise struktuuriga ühenduse jaoks olulisem ühenduse identiteet ja kuvand. Lisaks nähtus, et ka vägivalda kasutamine on seotud ühenduse struktuuriga – rangema hierarhilise struktuuriga kuritegelikud organisatsioon kipuvad rohkem kasutama vägivalda.⁵¹

Traditsiooniliselt on organiseeritud kuritegelikke ühendusi seostatud just hierarhilise struktuuriga. Aina enam aga leitakse, et organiseeritud kuritegelikud ühendused ei põhine

---

⁴⁴ *Ibidem*, lk 34-35.

⁴⁵ *Ibidem*, lk 35-36

⁴⁶ *Ibidem*, lk 37.

⁴⁷ *Ibidem*, lk 39.

⁴⁸ *Ibidem*, lk 41.

⁴⁹ *Ibidem*, lk 29-30.

⁵⁰ Brenner (viide 39), lk 36.

⁵¹ United Nations (viide 43), lk 29-30.

rangel hierarhilisel korral, vaid paindlikumal ja avatumal struktuuril.⁵² Organiseeritud kuritegevuses on ajalooline hierarhiline struktuur aja jooksul aina rohkem hakanud jääma tahaplaanile ning levima on hakanud võrgustiku struktuur. Paljud hierarhilisel struktuuril põhinevad organiseeritud kuritegelikud ühendused on oma tegevuse ümber kujundanud võrgustikeks. Kuritegelikud võrgustikud on üks organiseeritud kuritegeliku ühenduse vorme, millel võivad eksiteerida kõik samad tunnused nagu klassikalisel hierarhilisel struktuuril põhineval ühendusel. Siiski eristab võrgustikke see, et nad proovivad oma tegevuse hoida nähtamatuks, et vältida õiguskaitseorganite tähelepanu ning nende tegevus on hajutatud. Hierarhilise struktuuri puhul on rangete reeglite tõttu uute liikmete liitumine keeruline ja see võib endaga kaasa tuua ühenduse hävimise. Kuna võrgustikku on lihtsam inimesi koondada, siis teeb see ka võrgustiku oma olemuselt vastupidavamaks.⁵³

Eeltulenevast on võimalik näha, et teatud organiseeritud kuritegelike ühenduste eesmärkide saavutamiseks ning järjepidavaks toimimiseks on vajalik teatud ühendusesisene struktuur ja hierarhia. Organiseeritud kuritegevuse struktureerimiseks on väga erinevaid viise ning need võivad ka aja jooksul muutuda ning areneda. Muutlikkus näitab omakorda, et organiseeritud kuritegelikud ühendused võivad aina rohkem klassikalise hierarhilise struktuuri juurest suunduda teiste struktuurimudelite juurde, mis võib tulevikus raskendada ka ühenduste liikmete arvu ning nende omavahelise seose kindlakstegemist.

1.1.4. Valitsemine/võim kui organiseeritud kuritegevuse dimensioon

Organiseeritud kuritegevuse kolmandaks dimensiooniks peetakse õiguskirjanduses valitsemist (*governance*).⁵⁴ Valitsemise dimensiooni iseloomustab see, et kogutud võimu kasutatakse sarnaselt poliitikaga võimu toetamiseks. Üldjuhul on levinud arusaam, et organiseeritud kuritegelikud ühendused toimetavad ja teostavad oma võimu allilmas, kus tegutsetakse illegaalselt ning kus võivad eksisteerida teatud käitumisnormid ja vaidluste lahendamise meetodid. Teatud juhtudel võivad aga sellised tegevused kanduda ka „ülemissse maailma“ ehk

---

⁵² United Nations. Office on Drugs and Crime. 2007 World Drug Report, lk 171. Arvutivõrgus: https://www.unodc.org/pdf/research/wdr07/WDR_2007.pdf (25.01.2024).

⁵³ Williams, P. Transnational criminal networks. Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy, 2001, lk 71-72.

⁵⁴ Von Lampe (viide 17), lk 27,31

organiseeritud kuritegelike ühenduste tegevus võib hakata mõjutama ka riikide poliitikat ja õigussfääri.⁵⁵

A. Anvelt on öelnud, et „organiseeritud kuritegevus kui nähtus tekib ja areneb jõudsalt just nendes valdkondades, kus avaliku võimu ja kehtiva õiguse osatähtsus on kas nõrk või puudub üldse“⁵⁶. Tihti arenevad organiseeritud kuritegelikud ühendused välja vaesuse ja poliitilise-, sotsiaalse- või majandusliku murrangu kõrval. Sellistes olukordades tekib organiseeritud kuritegelikel ühendustel võimalus pakkuda kogukonnale midagi, mida riik pakkunud ei ole.⁵⁷ Seega hakkab organiseeritud kuritegevus omaalgatuslikult reguleerima ühiskonnas teatud aspekte, kasutades ära riigi ja õiguskorra kitsaskohti.

Organiseeritud kuritegelike ühenduste soov rakendada illegaalset võimu, tuleneb sellest, et sellise tegevuse abil on neil samuti võimalik teenida rohkem raha, luua võimalusi, et oma illegaalset tegevust töös hoida ja vähendada kokkupuudet õiguskaitseorganitega.⁵⁸ Näiteks võivad organiseeritud kuritegelikud ühendused sõlmida kokkuleppeid korrumppeerunud ametnikega, et manipuleerida õiguskorraga enda kasuks ja suurendada enda mõjuvõimu ühiskonnas.⁵⁹

Kuna negatiivne võim tekib teatud soodsate tingimuste olemasolust, siis selle tekkimise ennetamiseks on vaja tegeleda just nende konkreetsete tingimustega.⁶⁰ Kui riigi seaduses on teatud lüngad ehk teatud tingimused on reguleerimata, siis võib see tekitada soodsa pinnase selleks, et organiseeritud kuritegelikud ühendused hakkavad seda lünka enda jaoks ära kasutama. Näiteks kui seaduses on reguleerimata prostitutsioon, siis võib negatiivne võim ehk organiseeritud kuritegevus selle reguleerimise võtta enda kanda. Näiteks võivad organiseeritud kuritegelikud ühendused võtta selle valdkonna reguleerimise ja ebaseadusliku maksustamise enda kätte. Negatiivse võimu poolt reguleeritud tegevuste puhul liiguvad ka selles valdkonnas saadavad ebaseaduslikud maksud kuritegelike ühenduste kätte, mis lõppastmes suurendab

---

⁵⁵ Von Lampe (viide 17), lk 32.

⁵⁶ Anvelt, A. Organiseeritud kuritegevus kui reaalne negatiivne võim tänapäeva Eesti ühiskonnas. *Juridica* 2000/5, lk 321.

⁵⁷ Williams, P. *Crime, Illicit Markets, and Money Laundering*, lk 144.

⁵⁸ Pereda, V., Décarry-Hetu, D. *Illegal Market Governance and Organized Crime Groups' Resilience: A Study of The Sinaloa Cartel*, *The British Journal of Criminology*, 2023, lk 5

⁵⁹ Von Lampe (viide 17), lk 27.

⁶⁰ Williams, P. *Crime, Illicit Markets, and Money Laundering*, 2001, lk 144. Arvutivõrgus: <https://carnegieendowment.org/pdf/files/mgi-ch3.pdf> (02.02.2024).

organiseeritud kuritegevuse eesmärki ehk kasu teenimist.⁶¹ Seega tegutseb negatiivne võim täpselt samamoodi kui positiivne võim ehk riik, kuid teeb seda nendes hägustes või probleemsetes kohtades, kus riik ei ole reegleid seadnud või ei ole seda teinud piisavalt tõhusalt.⁶²

Olles vaadelnud kõiki kolme kuritegeliku ühenduse dimensiooni, on näha, et tegevus, struktuur ja valitsemine on organiseeritud kuritegevuse olulised tunnused ja elemendid, läbi mille on võimalik paremini mõista seda, mis on organiseeritud kuritegevus. Kolme peamise organiseeritud kuritegevuse dimensiooniga tutvumine annab võimaluse mõista, kui mitmekülgne ja kompleksne on organiseeritud kuritegevuse olemus. Eesti õiguses on karistatav nii kuritegelikku ühendusse kuulumine kui ka kuritegeliku ühenduse organiseerimine. Kuigi organiseeritud kuritegevus on laiem mõiste kui kuritegelik ühendus, siis annab autori hinnangul kolme organiseeritud kuritegevuse põhilise dimensiooni põhjalikum tundmaõppimine võimaluse paremini mõista seda, kui keeruline ja mitmekesine võib olla ühe kuritegeliku ühenduse olemus. Kui on olemas laiem nägemus ja arusaamine sellest, mis on organiseeritud kuritegevuse olemus ning tegevusvormid, siis on võimalik ka konkreetsete eluliste asjaolude põhjal paremini näha seoseid asjaoludes, mis võivad kinnitada kuritegeliku ühenduse olemasolu.

1.2. Kuritegelike ühenduste koosseisud Eesti karistusseadustikus

1.2.1. Kuritegelike ühenduste koosseisude olemus

Kuritegeliku ühenduse koosseisud on sätestatud KarS-i §-des 255 ja 256, kus esimene kriminaliseerib kuritegelikku ühendusse kuulumise ning teine selle organiseerimise. Mõlema normi näol on tegemist *sui generis* kuriteokoosseisuga, millest tulenevalt ei pea isiku süüdimõistmiseks tõendama tingimata tema seost konkreetse kuriteoga, vaid piisab isiku seosest (kuulumine või organiseerimine) kuritegeliku ühendusega. Koosseisude eesmärgiks on võimaldada vastutusele võtta ka kuritegeliku hierarhia tipus olevaid isikuid, kes tänu oma kõrgemale positsioonile potentsiaalsete üksikkuritegude täideviijaks või osavõtjaks ei kvalifitseeruks.⁶³

---

⁶¹ Anvelt (viide 56), lk 323

⁶² Von Lampe (viide 17), lk 264.

⁶³ Aas, N. KarS. Kom vlj. § 255/1.3.

Mõlemad kuritegeliku ühenduse koosseisud kuuluvad KarS-i 16. peatükki, mis sisaldab avaliku rahu vastaseid süütegusid. Täpsemalt on avalikku rahu ründavate süütegude peatükk sõltuvalt kaitstavate õigushüvede sotsiaalsetest funktsioonidest järgmise alajaotusega:

- 1) §-d 255-261, s.t. ka kuritegeliku ühenduse koosseisud, moodustavad avaliku julgeoleku vastased süüteod;
- 2) §-d 262-271 moodustavad avaliku korra vastased süüteod ning
- 3) §-d 274-282 moodustavad avaliku võimu teostamise vastased süüteod.⁶⁴

Ainuüksi kuritegeliku ühenduse eksistents ja selles sisalduv kuritegelik potentsiaal riivab avalikkuse julgeolekut ning seega avalikku rahu kvalitatiivselt kõrgemal määral kui mitmed üksiksüüteod.⁶⁵ Järelikult tekib kuritegeliku ühendusega kaasnev negatiivne efekt avalikule julgeolekule juba ühenduse tekkimise hetkel ning õigushüve kahjustamine ei sõltu kuritegeliku ühenduse raames toimepandavatest üksikkuritegedest.⁶⁶ KarS §-d 255 ja 256 kaitsevad avalikku rahu ja julgeolekut kui kollektiivseid õigushüvesid ning ühenduse koosseisude kaitsealasse ei kuulu tegevuse raames kahjustatud individuaalhüved, s.h. omand ja vara.⁶⁷

Kuna vastutus kuritegelikku ühendusse kuulumise või vastava ühenduse organiseerimise eest ei sõltu ühenduse liikmete poolt toime pandud üksikkuritegedest, ei saa vastava ühenduse eksistents sõltuda ka selle suunatuse kvantitatiivsest sisust.⁶⁸ Kuritegeliku ühendusega kaasnev ohupotentsiaal kaasneb juba ühenduse loomisega ning seega on kuritegeliku ühendusega tegemist ka juhul, kui selle tegevus on mitme esimese või teise astme kuriteo⁶⁹ toimepanemise asemel suunatud ühe, sealhulgas jätkuva või vältava süüteo toimepanemiseni.⁷⁰ Erinevalt KarS-is sätestatud sõnastusest näeb kuritegelike ühenduste kriminaliseerimisel aluseks olnud Palermo konventsiooni II artikli punkt (a) sõnastus ette, et organiseeritud kuritegelik ühendus on „teatud ajavahemikus toimiv korraldatud ühendus, kuhu kuulub vähemalt kolm isikut, kes kooskõlastavad oma tegevuse, et panna toime käesolevas konventsioonis raske kuriteona määratletud tegu või tegusid, et otse või kaudselt saada rahalist või muud materiaalist kasu“.

---

⁶⁴ Aas, N. KarS. Kom vlj. § 255/ lk 813

⁶⁵ Aas, N. KarS. Kom vlj. § 255/ lk 815

⁶⁶ Aas, N. KarS. Kom vlj. § 255/ lk 815

⁶⁷ RKKm 3-1-1-97-10, p 24

⁶⁸ RKKm 3-1-1-127-13, p 7.

⁶⁹ KarS § 255 lg 1 sõnastuse kohaselt on ühenduse tegevus „suunatud teise astme kuritegude, mille eest ettenähtud vangistuse ülemmäär on vähemalt kolm aastat, või esimese astme kuritegude toimepanemisele

⁷⁰ Riigikohtu määrus 3-1-1-127-13, p 7.

Seega on Riigikohtu tõlgendus kuritegeliku ühenduse tegevuse suunatuse kvantitatiivsest määrast kooskõlas ka Palermo konventsiooni sõnastusega.

Kuritegeliku ühenduse koosseisud kriminaliseerivad üksnes ühendusse kuulumise ja selle organiseerimise. Ühenduse raames toimepandavad üksikkuriteod tuleb kvalifitseerida vastavalt KarS-i üld- ja eriosa sätetele ehk üksikkuriteo toimepanemise korral ei peeta automaatselt ühenduse liikmeid kaastäideviijateks. Kuritegelikku ühendusse kuulumine on vältav süütegu ning see ei ole seostatav ühenduse raames toimepandavate üksikkuritegudega. Sellest tulenevalt moodustavad kuritegelikku ühendusse kuulumine ja vastava ühenduse raames toimepandavad üksikkuriteod reaalkogumi.⁷¹

Erinevalt kaitstavast õigushüvest ei ole KarS §-de 255 ning 256 koosseisutüübid kattuvad. Koosseisutüüp kujutab endast süüteo koosseisu normitehnilist vormi, mille tuvastamine normi õigeaks kohaldamiseks vajalik on.⁷² Kuna koosseisutüübi tuvastamine seisneb sisuliselt seadusandja teokirjelduse võtete analüüsis, siis toob töö autor järgnevalt välja mõlema kuriteo koosseisu kehtivad sõnastused. Magistritöö autor toob nii KarS §-de 255 kui 256 sõnastusest välja üksnes 1. lõiked, kuivõrd sätete edasine osa puudutab sanktsioone ning muid mõjutusvahendeid isikute süüdimõistmise korral.

KarS § 255 lg 1 kehtiv sõnastus:

(1) Kolmest või enamast isikust koosnevasse püsivasse isikutevahelise ülesannete jaotusega ühendusse, mille tegevus on suunatud teise astme kuritegude, mille eest ettenähtud vangistuse ülemmäär on vähemalt kolm aastat, või esimese astme kuritegude toimepanemisele, kuulumise eest – karistatakse kolme- kuni kaheteistaastase vangistusega.

KarS § 256 lg 1 kehtiv sõnastus:

(1) Kuritegeliku ühenduse loomise, juhtimise või sinna liikmete värbamise eest – karistatakse viie- kuni viieteistaastase vangistusega.

---

⁷¹ RKKo 1-16-6452, p 35, 36.

⁷² Sootak, J. Karistusõigus: üldosa. Tallinn: Juura 2018, lk 191.

KarS §-s 255 kriminaliseeritud kuritegelikku ühendusse kuulumine algab selle liikmeks saamisest kuni liikmestaatuse lõppemiseni, mistõttu on tegemist vältava süüteoga.⁷³ Koosseisu realiseerimiseks ei piisa siiski vaid ühe isiku tegutsemist. Kuna kuritegelik ühendus eeldab vähemalt kolme isiku olemasolu, siis on koosseisu realiseerumiseks vajalik ka teise isiku lisategu kuritegelikku ühendusse kuulumise näol.⁷⁴ Kuritegelikku ühendusse kuulumine on seega ka vajaliku osavõtuga süütegu.⁷⁵ Teise isiku poolne ühendusse kuulumise lisategu on vajalik üksnes kuritegeliku ühenduse tekkimiseks, s.t. süüteokoosseisus nõutud vähemalt kolme isiku olemasolu nõude täitmiseks. Iga isiku kuulumine eraldivõetuna on siiski realiseeritud isiku vahetu ja omakäelise tegevuse läbi. Seega on KarS §-s 255 sätestatud kuriteokoosseis koosseisutüübilt ka omakäeline formaalne kuriteokoosseis.⁷⁶ Formaalse deliktiga on tegemist põhjusel, et koosseisu täitumiseks piisab ühendusse astumisest.⁷⁷ Tulenevalt kuritegeliku ühendusega kaasnevast abstraktsest ohust kollektiivsetele õigushüvedele nagu avalik rahu ja avalik julgeolek ehk seeläbi üldine turvalisus ühiskonnas, on tegemist veel abstraktse ohudeliktiga.⁷⁸ KarS § 255 lg 1 alusel kuritegelikku ühendusse kuuluv isik allub selle osana ühenduse tahtele ning aitab kaasa ühenduse eesmärkide saavutamisele, s.t. kuritegeliku ühenduse liige tegutseb ühenduse kui organisatsiooniga spetsiifilises seoses.⁷⁹ Seejuures on KarS § 255 organisatsioonidelikt.⁸⁰

KarS §-s 256 sätestatud koosseisu kohta on Riigikohus öelnud, et tegemist on ammendava loeteluga alternatiiv-aktiivse formaalse kuriteokoosseisuga, kus tuleb isiku süüditunnistamiseks tuvastada, et isik kuritegeliku ühenduse lõi, seda juhtis või sinna liikmeid värbas.⁸¹ Sarnaselt KarS §-ga 255 tuleb ka kuritegeliku ühenduse organiseerimisel vastutus kõne alla juba siis, kui ühenduse liikmed ei ole ühtegi kavandatavat kuritegu toime jõudnud panna.⁸² Kuna sisuliselt on kuritegeliku ühenduse organiseerimine võimalik ka selle liikmeks olemata⁸³, ei ole ühenduse organiseerimise näol tegemist tingimata kestva rikkumisega. Näiteks ühenduse

---

⁷³ RKKo 3-1-1-132-12, p 10; Aas, N. KarS. Kom vlj. § 255/2.

⁷⁴ RKKo 3-1-1-7-08, p-d 13 ja 13.1

⁷⁵ RKKo 3-1-1-7-08, 13.1.

⁷⁶ RKKo 3-1-1-57-10, p 6.1, Aas, N. KarS. Kom vlj. § 255/lk 816.

⁷⁷ RKKo 3-1-1-57-09, p 13.5.

⁷⁸ KarS kommentaar 816

⁷⁹ RKKo, 1-16-6452, p 39.

⁸⁰ RKKo 1-16-6452, p 39.

⁸¹ RKKo 3-1-1-57-09, p 14.

⁸² RKKo 3-1-1-132-12, p 10.

⁸³ KarS kommentaar, § 256, Aas, N. KarS. Kom vlj. § 256/3.1, 3.3.

loomisel piisab panuse andmisest selle loomisesse sõltumata loomisprotsessi tulemuslikkusest ning põhimõtteliselt ei saa välistada värbamist kuritegelikku ühendusse mittekuulva isiku poolt.⁸⁴ Sellest tulenevalt ei pruugi KarS § 256 endast kujutada vältavat süütegu ning kuritegelikku ühendust saab organiseerida sisuliselt ka ilma kestva rikkumiseta.

Kokkuvõtlikult on KarS § 255 seega abstraktne ohudelikt, organisatsioonidelikt, vältav, vajaliku osavõtuga ning omakäeline formaalne kuriteokoosseis. KarS § 256 on ammendava loeteluga alternatiiv-aktiline formaalne kuriteokoosseis.

1.2.2. Karistusseadustiku § 255 - kuritegelik ühendus ning selle süüteokoosseisu tunnused

Mõlemad magistritöös käsitletavat kuriteokoosseisud toetuvad KarS § 255 lg-s 1 sätestatud kuritegeliku ühenduse mõistele. Endas sisalduva kuritegeliku ühenduse määratluse tõttu on KarS § 255 üldnormiks KarS § 256-le, mis ühenduse organiseerimise kriminaliseerib.⁸⁵ Seejuures peavad ka KarS § 256 järgi esitatud süüdistuses olema välja toodud tunnused, mille põhjal saab järeldada, et organiseeritud ühendus KarS § 255 lg-s 1 sätestatud kuritegeliku ühenduse tunnustele vastab.⁸⁶ Tulenevalt KarS § 256 sõltuvusest KarS § 255 sisust, analüüsib magistritöö autor esmalt kuritegeliku ühenduse üldnormi iseloomustavaid tunnuseid.

KarS § 255 objektiivse külje moodustab kuulumine kuritegelikku ühendusse.⁸⁷ Seega on kuriteo toimepanemise ning isiku vastutuse kindlakstegemiseks vaja veenduda: 1) kuritegeliku ühenduse olemasolus ning 2) isiku kuulumises sinna ühendusse.

Kuritegelikku ühendust iseloomustavaid tunnuseid kirjeldas Riigikohus põhjalikult esmakordselt oma 18.01.2010 lahendis 3-1-1-57-09. Alates 2015. aastast KarS §-st 255 väljajäetud eeldus kuritegeliku ühenduse moodustamisel olevast varalise kasu saamise

---

⁸⁴ Aas, N. KarS. Kom vlj. § 256/ 3.1,3.3

⁸⁵ Soo, A. Kuritegeliku ühenduse mõiste. Ne bis in idem põhimõte. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus asjas 3-1-1-57-09 – Juridica 2010/2, lk 148; RKKo3-1-1-57-09, p 14.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ Aas, N. KarS. Kom vlj. § 255/3.

eesmärgist⁸⁸ on ainus koosseisu tunnus, mis tollases otsuses väljendatust enam ei kehti. Nimetatud otsuses sisaldunud kuritegelikku ühendust iseloomustavaid tunnuseid on hilisemas praktikas küll juba seal analüüsitud tunnuste osas täpsustatud, kuid ainsa lisa tunnuste nimistule on Riigikohus välja toonud oma 21.02.2019 lahendis 1-16-6452⁸⁹, kus esimest korda organisatsiooni taht kuritegeliku ühenduse tunnuseks mainiti. Kuritegelikku ühendust iseloomustavad Eesti karistusõiguses järgmised tunnused:

- 1) sinna kuulub kolm või enam isikut;
- 2) see on püsiv;
- 3) selle liikmete vahel on ülesanded jaotatud;
- 4) selle tegevus on suunatud kas teise astme kuritegude, mille eest ettenähtud vangistuse ülemäär on vähemalt kolm aastat, või esimese astme kuritegude toimepanemisele;
- 5) organisatsiooni tahe.

Kuritegeliku ühenduse esimeseks tunnuseks on selle liikmete miinimumarv. Isikute grupi kvalifitseerumiseks kuritegeliku ühenduseks peab sinna kuuluma kolm või enam isikut.⁹⁰ Hoolimata pealtnäha lihtsast matemaatikast võib magistritöö autori hinnangul selle tunnuse sisustamisel praktikas tekkida küsimus, kas üheks ühendust moodustavaks isikuks võib olla ka juriidiline isik näiteks mõne äriühingu näol. Töö autor ei sea kahtluse alla juriidilist isikut sanktsioneerivat KarS § 255 lg 1¹, mille kohaselt ka juriidiline isik ühendusse kuuluda võib, kuid kahtleb juriidilise isiku võimaluses näiteks koos kahe teise füüsilise isikuga kuritegelik ühendus moodustada ning seeläbi kõne all olev kuritegeliku ühenduse koosseisutunnus realiseerida. Kahtlus pärineb eelkõige juriidilise isiku võimalikust sanktsioneerimisest KarS § 256 lg 1¹ alusel kuritegeliku ühenduse organiseerimise, s.h. seega ka selle ühenduse loomise eest. Juriidilise isiku mõiste tuleneb tsiviilseadustiku üldosa seaduse⁹¹ (edaspidi TsÜS) §-st 24, mille kohaselt on juriidiline isik seaduse alusel loodud õigussubjekt. Juriidilised isikud, nii era- kui avalikõiguslikud, on õiguskorra poolt loodud abstraktsed õigussubjektid.⁹² Juriidiliste isikute näol on tegemist n-õ õiguse lastega, mille asutamise, tegutsemise ja lõpetamise tingimused sätestab seadus.⁹³ Seejuures tegutsevad juriidilised isikud oma organite kaudu,

---

⁸⁸ Varalise kasu saamise eesmärgi väljajätmise kohta ning kuritegeliku ühenduse koosseisu arengu kohta vt E.Ets 2016. aasta magistritöö „Kuritegeliku ühenduse mõiste sisustamisega seotud probleemistik Eesti karistusõiguses“ lk 7-10

⁸⁹ RKKo 1-16-6452, p 40.

⁹⁰ Aas, N. KarS. Kom vlj. § 255/3.2.

⁹¹ Tsiviilseadustiku üldosa seadus – RT I, 06.07.2023, 98.

⁹² Saare, K. TsÜS. Kom vlj § 24/3.1. – Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. 2 vlj. Tartu: Juura 2023.

⁹³ *Ibidem*.

mille liikmeteks võivad olla üksnes teovõimelised füüsilised isikud.⁹⁴ Magistritöö autori hinnangul võib juriidiline isik kuritegelikku ühendusse kuuluda ning tulenevalt KarS § 14 lg-s 1 sätestatust läbi oma organi, selle liikme, juhtivtöötaja, pädeva esindaja, nimetatud isikute korralduse või juriidilise isiku puuduliku töökorralduse või järelevalve tõttu ka muu isiku tegevuse läbi kuritegelikku ühendust organiseerida. Hoolimata juriidilise isiku võimalusest kuritegelikku ühendusse kuuluda, ei ole magistritöö autori hinnangul siiski võimalik kuritegeliku ühenduse olemasolu olukorras, kus kolme isiku nõue ilma juriidilise isikutäitmata jääks. Juriidiline isik kui „õiguse laps“ ei ole võimeline tegutsema ilma otsuseid langetavate füüsiliste isikuteta. Seega peab autor vajalikuks märkida, et kuritegeliku ühenduse esimest tunnist tuleb mõista viisil, et sinna peab kuuluma vähemalt kolm füüsilist isikut.

Kuritegeliku ühenduse teiseks tunnuseks on selle püsivus. Ühendust iseloomustava tunnuse all tuleb mõista eelkõige ühenduse kui organisatsiooni püsivust mitte selle liikmeskonna püsivust.⁹⁵ Ühenduse kui organisatsiooni struktuur peab võimaldama selle liikmete ning juhi vahetumist viisil, et ühendus saaks jätkata selle eesmärgiks seatud tulemuse poole pürgimist.⁹⁶ Püsivuse nõue välistab ka pelgalt liidri autoriteedile tugineva ühenduse, kuna selle liidri potentsiaalse ühendusest lahkumisega kaasneks ka organisatsiooni vältimatu lagunemine.⁹⁷ Samuti välistab püsivuse nõue ühendused, mille struktuurne potentsiaal ühe aktsiooniga ammendub.⁹⁸

Kuritegeliku ühenduse kolmas tunnus on ülesannete jaotus. Tunnus iseloomustab liikmete panust ühenduse tegevusse sõltuvalt oma positsioonist ühenduse struktuuris. Igal ühenduse liikmel on kindel koht kuritegeliku ühenduse struktuuris, millest lähtuvalt ta ühenduse eesmärkide realiseerumisele panuse annab. Ülesannete jaotus on ühenduse püsivust toetav tunnus – liikmelt oodatav panus on sõltuv tema positsioonist ühiskonna struktuuris mitte isikust endast, mistõttu on võimalik liikme vahetamine ilma kuritegeliku ühenduse eksistentsi ohtu panemata. Asjas 3-1-1-57-09 on Riigikohus pidanud vajalikuks siiski täpsustada, et ametlikele ühendustele sarnane formaalne tööjaotus ja hierarhia kuritegelikule ühendusele enamasti omane ei ole.⁹⁹

---

⁹⁴ Paal, K. TsÜS. Kom vlj § 31/3.1.1., 3.6.1.

⁹⁵ RKKKo 3-1-1-57-09, p 13.2; RKKKo1-16-6452, p 41.

⁹⁶ *Ibidem*.

⁹⁷ RKKKo 1-16-6452, p 42.

⁹⁸ RKKKo 3-1-1-127-13, p 7; Aas, N. KarS. Kom vlj. § 255/3.3.

⁹⁹ RKKKo 3-1-1-57-09, p 13.3; RKKKo 1-16-6452, p 41.

Kuritegeliku ühenduse neljandaks tunnuseks on selle tegevuse suunatus. KarS § 255 kohaselt peab kuritegeliku ühenduse tegevus olema suunatud teise astme kuritegude, mille eest ettenähtud vangistuse ülemmäär on vähemalt kolm aastat, või esimese astme kuritegude toimepanemisele. Ühenduse tegevus peab olema seega suunatud üksikute kuritegude toimepanemisele. Vastavate tegudena lähevad arvesse KarS-i eriosas sätestatud kuriteod, mis järgnevad ühenduse rajamisele, ei ole seotud selle ühenduse organiseerimise ega sinna kuulumisega (KarS §-d 256 ja 255), võivad olla toime pandud ka väljaspool Eesti Vabariiki, kui tegu on ka toimepanemise kohas kuriteoks tunnistatud.¹⁰⁰

Kuritegeliku ühenduse viies tunnus on organisatsiooni tahe. Organisatsiooni tahe on ühenduse liikmete jaoks esiplaanil ning nad alluvad sellele. Ühenduse tahe ei ole üldreeglina üksikliikme poolt juhitud ning surub vajadusel liikme isiklikud nägemused, s.h. vastumeelsuse mõne kuriteo toimepaneku suhtes, tahaplaanile. Eeskätt organisatsiooni tahte nõ ülimuslikkusest ühenduse liikme isikliku tahte suhtes tuleneb ka kuritegeliku spetsiifiline abstraktne oht õiguskorrale ning avalikule julgeolekule.¹⁰¹

KarS § 255 mõttes kuuluvad kuritegelikku ühendusse isikud, kes ühenduse tahte alluvad ning seega selle eesmärkide saavutamisele kaasa aitavad. Organisatsiooni liikmed tegutsevad kuritegude toimepanemise ajal teadmise, et nad kriminaalsesse organisatsiooni kuuluvad ning selle eesmärgi ja huvi silmas pidades tegutsevad. Üldjuhul eksisteerib kuritegelikus ühenduses selle liikmete omavaheline tihe seos ning identiteet, mis liikmetel ühtsesse ning kokkukuuluvasse tervikusse kuulumise tunde tekitab.¹⁰² Isikut võib käsitada ühenduse liikmena juhul, kui ta ühenduse tahte tunnustab, sellega soostub ja allub sellele ning ühenduse eesmärkide saavutamisele kaasa aitab.¹⁰³ Ühendusse võib kuuluda ka väliselt täiesti õiguspärasel moel, kui eelnimetatud muud ühendusse kuulumise tingimused täidetud on, mistõttu ei saa ühendusse kuulumist välistada näiteks organisatsiooni tahte tunnustava raamatupidaja või juriidilise nõustaja näol.¹⁰⁴ Siiski on sellisel juhul oluline veenduda isiku täielikus allumisest ühenduse tahtele ning veenduda isiku kindlas rollis, millega ta ühenduse eesmärkide saavutamisele kaasa aitab. Veendumaks isiku kuulumises kuritegelikku ühendusse

---

¹⁰⁰ Aas, N. KarS. Kom vlj. § 255/3.7.1

¹⁰¹ RKKKo 1-16-6452, p 40

¹⁰² RKKKo 1-16-6452, p-d 39 .

¹⁰³ Soo, Truu (viide 6) lk 536-537.

¹⁰⁴ *Ibidem*, lk 537.

on seega vajalik põhjalik hindamine, milline oli isiku ja tema tegevuse osa organisatsioonis ja millist tähendust see ühenduse jaoks omas.¹⁰⁵

1.2.3. Karistusseadustiku § 256 – kuritegeliku ühenduse organiseerimine ning selle süüteokoosseisu tunnused

KarS § 256 on § 255 suhtes erinorm, mistõttu juhul kui kuritegelikku ühendusse kuulunud isik on oma tegevusega täitnud ka KarS § 256 koosseisu, kohaldub üksnes KarS § 256. Isiku süüditunnistamiseks KarS § 256 järgi tuleb objektiivse koosseisu tasandil esmalt tuvastada, et ühendus, mida organiseeriti, oleks kuritegelik ühendus KarS § 255 mõttes. Vastavust KarS §-s 256 sätestatud kuriteokoosseisule on võimalik tuvastada juhul, kui ühendus, mille isik lõi, mida isik juhtis või kuhu isik vähemalt ühe liikme värbas, kuritegeliku ühenduse tunnustele vastab.¹⁰⁶

Alternatiiv-aktiivse süüteokoosseisuna piisab KarS §-s 256 sätestatud koosseisu realiseerumiseks ühe koosseisus loetletud teo esinemisest.¹⁰⁷ Kuritegeliku ühenduse organiseerimise objektiivse koosseisu moodustab ühenduse loomine, juhtimine või sinna liikmete värbamine.

Loomise näol on tegemist juhtiva ning suunanäitava panusega kuritegeliku ühenduse rajamisele. Siiski ei eelda ühenduse loomine looja hilisemat liikmelisust ühenduses. Samuti ei saa loomist järeltada pelgalt asjaolust, et isik kuulus ühendusse juba selle algstaadiumis. Kuritegeliku ühenduse loomine ei ole materiaalne kuritegu, mis oleks lõpule viidud üksnes kuritegeliku ühenduse tekkimisega. Ühenduse loomise näol on tegemist ka ühenduse loomisesse panuse andmisega.¹⁰⁸

Juhtimine tähendab kuritegeliku ühenduse tahte (organisatsiooni tahte) kujundamist. Kui näiteks ühenduse loomise all ei peeta silmas allstruktuuri moodustamist mõnes juba olemasolevas ühenduses, siis juhtimisega võib KarS § 256 mõistes tegemist olla ka mõne kuritegeliku ühenduse osa või allstruktuuri juhtimise korral. Seejuures ei ole vältavus või

---

¹⁰⁵ Soo, Truu (viise 6), lk 537.

¹⁰⁶ RKKKo 3-1-1-57-09, p 14.

¹⁰⁷ Sootak, J. Karistusõiguse üldosa terminitest ehk Elu seaduse fassaadi taga – Õiguskeel 2/2016, lk 9.

¹⁰⁸ Kommentaarid lk 822, 3.1.

ainuisikulisus kuritegeliku ühenduse tahte kujundamisel oluline. Modernsed (äri)juhtimisviisid kehtivad sõltumata juhitavate ühenduste olemusest ning seaduslikkusest, eesmärgiga hõlbustada organisatsioonide eesmärkide poole püüdlemist läbi nüüdisaegsete võtete. Seetõttu on ka kuritegelike ühenduste juhtimisel võimalikud nii kollegiaalne juhtimine, erinevad majanduslikud motivaatorid ning näiteks üksnes mõne ühenduse allstruktuuri juhtimine. Kuritegeliku ühenduse juhtimise tuvastamisel on seega oluline keskenduda juhtimistegevuse materiaalsele sisule (tahte kujundamisele) ning tulenevalt juhtimistegevuse moderniseerumisest ei piisa üksnes niinimetatud hierarhia tipus oleva käsujagaja leidmisest.¹⁰⁹

Liikmete värbamise tegevuse eesmärgiks on ühendusse liikmeid leida. Värbamistegevuse resultaat ei ole koosseisu realiseerumisel määrav – isik on värbamisteo sooritanud ka juhul, kui värvatav isik ühendusega ei liitu. Samuti ei oma tähtsust vorm, milles värbamine aset leidis.¹¹⁰

1.2.4. Kuritegeliku ühenduse eristamine kaastäideviijatest

Praktikas võib olla keeruline kuritegeliku ühenduse eristamine kaastäideviijate grupist. KarS § 21 lg 2 kohaselt on tegemist kaastäideviijatega juhul, kui süüteo panevad toime vähemalt kaks isikut ühiselt ja kooskõlastatult. Kuritegelik ühendus koosneb aga vähemalt kolmest isikust. Esimeseks eristamise tingimuseks võib seega olla isikute arv, kuna kahe isiku puhul kuritegeliku ühendusega tegemist ei saa olla. Rohkemate isikute koostegutsemise korral tuleb kuritegelikku ühendust ning kaastäideviijaid eristada muudest kuritegelikku ühendust ning gruppi eristavatest tunnustest lähtuvalt.¹¹¹

KarS-i üldosas sätestatud kaastäideviimine on üheks kolmest teo täideviimisvormist lisaks süüteo toimepanemisele vahetult ise ning süüteo vahendlikule toimepanemisele teist isikut ära kasutades.¹¹² Täideviimine sõltumata oma vormist eeldab aga süütegu, mis läbi mõne täideviimisvormi toime pannakse. Sellest tulenevalt sõltub ka kahjustatav õigushüve kaastäideviimise korral konkreetse süüteo puhul kahjustuvast õigushüvest. Kuritegeliku ühenduse koosseis kaitseb üksnes avalikku rahu ja julgeolekut kui kollektiivseid õigushüvesid,

---

¹⁰⁹ Aas, N. KarS. Kom vlj. § 256/ 3.1 ja 3.2

¹¹⁰ Aas, N. KarS. Kom vlj. § 256/3.3

¹¹¹ Heide, K. Kuritegelikke ühendusi puudutavate kuritegude sanktsioonide omavaheline ebakõla – Juridica, 2013/10, lk755.

¹¹² Pikamäe, P. KarS. Kom vlj. § 21/1.

millele kaasneb ohupotentsiaal juba ühenduse loomisel.¹¹³ Abstraktse ohudeliktina kriminaliseeritud kuritegelikku ühendusse kuulumine ei pea endas hõlmama seega individuaalse õigushüve kahjustamist.¹¹⁴ Kuritegelikku ühendusse kuulumise kui väliselt neutraalse teopanuse karistamine kuni 12 aasta pikkuse vangistusega muudab oluliseks ka selle eristamise kaastädeviijatest.¹¹⁵

Riigikohus märkis lahendis 1-16-6452, et „kuritegelikku ühendust ei saa ega tohi mõtestada kui lihtsalt mõnevõrra paremini organiseerunud kuritegude toimepanemiseks koondunud kaastädeviijate gruppi“.¹¹⁶ Kuritegeliku ühenduse väljakujunenud ja kindel struktuur võimaldab eksisteerida ühenduse üksikliikmetest kõrgemal tahtel ning tegutseda ühendust iseloomustava eesmärgi nimel. Riigikohtu hinnangul on kuritegeliku ühenduse eesmärgistatus ka selge erisus grupist, mis pelgalt tingituna ühisest tahtlusest kuritegusid toime panna tegutseda võib.¹¹⁷

Kuritegeliku ühenduse struktuuri moodustavad isikud peavad olema allutatud ka teatud ühenduse reeglitele. Riigikohtu otsuses 1-16-6452 leidis kriminaalkolleegium, et „/.../ on raske ette kujutada kindlalt toimivat kuritegelikku struktuuri, mille liikmed on omavahel äärmiselt lõdvalt seotud, kuid toimivad siiski n-ö ühtse organismina ühise eesmärgi nimel (s.h üldisele tahtele alludes) ning kujutavad pelgalt enda olemasoluga ohtu avalikule rahule ja julgeolekule“.¹¹⁸ Samuti nõustus kriminaalkolleegium samas asjas ringkonnakohtu poolt nimetatud kuritegeliku ühenduse olemasolule viitavate tunnismärkidega, nagu ühenduse liikmete täpne tööjaotus, mitmetasandiline tegutsemine ning struktuuriüksuste ja allüksuste olemasolu, aruandmiskohustus, ühiskassa, liikmemaks, distsipliin, liikmete ja nende omaste eest hoolitsemine, konspireeritus ja ebaseadusliku tegevuse varjamine äriühingute abil.¹¹⁹

Määravaimad kuritegeliku ühenduse ning grupi eristamise kriteeriumid on seega kuritegelikes ühendustes esinevad kindel struktuur ning organisatsiooni tahe. Kaastädeviijate grupp võib olla kuritegelikust ühendusest püsivama liikmeskonnaga ning tegutseda pikema aja vältel, kuid

---

¹¹³ RKKKo 1-16-6452, p 34.

¹¹⁴ *Ibidem*, p 37.

¹¹⁵ *Ibidem*, p 37; Soo, Truu (viide 6), lk 536.

¹¹⁶ *Ibidem*, p 37

¹¹⁷ *Ibidem*, p 42.

¹¹⁸ *Ibidem*, p 43.

¹¹⁹ *Ibidem*, p 44.

see ei lähe kaugemale teadlikust ja tahtlikust koostegutsemist üksikuritegude toimepanemisel.¹²⁰

---

¹²⁰ RKKKo 1-16-6452, p 45.

2. KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜS: KURITEGELIKU ÜHENDUSE SISUSTAMINE MAA- JA RINGKONNAKOHTUTES

2.1. Metoodika kirjeldus

Magistritöö eesmärk on tuvastada, kuidas on Eesti maa- ja ringkonnakohtud kuritegeliku ühenduse koosseise sisustanud. Eesmärgi saavutamiseks viib magistritöö autor madalama astme kohtuotsuste seas läbi empiirilise analüüsi. Tulenevalt magistritöö primaarsest uurimisküsimusest on empiiriline analüüs suunatud kuritegeliku ühenduse koosseisu tunnuste sisustamisele KarS § 255 lg 1 mõistes. Lisaks kuritegeliku ühenduse tuvastamisele kajastab magistritöö autor ka märgilisemaid KarS §-des 255 ja 256 sätestatud teokoosseisude sisustamisi maa- ja ringkonnakohtute poolt. Kohtuotsuste analüüsimise järgselt koostab magistritöö autor kohtupraktika analüüsi järeldused, milles kirjeldab empiirilise uurimuse tulemusi.

Enne kohtupraktika analüüsi märgib käesoleva magistritöö autor etteruttavalt, et tulenevalt kohtuotsuste struktuurist ning magistritöö raames analüüsitavate kuritegude iseloomust, kirjeldab töö autor lisaks KarS § 255 lg-s 1 sätestatud objektiivsetele tunnustele empiirilises analüüsis ka muid kuritegeliku ühenduse olemasolule viitavaid asjaolusid. Need asjaolud ei ole küll seaduses sätestatud objektiivsete tunnuste loetelus, kuid on siiski abiks kuritegeliku ühenduse olemasolu tuvastamisel. Kohtute käsitluse laiem kirjeldus on vajalik seetõttu, et kuritegeliku ühenduse (või mõne selle objektiivse tunnuse) olemasolus veendumisel kirjeldas kohus ka asjaolusid, mida tingimata ühegi seaduses sisalduva objektiivse tunnusega ei seotud. Selline käsitlus magistritöö empiirilises analüüsis toetab paremini kohtute lähenemise mõistmist ning väldib olukorda, kus magistritöö autor kohtute asemel elulisi asjaolusid seaduses sätestatud objektiivsete tunnustega seob.

Kuritegeliku ühenduse koosseisu sisustamise analüüsimiseks on valitud maa- ja ringkonnakohtu otsused ning kõrvale on jäetud Riigikohtu otsused. Kuna Riigikohtu otsused on madalamate astmete kohtutele suuniseks, siis autor käsitletava ajaperioodi jooksul Riigikohtus olnud lahendeid ei analüüsi. Magistritöö autor on Riigikohtu lahendeid kasutanud tõlgendamisargumendina töö esimeses peatükis.

Kohtupraktika analüüs viiakse läbi ajavahemikul 22.02.2019 kuni 31.12.2023 Riigi Teatajas avaldatud maa- ja ringkonnakohtute otsuste põhjal. Uurimuses ei ole käsitletud kokkuleppemenetluses tehtud otsuseid. Empiirilises uurimuses käsitletavate kohtuotsuste ajaperioodi valikul oli peamiseks määrajaks Riigikohtu otsus nr 1-16-6452, kus viimati kuritegeliku ühenduse tunnuseid üksikasjalikult käsitleti. Ajavahemiku alguskuupäevaks on valitud Riigikohtu otsusele järgnenud päev, kuna nimetatud lahendis rõhutas Riigikohus esimest korda organisatsiooni tahet kui üht kuritegelikku ühendust iseloomustavat tunnust. Töö autor tegi kuupäeva osas valiku põhinedes hüpoteesile, et sel moel on alamate astmete kohtupraktika võimalikult ühtne ning terviklik. Samuti on magistritöö autori hinnangul empiirilises uurimuses sisalduvad 15 kohtuotsust piisav hulk, et neid magistritöös ettenähtud mahuga kooskõlas analüüsida.

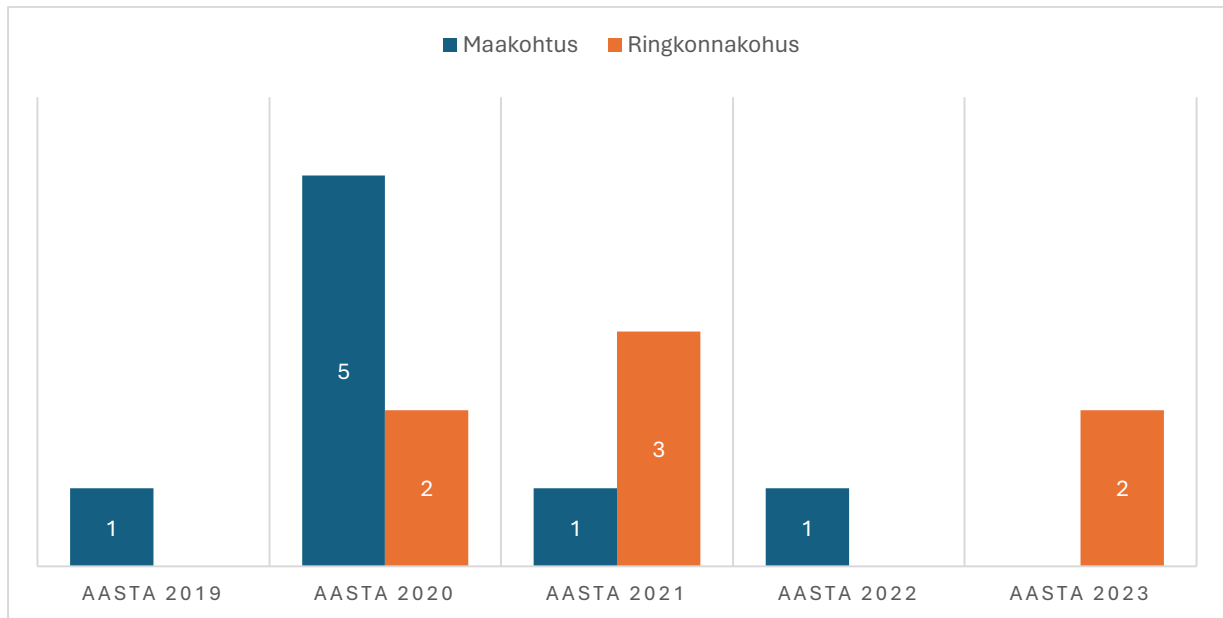
Kohtuotsuste leidmiseks teostas autor Riigi Teataja kriminaalmenetluse kohtulahendite otsingumootoris otsingu, sisestades lahendi kuupäeva lahtrisse ajavahemiku 22.02.2019 kuni 31.12.2023, valides lahendi liigiks kohtuotsuse ja märkides otsitavaks paragrahviks karistusseadustiku §-d 255 ja 256. Käsitletava ajaperioodi jooksul on Riigi Teatajas avaldatud 55 kohtuotsust, milles isikuid oli süüdistatud KarS §-ide 255 ja 256 alusel.

Analüüsitud ajaperioodi jooksul avaldatud 55-st kohtuotsusest nähtub, et 29 kriminaalasja lahendati kokkuleppemenetluses. Kuna kokkuleppemenetluses tehtud otsused käesoleva töö jaoks asjakohased ei ole, siis töö autor neid empiirilises uurimuses ei kasutanud.

Kokkuleppemenetluses tehtud otsused kõrvale jättes, oli alles 26 kohtuotsust, millest 10 lahendit oli tehtud maakohtus, 9 lahendit ringkonnakohtus ja 7 lahendit Riigikohtus. Kuna kohtupraktika analüüsis käsitletakse üksnes maa- ja ringkonnakohtute otsuseid, siis jättis magistritöö autor empiirilisest analüüsist kõrvale uurimuse objektiks valitud ajavahemiku jooksul tehtud Riigikohtu otsused.

Kuna kahe maakohtu otsuse puhul (Pärnu Maakohtu otsus nr 1-17-1676/303 ja Harju Maakohtu otsus nr 1-17-7441/59), mis olid edasi läinud ka ringkonnakohtusse (Tallinna Ringkonnakohtu otsused nr 1-17-1676/337 ja 1-17-7441/90), oli prokurör loobunud süüdistusest KarS § 255 või KarS § 256 alusel, siis ei olnud neid kohtuotsuseid käesolevas töös võimalik sisuliselt analüüsida. Seega kasutas autor empiirilise uurimuse läbiviimisel 15 kohtuotsust.

Jooniselt 1 nähtub, kui palju oli empiirilises uurimuses käsitletud ajaperioodi jooksul maa- või ringkonnakohtus kohtuotsuseid, kus isikuid oli süüdistatud KarS § 255 lg 1 või KarS § 256 lg 1 järgi kvalifitseeritud kuritegudes.

Joonis 1. Kohtuotsused, kus isikuid süüdistati KarS § 255 või KarS § 256 järgi kvalifitseeritud kuritegudes maa- ja ringkonnakohtus ajavahemikus 22.02.2019 kuni 31.12.2023.

Allikas: Riigi Teataja

Jooniselt 1 nähtub, et 2019. aastal oli maakohtus 1 kohtuasi, kus isikuid süüdistati KarS § 255 või KarS § 256 järgi kvalifitseeritud kuriteos. 2020. aastal oli maakohtus selliseid kohtuasju 5 ja ringkonnakohtus 2. Aastal 2021 oli selliseid lahendeid maakohtus 1 ja ringkonnakohtus 3. Järgneval aastal ehk 2022. aastal oli kohtuotsuseid, kus isikuid süüdistati KarS § 255 või KarS § 256 alusel maakohtus 1 ning aastal 2023 oli selliseid kohtuotsuseid ainult ringkonnakohtus 2 tükki.

Käsitletavate kohtuotsuste puhul oli seitse maakohtu otsust, mis olid valitud ajaperioodi jooksul läinud edasi ringkonnakohtusse. Vahemikus 22.02.2019 kuni 31.12.2023 oli ainult üks maakohtu lahend selline, mis ei olnud selle ajaperioodi sees liikunud edasi ringkonnakohtusse.

Järgnevates alapeatükkides analüüsib magistr töö autor empiirilises uurimuses käsitletavaid kohtuotsuseid kronoloogilises järjekorras. Tervikliku ning arusaadava uurimuse huvides

käsitleb töö autor ühe kriminaalasja raames tehtud erinevate astmete kohtuotsuseid samas alapunktis. Kohtuotsuste sisu uurimine andis võimaluse hinnata, kuidas ning kui põhjalikult on kohtud sisustanud kuritegeliku ühenduse olemasolu ning kas maa- ja ringkonnakohtu otsuste põhjendused ühtivad õiguskirjanduses ja Riigikohtu praktikas välja kujunenud seisukohtade ja selgitustega. Lisaks võimaldasid kohtuotsused, mis olid liikunud ühest kohtuastmest teise, hinnata seda, kui palju ning millises ulatuses kuritegeliku ühenduse olemasolu sisustamist muudeti.

2.2. Empiiriline uurimus

2.2.1. Maakohtu otsus nr 1-16-483/786 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-16-483/873

Harju Maakohus tunnistas otsusega nr 1-16-483/786¹²¹ erinevate kuriteokoosseisude järgi süüdi kaheksa isikut. Muuhulgas mõistis kohus süüdi H.D. ja S.D. kuritegeliku ühenduse organiseerimises ning isikud T.M., D.S., E.O., G.B., J.P. ning V.K. vastavasse ühendusse kuulumises. „Tšetšeenia grupeeringuna“ tuntud kuritegelik ühendus loodi varalise kasu saamise eesmärgil ning selle tegevus oli peamiselt suunatud maksualaste süütegude toimepanemisele Lätis ja Leedus. Samuti pandi ühenduse huvides toime erinevaid varavastaseid süütegusid Eestis.

Arvukatest jälitustoimingute protokollidest nähtus ühenduse liikmete pidev omavaheline suhtlus eesmärgiga erinevaid probleeme lahendada või neid üksteisele delegeerida. Tugeva liikmetevahelise sideme ning ühenduses kehtinud reeglite tõttu tundsid isikud end kuritegeliku ühenduse osana, millest järeldas kohus ka esimese kuritegeliku ühenduse olemasolu iseloomustava tunnuse – kolm või enam isikut – esinemist. Kuritegeliku ühenduse liikmearvu suhtes kehtiva nn miinimumnõude täitmist toetasid nii kõigi ülalnimetatud isikute süüdi mõistmine kui ka juba varasemalt, kohtuotsusega nr 1-17-3913, süüdi mõistetud viie isiku kuulumine samasse kuritegelikku ühendusse.

„Tšetšeenia grupeering“ tekitas käibemaksupettustega Lätis ja Leedus rahalist kahju üle 300 000 euro. Samuti teenis kuritegelik ühendus varalist kasu läbi Eestis toime pandud kelmuste. Maakohtu hinnangul oli seetõttu „/.../“ täidetud ka eeldus, et tegevus on suunatud

---

¹²¹ HMKo 1-16-483/796

vähemalt teise astme kuritegude toimepanemisele, mille eest ettenähtud vangistuse ülemmäär on vähemalt 3 aastat. Kuritegude toimepanemise ajal kehtinud KarS § 389¹ lg 1 (kõige kergem maksualane kuritegu) nägi karistusena ette kuni kolmeaastase vangistuse, käesoleval ajal kuni viieaastase vangistuse ning KarS § 209 lg 2 näeb ette 1 kuni 5-aastase vangistuse”¹²².

Muid KarS-is sätestatud kuritegelikku ühendust iseloomustavaid tunnuseid kohus niivõrd sõnaselgelt ei analüüsinud. Kohus leidis, et ühenduses oli kindel struktuur, hierarhia, konspiratsioonireeglid ja käsuaהל. Kuritegelikku ühendust juhtis H.D. ning struktuuri madalamate astmete liikmetel oli temaga vahetu suhtlemine keelatud. H.D. parem käsi S.D. omas ühenduses vahejuhi rolli ning allus oma tegemistes vahetult H.D.-le. Liikmete suhtlus ühenduse juhiga käis läbi S.D. ning H.D. vahetu kontakt hierarhias madalamal asetsenud liikmetega puudus. Ka vastassuunalise suhtluse vahendajaks oli üldreeglina S.D., läbi kelle ühenduse liider liikmetele korraldusi andis. Ühenduse vahejuhina teostas S.D. veel liikmete tegevuse üle järelevalvet, juhendas neid maksualaste süütegude toimepanemisel ning värbas ühendusse uusi liikmeid. “Tšetšeenia grupeeringu” hierarhia järgmisi astmeid sai eristada selle põhjal, kas liige osales tänu H.D. või S.D. usaldusele ühenduse mõistes mõne olulise küsimuse lahendamises (eelkõige mõne süüteo planeerimine või mõne ühenduse liikme füüsiline karistamine ülesande kehva täitmise korral) või täitis üksnes S.D. korraldusi ja juhiseid ning kandis seejuures tegevuse käigust ja tulemustest kõrgemal asetsenud liikmetele ette. Ülesannete jaotust kui üht kuritegelikku ühendust iseloomustavat tunnust kohus oma analüüsis küll otseselt ei maininud, kuid veendus siiski nimetatud eelduse täitmises läbi üksikute liikmete rolli analüüsimise ning ühenduse struktuuri, hierarhia ja käsuaהלה kirjeldamise.

Kuritegeliku ühenduse püsivuse sisustamisel on kohus esmalt märkinud nii T.M.-i, D.S.-i, G.B., J.P. kui ka V.K. puhul, et isikud panustasid “eelnevalt viidatuga /.../ H.D. poolt loodud ühenduse eesmärkidesse ja selle püsivuse toetamise”¹²³. Seejuures ei ole vastavale hinnangule eelnenud ega järgnenud kohtu poolt sisulist analüüsi püsivuse osas, vaid tsiteeritud lause järgneb justkui stambina üksikliikme panuse ja rolli kirjeldusele ühingu varaliste või konspiratsiooniliste eesmärkide suhtes. Näiteks pidas kohus seeläbi ühenduse püsivuse toetamiseks kaasliikmete füüsilist karistamist, ligipääsu omamist kuritegeliku ühenduse ruumidele, olulise rolli täitmist maksualaste kuritegude toimepanemisel, kuritegeliku ühenduse

---

¹²² HMKo 1-16-483/786, lk 177, 178

¹²³ *Ibidem*, lk 161, 167, 172, 173 ja 175.

huvides enda vormistamist äriühingu juhatuse liikmeks või tegevjuhiks, kuritegelikul teel saadud sularaha rahvusvahelist toimetamist, kelmuste toime panemist või mittetulundusühingu asutamist eesmärgiga ühenduse kasutuses olevate ruumide kasutajate tegelikku identiteeti varjata. Maakohtus märkis veel, et üüritud spordiklubi ruumide osas “ei ole alust kahelda, et tegemist oli kuritegeliku ühenduse juhi tööruumidega ja ühenduse liikmete kokkusaamis- ning treeningpaigaga. See annab ka kinnitust, et kuritegeliku ühenduse liikmed käsitlesid enda tegevust pikaajalise ja püsivana”¹²⁴. Rohkem analüüsitava kohtuasjas ühenduse kui organisatsiooni püsivust ei analüüsitud. Ühenduse ülesehitust ning hierarhiat analüüsides leidis kohus, et vahejuhina omas otsustusõigust ka S.D. ning teiste liikmete usalduse tõttu omas otsustusõigust ning autoriteeti näiteks T.M. Magistritöö autori arvates oleks olnud sellest tulenevalt võimalik argumenteerida organisatsiooni püsivuse kasuks liidri potentsiaalse vahetumise olukorras, kuid hetkel on see siiski puhtalt spekulatiivne ning kohus ühenduse püsivust sellises võtmes ei käsitlenud.

Lisaks eelnevale iseloomustas maakohtu hinnangul kuritegeliku ühenduse olemasolu “tšetšeenia grupeeringu” huvides selle liidri poolt kehtestatud 10%-line maksekohustus ühenduse mõjusfääri tõmmatud äritegevustele ning H.D. kontroll kuritegeliku ühenduse ressursside kasutamise üle. Kuritegude toimepanemise käigus teenitud rahast maksti igakuiselt palka ühenduse liidri ihukaitsjast autojuhile, tasuti kahe liikme elamispinna eest ning finantseeriti liikmete igapäevaeluks vajalikke kulutusi. Samuti leidis tõendamist, et kuritegeliku ühenduse liikmeid toetati õigusabi osutamisega.

Maakohtus süüdi tunnistanud isikute kaitsjad esitasid otsuse peale apellatsiooni. Tallinna Ringkonnakohtus jättis lahendis nr 1-16-483/873¹²⁵ maakohtu otsuse kuritegelikku ühendust puudutavas osas muutmata. Ringkonnakohtu kolleegium leidis, et nii prokuratuuri süüdistuses kui maakohtu otsuses on välja toodud kõik vajalikud spetsiifilised tunnused, mis kuritegeliku ühenduse olemasolu, liikmete ühendusse kuulumist ning ühenduse juhtimist iseloomustasid. Kohtu hinnangul olid süüdistuses kirjeldatud faktilised asjaolud piisavad ning võimaldasid maakohtul tuvastada kuritegeliku ühenduse olemasolu.

---

¹²⁴ HMKo 1-16-483/786, lk 147.

¹²⁵ TlnRnKo 1-16-483/873.

2.2.2. Maakohtu otsus nr 1-16-2411/978 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-16-2411/1066

Harju Maakohtu 13. märtsi 2020. a otsusega nr 1-16-2411/978¹²⁶ tunnistati erinevate KarS-i koosseisude järgi süüdi kokku kuus isikut. Kuuest isikust viis mõisteti muuhulgas süüdi kuritegeliku ühenduse koosseisu järgi:

- 1) A.K. mõisteti süüdi KarS § 256 („Kuritegeliku ühenduse organiseerimine“) lg 1 ning § 214 („Väljapressimine“) lg 2 p 4 järgi;
- 2) M.K. mõisteti süüdi KarS § 255 („Kuritegelik ühendus“) lg 1 ning § 214 lg 2 p 4 järgi;
- 3) G.A. mõisteti süüdi KarS § 255 lg 1 järgi;
- 4) U.V. mõisteti süüdi KarS § 255 lg 1, § 202 („Süüteo toimepanemise tulemusena saadud vara omandamine, hoidmine ja turustamine“) lg 2 p 2, § 199 („Vargus“) lg 2 p-de 4, 7 ja 8 ning § 214 lg 2 p 4 järgi;
- 5) A.V. mõisteti süüdi KarS § 255 lg 1, § 122 („Piinamine“) ¹²⁷, § 121 („Kehaline väärkohtlemine“) ¹²⁸, § 133 („Inimkaubandus“) lg 1, § 199 lg 2 p-de 4 ja 7, § 209 („Kelmus“) lg 2 p-de 1 ja 4, § 349 („Tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamine“), § 212 („Kindlustuskelmus“) lg 1 ning § 214 lg 2 p-de 1, 4 ja 5 järgi.

A.K.-d süüdistati kuritegeliku ühenduse loomises ja organiseerimises vähemalt alates 2012. aastast. G.A.-d, U.V.-d ja A.V.-d süüdistati ühendusse kuulumises alates vähemalt 2013. aastast ning M.K.-d alates 2012. aastast. Kuna süüdistusaktist nähtuvalt enne 2013. aastat ühendusse vähemalt 3 isikut ei kuulunud, luges kohus ühenduse algaastaks 2013. aasta.

Ühenduse eesmärgiks oli kuritegeliku tulu teenimine ning selle tegevus oli suunatud teise astme varavastaste kuritegude ja esimese astme kuritegude toimepanemisele. Tegevuste amplituud oli lai ning ühendus teenis raha nii vargustega, väljapressimistega, kelmustega kui ka nt „katuse pakkumise“ teenuse läbi. Muuhulgas kasutas ühendus ka nn allutatud isikuid, kes ise ühendusse ei kuulunud, kuid kes ühenduse liikme korralduste ja juhiste alusel üksikkuritegusid sooritasid ning ühendusele tulu teenisid.

Kuritegeliku ühenduse liikmete seas eksisteeris tugev ühenduse identiteet ning selge vahetegu nn „meil ja nendel“. Ühenduse liikmed nimetasid korduvalt enda kaasliikmeid „omadeks

---

¹²⁶ HMKo 1-16-2411/978

¹²⁷ Alates 01.01.2015.a. KarS § 121 lg 2 p 3

¹²⁸ Alates 01.01.2015.a. KarS § 121 lg 2 p 3

inimesteks“, „meie inimesteks“ või „omadeks,“ samuti nimetati kuritegelikul teel teenitud tulu „meie rahaks“. Tõendamist leidis, et kuritegeliku ühenduse liikmed allusid ühenduse taatele, liikmed andsid aru A.K.-le ning allusid tema korraldustele.

Kuritegeliku ühenduse näol oli kohtu hinnangul tegemist kindla struktuuri ja ülesannete jaotusega organisatsiooniga. Ühenduse juhiks oli A.K., kes järgmistel astmetel asunud liikmetele korraldusi andis ning neilt ühiskassasse raha nõudis. Otseselt allusid ühenduse liidrile M.K. ning U.V., kes seega ühenduse juhtimisstruktuuri mõttes teisel positsioonil asusid. M.K.-le allus otseselt G.A. ning U.V.-le allus tema poeg A.V. Seejuures iseloomustas kuritegelikku ühendust territoriaalne ülesehitus, kus U.V. juhtis ühenduse Rakvere haru. Lõppastmes jõudis tulu Tallinnasse, kus A.K. ühenduse liikmetelt igakuist „obtšakki“¹²⁹ nõudis.

Kuritegeliku ühenduse liikmetel oli kohustus maksta kuritegelikust tulust 10% ühenduse ühiskassasse. Tallinnas asunud ühiskassast jaotati raha ühenduse liikmetele vastavalt vajadusele, näiteks toetati rahaliselt vangistuses viibinud isikuid ja nende lähedasi. Rahade laekumisega tegeles ühenduses G.A., kes nõudis (vajadusel vägivalla abil) A.K. sätestatud kuupäevadeks ühenduse liikmetelt või neile allutatud isikutelt raha maksmist. Kogutud raha toimetas G.A. kas M.K. või otse A.K. kätte, kus moodustus üksikkuritegude läbi teenitud tulude ühenduse ühiskassa. Kuritegelikust tulust osa maksmine ühiskassasse tagas liikmetele muuseas ühenduse poolse kaitse.

Ühendust iseloomustas reeglistik, mille kohaselt arutati tekkinud probleeme kollektiivselt. Näiteks kutsuti koosolekule A.V., kes oli oma isa „koputajaks“ nimetanud. Ühes kohtus uuritud A.K. ning G.A. vahelisest kõnest nähtus, et „koputajaks“ nimetamise näol oli tegemist A.K. hinnangul ränga solvanguga ning koos koputajatega töötamine ei tule nende tegevusvaldkonnas mitte kuidagi kõne alla. Lugupidamist ühenduses valitsenud reeglite suhtes ning suhtumist koputajatesse ilmestas hästi G.A. vastus A.K.-le, kui viimane talle A.V. tehtud solvangust rääkis: „Saan aru, kui ta oleks mingisugune kuradi baarman /.../ me töötame reeglite järgi /.../ tsoonis on „tsort“ hullem kui pede“¹³⁰. Reeglistikule viitas käesoleval juhul nii A.K. kui G.A. vaheline vestlus kui ka asjaolu, et peale U.V. kõnet A.K.-le, asus A.K. koheselt

---

¹²⁹ Vene keelne väljend tähistamaks kuritegeliku ühenduse ühiskassat või sinna tehtavaid sissemaksid

¹³⁰ HMKo 1-16-2411/978, lk 141

probleemi lahendama, võttes ühendust G.A.-ga. Koosolekule kutsuti ühenduse liikmeid ka muudel juhtudel, nt olukorras kui ühenduse liige ei olnud tasunud ühiskassasse oma osa.

Püsivust iseloomustas maakohus järgnevalt: “Kuritegelikku ühendust iseloomustab ka püsivus ja käeolevas otsuses on toodud näited aastate kaupa (kõned 2013–2015) ühise kuritegeliku ühenduse nimel ja huvides pidevas tegutsemises.”¹³¹ Seega on kohus pidanud püsivuse kriteeriumi täitmisel piisavaks ühenduse nimel ja huvides pidevat tegutsemist.

Kohus kirjeldas lisaks ühenduse ülesehitusele ning sellele viidanud tunnustele ka A.K. poolset ühenduse juhtimist ning tema liidrirolli. Nähtuvalt erinevatest jälitustoimingute protokollidest leidis kohus, et A.K. omas oluliste küsimuste üle otsustamisel juhtrolli ning kõrgeimat pädevust. Samuti haldas ta ühenduse ühiskassat, püstitas seoses ühenduse tegevusega erinevaid tähtaegu, nõudis liikmetelt aru, jagas liikmetele korraldusi raha koguda, andis korraldusi võlgade väljanõudmisel vägivalda kasutada ning korraldas muul viisil ühenduse tegevust. Lisaks pidas A.K. ühenduse ning selle liikmete nimel läbirääkimisi kolmandate isikutega. Muuhulgas kinnitas kohtu hinnangul A.K. juhtrolli kuritegelikus ühenduses telefonikõne, kus A.K. ise selgitas, et ta ei pea tööd tegema, ta “seljataga” on palju inimesi ning ta teenib kuritegeliku tegevuse kaudu n-ö passiivset tulu 10 000 eurot kuus.

Tallinna Ringkonnakohus tühistas 31.08.2020 tehtud otsusega nr 1-16-2411/1066¹³² A.K. süüdimõistmise kuritegeliku ühenduse loomises KarS § 256 järgi ning mõistis ta ühenduse loomise osateos õigeks. Ringkonnakohus ei mõistnud A.K.-d õigeks kuritegeliku ühenduse juhtimises ning jättis maakohtu poolt KarS § 256 järgi mõistetud karistuse muutmata.

Kohtukolleegium selgitas, et KarS § 256 dispositsioon hõlmab kolme teokoosseisu ehk kuritegeliku ühenduse organiseerimine saab toimuda läbi selle loomise, juhtimise või sinna liikmete värbamise. Sellega kritiseeris ringkonnakohus eelnevate menetlejate kehva sõnastust, mille kohaselt oleks A.K. süüdi mõistetud justkui ka kuritegeliku ühenduse loomises. Seejuures tõi kohus välja süüdistusakti resolutsiooni, mille kohaselt “/.../ ühenduse /.../ loomise ja juhtimisega pani A.K. toime KarS § 256 lg 1 järgi kvalifitseeritava kuriteo”¹³³. Ringkonnakohtu kolleegiumi hinnangul võis nii süüdistusest kui maakohtu otsusest välja lugeda A.K.-le ka

---

¹³¹ HMKo 1-16-2411/978, lk 132

¹³² TlnRnKo 1-16-2411/1066

¹³³ TlnRnKo 1-16-2411/1066, lk 93

ühenduse loomise teokoosseisu etteheitmist, kuid konkreetsete tegudega ei olnud ühenduse loomist süüdistuses ega maakohtu otsuses sisustatud. Varasemad menetlejad tõid välja üksnes tegusid, mis olid toime pandud ühenduse eksisteerimise ajal. Samuti tõi ringkonnakohus välja, et süüdistus, mis heitis A.K.-le ette ühenduse organiseerimist ja juhtimist, on seaduse kohaselt ebaadekvaatne ning õige oleks olnud nimetada vaid konkreetseid teokoosseise või siis ühte teokoosseisu, mida organiseerimise all silmas peeti.

Ringkonnakohtu kolleegium kirjeldas oma lahendis täpsemalt ka kuritegeliku ühenduse loomise teokoosseisu: “/.../ kuritegeliku ühenduse loomine tähendab selle rajamisel üles näidatud juhtivat ja suunavat rolli. KTÜ looja ei pea ilmtingimata hiljem hakkama selle juhiks ega ka mitte liikmeks. KTÜ loomiseks ei piisa KTÜ algstaadiumis selle liikmeks olemisest. Kohtukolleegium on veendunud, et kindlasti peavad need teod, millega sisustatakse süüdistuses ja otsuses etteheide KTÜ loomises, olema toime pandud ajaliselt enne seda, kui KTÜ tegelikult tekkis. Näiteks võivad KTÜ loomist sisustada sellised tegevused nagu KTÜ jaoks ruumide rentimine, äriühingute moodustamine, relvade hankimine, selliste inimeste otsimine, kes oleks huvitatud kuritegelikus organisatsioonis tegutsema jms. Need teod võivad olla erinevad ja erineda just loodava KTÜ tegutsemise spetsiifikast”¹³⁴. Kohus märkis veel, et A.K. kui ühenduse juhi rolli osas süüküsimuse otsustamisel ei oma tähtsust kuritegeliku ühenduse looja, palju neid oli või millal täpselt ühendus loodi. Kolleegium selgitas, et “kuritegeliku ühenduse looja ei pea olema selle eksisteerimise ajal juhi rolli täitev isik. Looja võib olla ka hiljem nõ lihtliikme rollis olev liige. Samamoodi võib kohtukolleegiumi hinnangul kuritegeliku ühenduse organiseerimist liikmete värbamise rollis olla etteheidetav ka kuritegeliku ühenduse lihtliikmele”¹³⁵.

Ringkonnakohtu kolleegium käsitles oma otsuses ka kuritegeliku ühenduse püsivust. Nimelt ei hinnanud apellatsioonkaebuse kohaselt maakohus ühenduse püsivust korrektselt – kaitsja hinnangul sisustas maakohus püsivust üksnes ajalisest kriteeriumist lähtuvalt ning nn “püsiva ülesannete jaotuse” kriteeriumit kohus ei käsitlenud. Apellatsioonides heideti ette, et maakohus ei suutnud tuvastada, et ühendus oleks peale A.K. kui juhi äralangemist edasi püsinud. Ringkonnakohtu kolleegiumi hinnangul olid väited paljasõnalised ning A.K.-l olid ühenduses “paremad käed”, kes A.K.-st küll hierarhias allpool asusid, kuid keda A.K. siiski erinevates

---

¹³⁴ TlnRnKo 1-16-2411/1066, lk 94

¹³⁵ TlnRnKo 1-16-2411/1066, lk 95

vestlustes ülemuseks nimetas. Sellised liikmed oleksid vajaduse korral võinud ka tema asemele astuda ning tagada seeläbi ühenduse tegevuse jätkumise. Kolleegiumi väitel oleks püsivuse iseloomustamine pelgalt läbi ühenduse aastatepikkuse tegutsemise olnud tõesti liialt napp, mis kuritegeliku ühenduse püsivust ei oleks kinnitanud. Kohus leidis, et “kui lugeda maakohtu otsust korralikult e põhjalikult ning samal ajal ka kaasa mõeldes, siis tuleb siiski jaatada seda, et maakohus on piisavalt palju pööranud tähelepanu selle tunnuse sisustamisele. Nimelt maakohus on muuhulgas jaatanud püsiva koosluse olemasolu ka sellega, et tõendatud on ühiselt kuritegeliku ühenduse nimel ja huvides pidev tegutsemine. Ka leidis tõendamist kohtus, et kuritegelik ühendus omas struktuuri. /.../ Kõiki neid olulisi tunnuseid on maakohus oma otsuses väga põhjalikult sisustanud /.../”¹³⁶. Kolleegium kritiseeris veel kaitsjaid maakohtu otsuse “diagonaalis lugemises”, mistõttu jäi neil maakohtu poolne püsivuse kriteeriumi sisustamine tuvastamata.

Sisuliselt leidis ringkonnakohtus, et maakohtu lahendis püsivust toetavaid tunnuseid (pidev ja ühine tegutsemine ühenduse nimel ja huvides, ühenduse struktuur, kuritegude toimepanemise intensiivsus ja kestev kriminaaltulu teenimine, mitmetasandiline ning territoriaalne ülesehitus) põhjalikult käsitledes on võimalik jaatada ka püsivuse kriteeriumi täidetust.

Magistritöö autori hinnangul toimub kuritegeliku ühenduse püsivuse sisustamine kahtlemata seda toetavate tunnuste (nt ülesannete jaotus) läbi. Töö autor seab siiski kahtluse alla, kas üksnes peale nende toetavate tunnuste analüüsi tehtud napolisõnaline järeldus on kuritegeliku ühenduse olemasoluks vajaliku eritunnuse täitmiseks piisav. Püsivust toetavaid muid kuritegelikku ühendust iseloomustavaid tunnuseid ei saa siiski püsivuse kriteeriumiga samastada ning selle täidetust võiks käesoleva magistritöö autori arvates sisukamalt põhjendada. Sellisel juhul veenduksid tõenäoliselt ka kõik kohtuotsuste “diagonaalis lugejad” koosseisutunnuste esinemises.

2.2.3. Maakohtu otsus nr 1-16-11625/468 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-16-11625/582

Harju Maakohus tunnistas 15. aprilli 2020. a otsusega nr 1-16-11625/468¹³⁷ L.G. süüdi erinevates KarS-is sätestatud süütegudes. Isik tunnistati süüdi KarS § 344 („Dokumendi, pitsati

---

¹³⁶ TlnRnKo 1-16-2411/1066, lk 91.

¹³⁷ HMKo 1-16-11625/468.

ja plangi võltsimine“) lg 1, § 347 („Tähtsa isikliku dokumendi võltsimine“) lg 1, § 348 („Võltsitud tähtsa isikliku dokumendi hankimine, kasutamine ja kasutada andmine“) lg 1, § 349 („Tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamine“) - § 22 lg 2 (kihutamine), § 209 („Kelmus“) lg 1, § 298 („Altkäemaksu andmine“) lg 2 p-de 1 ja 2 ning § 256 („Kuritegeliku ühenduse organiseerimine“) lg 1 järgi.

L.G.-le esitati süüdistus kuritegeliku ühenduse loomises, juhtimises ja sinna liikmete värbamises. Süüdistuse kohaselt kuulusid L.G. poolt juhitud kuritegelikku ühendusse muuhulgas mitmed Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) spetsialistid, kelle abiga võimaldati ühenduse poole pöördunud isikutel saada Eesti kodakondsust, elamisluba või muid dokumente.

Maakohus tuvastas, et lisaks L.G.-le kuulus tema juhitud kuritegelikku ühendusse selle likvideerimise hetkel kümme isikut. Kohtu hinnangul oli kõikidel isikutel seejuures täpne roll, mis ühenduse eesmärkide saavutamisele kaasa aitas. Kuritegeliku ühenduse liikmeteks olid muuhulgas neli politseiametnikku – Ü.L., M.P., Ž.R. ning L.S. Lisaks politseiametnikele kuulusid ühendusse veel J.B., S.Z., O.T., I.S., J.L. ja A.K. Üks pikemaajalisi ühenduse liikmeid oli Ü.L., kelle roll oli seotud ühenduse kuritegelikuks tegevuseks vajalike andmete väljastamisega politsei infosüsteemidest. Ametnikud Ž.R. ning L.S. kasutasid L.G.-lt saadud tasu eest ära oma ametiseisundit ning menetlesid ühenduse huvides erinevaid kodakondsuse, elamislubade ja isikut tõendavate dokumentidega seonduvaid taotlusi. M.P.-d ning J.B.-d kasutas L.G. eelkõige erinevate eestikeelsete ametlike kirjade ja päringute koostamisel karistusregistrisse, perekonnaseisuametisse kui ka muudesse asutustesse. Tasemeeksameid sooritasid S.Z., O.T., I.S. ja A.K. Pealtkuulamise kartuses püüdis L.G. vältida otsest suhtlust politseiametnikega ning ta kasutas suhtluse vahendajana ühenduse liiget J.L.

Kuritegeliku ühenduse eesmärk oli läbi kuritegeliku tegevuse võimaldada ühenduse poole pöördunud isikutele Eesti kodakondsust, alalist või ajutist elamisluba ning muid dokumente. Samuti sooritasid ühenduse liikmed oma klientide eest eesti keele tasemeeksamit eesmärgiga võimaldada neile töötamist ja varalise kasu saamist. Kohus tuvastas, et ühenduse eesmärkide saavutamiseks pandi toime erinevaid I ja II astme kuritegusid ning liikmed teadvustasid endale, et nad on osa millestki suuremast.

Kuritegelik ühendus kasutas oma tegevuse käigus ka erinevaid konspiratsioonivõtteid. Ühenduse liikmed kasutasid teineteisega suheldes hüüdnimesid ning saatsid ühenduse tegevuse

seisukohalt vajalikke andmeid (telefoninumbrid ja isikukoodid) konspireerimise eesmärgil tagurpidi kirjutatult. L.G. vahetas oma telefone ning telefoninumbreid, kasutas helistamiseks ettejuhtuvate isikute telefone ning hoolitses eksameid sooritavate isikute välimuse muutmise eest vastavalt fotole kliendi dokumendil. Samuti nõudis L.G. eksami sooritajatelt keskpäraselt positiivseid tulemusi ning ei olnud rahul, kui eksameid liiga kõrge punktisumma peale sooritati. Näiteks muretses ta kord peale kõrgele punktisummale sooritatud eesti keele eksamit, et sooritajad panevad ta niimoodi “löögi alla” ning nõudis neilt edaspidi madalamaid tulemusi ning trükitähtedega kirjutamist. Samuti lubas L.G. liiga hästi eksameid sooritavaid töötajaid “rublaga karistama” hakata.

Maakohus leidis, et püsivuse kriteeriumile L.G. poolt loodud ja juhitud kuritegelik ühendus ei vasta. Kohtu hinnangul poleks ühendus olnud ilma L.G.-ta võimeline oma eesmärgipärasest tegevust jätkama ning ühendus rajanes üksnes tema autoriteedil, sidemetel, teadmistel ja oskustel. L.G.-l oli aastatepikkuse keeleksamite ning dokumentide võltsimise kogemus, mille jooksul oli tal välja kujunenud tugev võrgustik isikutest, kes ta teenust vajasisid või kelle kaudu levis informatsioon potentsiaalsetele uutele klientidele. L.G. oli kohtu hinnangul oma valdkonnas vaieldamatult autoriteet ning tema panuse äralangemise korral ei oleks teised ühenduse liikmed olnud võimelised teda asendama ning ühenduse tegevust jätkama. Maakohus tõi veel välja, et L.G. vahetumise olukorras ei oleks ühendus olnud edasi tegutsemiseks võimeline hoolimata selle püsivast liikmeskonnast ning ühenduses olnud staažikatest liikmetest.

Püsivuse kriteeriumit hinnates viitas maakohus Riigikohtus korduvalt väljendatud seisukohale, mille kohaselt iseloomustab kuritegelikku ühendust eelkõige ühenduse kui organisatsiooni püsivus. Maakohtu poolt viidatud Riigikohtu otsuste¹³⁸ põhjal tähendab ühenduse püsivus omakorda selle ühenduse liikmete (kaasa arvatud juhi) võimalikku asendatavust viisil, et ühendust oma eesmärgistatud tegevust saaks jätkata. Maakohus leidis, et “/.../ Riigikohtu lahendi valguses on võimalik rääkida ühenduse püsivusest juhi vahetumisel ja eesmärgipärase tegevuse jätkamisest lihtsakoelisemaid kuritegusid toime panevate xxxx-de puhul, näiteks juhul, kui spetsialiseerutakse narkokuritegude toimepanemisele. Kui sellise xxxx juht mingitel põhjustel enam jätkata ei saa, olgu selleks põhjuseks kas kinnipidamine politsei poolt või siis veelgi proosalisem surm narkootilise aine üledoosi läbi, ei ole temale lähedalseisnutel xxxx

---

¹³⁸ RKKKo 3-1-1-57-09 ja 1-16-6452.

liikmetel eriti keeruline tarnijate ja edasimüüjatega läbi rääkida ja tarneahelat jätkata, kuna kõik osapooled on huvitatud sellest, et narkootiline aine ja raha liiguks ka pärast ühe isiku väljalangemist. Samuti on võimalik kuritegeliku ühenduse juhi vahetus rahvuslikul printsiibil koondunud xxxx-de puhul, kus kuritegeliku ühenduse juhi vahetuse korral võtab ühenduse juhtimise üle autoriteedilt kõrgeimal positsioonil olev rahvuskaaslane, aga näiteks ka ühe perekonna baasil moodustatud kuritegeliku ühenduse puhul, kus on võimalik juhi positsiooni ülekandumine näiteks isalt pojale või tütrele.”¹³⁹

Hoolimata püsivuse kui KarS § 255 lg 1 mõistes ühe kuritegelikku ühendust iseloomustava objektiivse tunnuse mitteesinemisest, leidis maakohus siiski, et L.G. on kuritegeliku ühenduse loonud, seda juhtinud ja sellesse liikmeid värvanud. Maakohus põhjendas säärast otsust sisuliselt loogikaga, mille kohaselt ei ole spetsiifilist laadi tegevusaladel püsivuse nõue sama oluline kui muudel tegevusaladel tegutsevatel ühendustel: “L.G. poolt loodud ja juhitud xxxx pani toime väga spetsiifilist laadi kuritegusid, mille jätkamine autoriteedi äralangemisel oleks keeruline. Samas leiab kohus ja seda kinnitavad ka eelpool analüüsitud tõendid, et kõiges muus osas vastas L.G. xxxx kuritegeliku ühenduse tunnustele, sellele oli vähemalt kolm liiget, tuvastatud on isikutevaheline ülesannete jaotus, ühendus oli loodud varalise kasu saamise eesmärgil ning tema tegevus oli suunatud teise astme kuritegude, mille eest ettenähtud vangistuse ülemmäär on vähemalt kolm aastat, või esimese astme kuritegude toimepanemisele.”¹⁴⁰

L.G. kaitsja vaidlustas maakohtu otsuse täies ulatuses ning märkis kuritegeliku ühenduse osas, et tõendatud ei olnud ühenduse olemasolu, selle eesmärk, loomise aeg ning selle koosseis. Tallinna Ringkonnakohus mõistis otsuses nr 1-16-11625/582¹⁴¹ L.G. KarS § 256 lg 1 järgi õigeks.

Oma lahendis käsitles ringkonnakohus peamiselt kahte olulist küsimust. Esiteks märkis kolleegium, et L.G.-le esitatud süüdistuses ei kirjeldatud kõiki vajalikke koosseisu objektiivseid elemente ega nende aluseks olevaid faktilisi asjaolusid. Ringkonnakohus tõi välja, et süüdistuse kohaselt tegutses L.G. kuritegeliku ühenduse juhina alates 2001. aastast. KarS defineeris kuritegelikku ühendust varalise kasu saamise eesmärgil loodud ühendusena

---

¹³⁹ HMKo 1-16-11625/468, lk-d 176, 177.

¹⁴⁰ HMKo 1-16-11625/468, lk 177.

¹⁴¹ TlnRnKo 1-16-11625/582.

aga kuni 2015. aastani. Kolleegium tõi välja, et varalise kasu eesmärki süüdistuse osa ei sisaldanud ning seetõttu kuulus L.G. kuni 01.01.2015 KarS § 256 lg 1 järgi süüdistuses näidatud tegevuses õigeksmõistmisele. Kolleegium tõi muuhulgas välja, et kuritegeliku ühenduse varalise kasu saamise eesmärki tuleb süüdistuses omistada üksikliikmete asemel ühendusele tervikuna.

Ringkonnakohtu kolleegium analüüsis oma lahendis ka kuritegelikke ühendusi iseloomustavaid tunnuseid. Kolleegiumi hinnangul viitas maakohus oma lahendis õigesti asjakohasele kohtupraktikale ning analüüsis korrektselt erinevaid kuritegeliku ühenduse kriteeriumeid. Muuhulgas märkis ringkonnakohus, et maakohus tuvastas “/.../ veatult, et KTÜ ei oleks olnud võimeline jätkama oma eesmärgipärasest tegevust, kui KTÜ juht L.G. oleks mingil põhjusel kõrvale astunud või vahetunud.”¹⁴²

Kolleegium ei nõustunud aga maakohtu poolt tehtud tõlgenduse ning lõppjärelusega. Ringkonnakohtu hinnangul seisneb kuritegelike ühenduste ohtlikkus just nende püsivuses ning võimes oma tegevust ka peale liikmete asendumist jätkata. Sellest tulenevalt ei nõustunud kolleegium maakohtu seisukohaga nagu võiks spetsiifilise tegevuslaadi korral jaatada kuritegeliku ühenduse olemasolu situatsioonis, kus autoriteedi või muu ühenduse jaoks vajalikku *know how-d* omava isiku eemaldumisel ei oleks ühendus enam tegevuse jätkamiseks võimeline.

2.2.4. Maakohtu otsus nr 1-18-437/499 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-18-437/608

Harju Maakohtu 28. mai 2020. a kohtuotsuses nr 1-18-436/499¹⁴³ tunnistati V.G. ja A.K. süüdi kuritegeliku ühenduse organiseerimises ning L.D., A.P., A.I., I.R., K.K. ja A.V. süüdi vastavasse ühendusse kuulumises. Lisaks tunnistati kohtuotsusega I.R. süüdi veel väljapressimises KarS § 214 lg 2 p 4 järgi ning eraviisilises jälitustegevuses KarS § 137 lg 1 järgi. Muuhulgas mõisteti maakohtu otsusega üks isik, R.G. õigeks KarS § 255 lg 1 järgi esitatud süüdistuses.

---

¹⁴² TlnRnKo 1-16-11625/582, lk 54 (p 14.3).

¹⁴³ HMKo 1-18-436/499.

Kohtuotsuse kohaselt oli kuritegeliku ühenduse tegevus ennekõike suunatud narkootikumide müümisele ehk narkokuritegude toimepanemisele. Narkootikumide müümiseks oli ühenduses kujunenud välja väga kindel süsteem. Kuritegelik ühendus toimis selliselt, et narkootikume müüsid tänavamüüjad, kellel olid kuritegeliku ühenduse liikmete seast „vanemad“, kes müüjaid ka narkootikumidega varustasid. Nn „vanemad“ tagasid tänavamüüjate kaitse ning selle eest tuli tänavamüüjatel „vanemale“ raha maksta. Kuus pidid tänavamüüjad sisse tooma vähemalt 500 eurot ning said endale 10% müügitulust. Lisaks pidid tänavamüüjad raha andma enda „vanemale“, kes andsid raha edasi kuritegelikus ühenduses kõrgemal olevatele liikmetele. Nii jõudis raha lõpuks kuritegeliku ühenduse juhi ning ühiskassani. Narkokuritegude toimepanemise eesmärk oligi teenida varalist kasu ning läbi teenitud tulu oli võimalik kuritegelikul ühendusel oma tegevus korrapäraselt töös hoida.

Kuritegeliku ühenduse toimimiseks oli ühenduse sees kujunenud välja kindel struktuur ja hierarhia, kus igal kuritegeliku ühenduse liikmel oli oma kindel roll ja positsioon. Kuritegeliku ühenduse juht oli V.G. Tema ülesanne oli teha otsuseid selle kohta, milliseid kuritegusid toime panna, kuidas kasutada ühiskassas olevat raha ja kellele toetust maksta. V.G. parem käsi oli A.K., kellele allusid ülejäänud kuritegeliku ühenduse liikmed ning kelle ülesandeid tuli täita. Muuhulgas otsustas A.K., kuidas kasutada kuritegeliku ühenduse raha, milliseid karistusi mõista liikmetele reeglite rikkumise eest või milliseid kuritegusid toime panna. Süüdistatav I.D. tegeles A.K. korralduste täitmisega, näiteks sõidutas ta A.K.-d vastavalt tema soovile. Lisaks pani I.D. kuritegeliku ühenduse huvides toime väljapressimise. Ühenduse liikme A.P. ülesanne oli tegeleda rahade väljanõudmisega. A.I., M.P., K.K., I.R. ja A.V. tegelesid narkootikume müüvate tänavamüüjatega. Nad olid tänavamüüjate „vanemad“, varustasid müüjad narkootikumidega ja lahendasid vajadusel tänavamüüjate probleeme. Lisaks tuvastas kohus, kui keegi ühenduse liikmetest ei saanud enda ülesannet täita, siis jätkas ühendus ikka korrapäraselt oma tegutsemist. Näiteks kui V.G. viibis välismaal, siis tegeles kõikide probleemide lahendamisega hoopis A.K.

Muuhulgas süüdistati ka R.G.-d kuritegelikku ühendusse kuulumises, kuid kohtu hinnangul ei olnud piisavalt tõendeid, mis oleks kinnitanud R.G. kuulumist kuritegelikku ühendusse. Süüdistuse kohaselt tegeles R.G. narkootikumide hankimisega ja varustas sellega tänavamüüjaid. Lisaks oli teda kohtu poolt teises kriminaalasjas karistatud ka KarS § 184 lg 2 p 2 järgi kvalifitseeritud kuriteo toimepanemises. Kohus selgitas, et ei arvesta süüdimõistvaid kohtuotsuseid kuritegeliku ühenduse koosseisu kinnitavate asjaolude kindlakstegemisel ning

muid asjaolusid, mis tõendaks R.G. kuritegelikku ühendusse kuulumist, ei olnud. Kuigi R.G. oli vanglas olles küsinud ja saanud V.G. kui kuritegeliku ühenduse liikme käest rahalist abi, siis ei leidnud kohus, et see oleks piisav, et pidada R.G.-d kuritegeliku ühenduse liikmeks. Kohus leidis, et kui üksnes kuritegeliku ühenduse käest raha saamise alusel lugeda isik kuritegeliku ühenduse liikmeks, siis võiks ühenduse liikmetena käsitleda ka näiteks kuritegeliku ühenduse liikmete sugulasi ja lähedasi, keda kuritegeliku ühendus toetab.

Kuritegeliku ühenduse püsivuse sisustamisel on kohtuotsuses välja toodud, et ühenduse püsivust näitab liikmete omavaheline side. Kohus tõi näitena jälitustoimingu protokoll, kus nähtus, et ühenduse liikmed aitasid üksteist probleemide lahendamisel ning andsid üksteisele nõu, et oma tegevusi edukalt sooritada. Lisaks ütles kohus, et „/.../ kuritegeliku ühenduse mõjuvõimu ja püsivust ilmestab ka nende isikute eest seismine ja turvalisuse tagamine, kes pöördusid ühenduse poole abi saamiseks.“¹⁴⁴. Kohus tõi näiteks, kuidas üks kuritegeliku ühenduse liige aitas nende poole pöördunud isikul tekkinud konflikti lahendada.

Lisaks eelkirjeldatule tuvastas kohus, et ühenduse sees koguti raha ühiskassasse. Ühenduse liikmed olid mitmel juhul omavahelistes vestlustes arutanud ühiskassasse raha panemise üle. Raha kogumise ja ühiskassa eesmärk oli aidata ühenduse liikmeid siis, kui kellelgi tekkis probleeme. Näiteks toetati ühiskassa rahadest vanglasse sattunud ühenduse liikmeid või maksti vajadusel advokaatidele. Lisaks eksisteeris ühenduses distsipliin ja erinevad reeglid. Näiteks ei olnud ühenduses lubatud narkootikumide tarvitamine ning selle eest võidi karistada füüsiliselt. Muuhulgas kehtis ühenduses reegel, et kui keegi soovis ühendusest lahkuda, siis tuli selle eest maksta raha. Kokkuvõtvalt asus maakohus seisukohale, et kõiki tõendeid koos hinnates, oli selge, et tegemist oli kuritegeliku ühendusega, mis oli püsiv, ülesannete jaotusega, loodud tulu teenimise eesmärgil ning millel oli ühtne organisatsiooni tahe.

Maakohtu otsusega süüdi mõistetud isikud esitasid maakohtu otsuse peale ka apellatsioonkaebuse. Tallinna Ringkonnakohus nõustus lahendis nr 1-18-437/608¹⁴⁵ maakohtu otsusega kuritegeliku ühenduse sisustamise osas, kuid muutis süüdi mõistetud isikute karistuste pikkust. Kohtukolleegiumi hinnangul tuli maakohtus uuritud tõenditest selgelt välja, et

---

¹⁴⁴ HMKo 1-18-437/499, lk 41.

¹⁴⁵ TlnRnKo 1-18-437/608.

kuritegelik ühendus oli kindla struktuuriga ühendus, kuhu kuuluvad isikud panid kuritegeliku ühenduse huvides toime kuritegusid, et teenida varalist kasu.

Ringkonnakohus analüüsis ka kõnealuse kuritegeliku ühenduse organisatsiooni taht, mis oli kolleegiumi hinnangul olemas. Ringkonnakohus kirjutas organisatsiooni kohta järgmist: „Et kuritegelikku ühendust iseloomustab ühe tunnusega organisatsiooni tahe, millele selle liikmed alluvad, on loogiline eeldada, et ühendusse kuuluvad liikmed on omavahel allutatud teatud reeglitele ja tulenevalt oma kindlast kohast ühenduse struktuuris, annavad selliselt tegutsedes oma panuse ühenduse eesmärkide realiseerimisele. Sellest omakorda tuleneb asjaolu, et kuritegeliku ühenduse liikmed on omavahel tihedalt subjektiivselt seotud, mis lihtsustab aga seeläbi üksikkuritegude toimepanemist ja ühenduse liikmete, kes on nn ühenduse kirjutamata reeglite vastu eksinud, karistamist.”¹⁴⁶. Käesoleval juhul oli kohtu hinnangul maakohus lähtuvalt tõenditest õigesti leidnud, et kuritegelikus ühenduses olid kindlad reeglid, millele liikmed pidid alluma. Kehtivad reeglid olid vajalikud, et säilitada kuritegeliku ühenduse püsimine ja tegutsemine. Muuhulgas aitasid kehtestatud reeglid vältida ühendusesiseseid tülisid.

Lisaks tõi ringkonnakohus välja, et nõustub maakohtuga ka selles osas, et R.G. kuulumine kuritegelikku ühendusse ei olnud tõendatud. Kohtu hinnangul ei olnud tõendeid näiteks selle kohta, milline oli R.G. roll kuritegelikus ühenduses või kellele ta allus. Seega jättis ringkonnakohus jõusse maakohtu otsuse osas, millega mõisteti R.G. õigeks KarS § 255 lg 1 alusel.

Magistritöö autor toob siinkohal välja, et R.G. kuritegelikku ühendusse kuulumise küsimust arutas ka Riigikohus, kus R.G. õigeksmõistmine KarS § 255 lg 1 järgi tühistati ning saadeti maakohtule uuesti arutamiseks. Riigikohus leidis, et kohtud jätsid alusetult tõendina käsitlemata jälitusprotokolli, mis tõendab R.G. kuulumist kuritegelikku ühendusse. Hilisema maakohtu otsuse kohaselt mõisteti R.G. süüdi KarS § 255 lg 1 järgi kvalifitseeritud kuriteos kokkuleppemenetluses.

---

¹⁴⁶ TlnRnKo 1-18-437/608, lk 65-66.

2.2.5. Maakohtu otsus nr 1-18-10100/120

Harju Maakohus menetles kriminaalasjas nr 1-18-10100/120¹⁴⁷ P.U. süüdistust KarS § 256 („Kuritegeliku ühenduse organiseerimine“) lg 1 ja KarS § 133² („Kupeldamine“) lg 2 p 2 järgi. Süüdistuse kohaselt lõi P.U. koos T.A-ga kuritegeliku ühenduse, mille tegevus oli suunatud kupeldamisele ja prostitutsioonile kaasaaitamisele. P.U. osales bordelli asutamisel ning tegutses hiljem selle tegevjuhina. Bordelli tegevjuhina kontrollis P.U. vahetult selle tegevust ning osales oluliste juhtimisotsuste tegemisel. Samuti värbas ta süüdistuse kohaselt bordelli majandanud juriidiliste isikute juhtorganitesse variisikutest liikmeid. Süüdistuse järgi pani P.U. ühendust luues, seda juhtides ning sinna liikmeid värvates toime kuritegeliku ühenduse organiseerimise KarS § 256 lg 1 mõttes.

Maakohus märkis esmalt, et isikute varasem kokkuleppemenetluses süüdi tunnistamine KarS § 255 lg 1 või § 256 lg 1 järgi ei tähenda, et kuritegelik ühendus tuleks lugeda juba tuvastatuks ka käesolevas kriminaalasjas. Nimelt kuulusid süüdistuse järgi kuritegelikku ühendusse lisaks P.U.-le veel üksteist füüsilist ja neli juriidilist isikut, kes olid kõik varasemate kohtuotsustega kokkuleppemenetluses juba süüdi tunnistatud. Kohtu hinnangul tuli seega enne P.U. süüküsimuse lahendamist (KarS § 256 lg 1) veenduda kuritegeliku ühenduse olemasolus.

Enne süüdistuses etteheidetud ühenduse tuvastamist märkis maakohus, et kuritegelik ühendus peab omama võrreldes tavalise kaastäideviijate grupiga selge ja hoomatava ohupotentsiaaliga organiseeritud kuritegevuse kvaliteeti. Samas nõustus kohus osaliselt süüdistatava kaitsjaga, et käesoleval juhul ei olnud sellise kvalitatiivse taseme tuvastamine võimalik. KarS § 133² järgi heideti üksikkuriteona kupeldamist ette nii P.U.-le kui ka eraldi süüdistusena tema juba varasemalt süüditunnistatud kaastäideviijatele. Seejuures märkis kohus, et ka ühenduse tegevus oli suunatud üksnes kupeldamisele ning muude kuritegude toimepanemist või toimepanemise kavatsust ei olnud ühendusele ette heidetud. Kohtu hinnangul „/.../ ei ole selline olukord küll välistatud, samuti on prostitutsiooni korraldamine justkui *a priori* erialakirjanduse kohaselt üks organiseeritud kuritegevuse tegevusvaldkondi /.../“¹⁴⁸, kuid märkis siiski järgnevat:

- 1) kuni viieaastase vangistusega karistatava teise astme kuriteo (kupeldamine) toimepanemisele suunatud kuritegelik ühendus peab omama sedavõrd suurt

¹⁴⁷ HMKo 1-18-10100/120.

¹⁴⁸ HMKo 1-18-10100/120, lk 44, p 82,

ohupotentsiaali, mis endast üksikkuriteo kõrval iseseisvat ning märkimisväärselt rasket rikkumist kujutab. Vastasel juhul ei oleks kohtu hinnangul kupeldamise eraldi etteheidetavus kuritegeliku ühenduse poolt KarS §-des 255 ja 256 ettenähtud sanktsioonide raskust arvestades õiglane ega loogiline;

- 2) süüdistuses etteheidetud mahus kuritegelikku ühendust ei eksisteerinud. Süüdistuse järgi kuulusid lisaks P.U.-le endale kuritegelikku ühendusse veel kaks muud ühenduse hierarhias kõrgemal olevat isikut, bordelli haldusjuht, bordelli majandavate äriühingute juht, seitse baarmeni ning neli juriidilist isikut. Maakohus märkis, et olukorras, kui kuritegelikku ühendust süüdistatakse mõne peitkuriteo toimepanemises legaalse majandustegevuse käigus (kupeldamine baari või hosteli varjus), tuleb rangelt eristada kuritegeliku ühenduse liikmeid muudest isikutest, keda ühendus oma huvides ära kasutab. Kriteeriumist tulenevalt leidis kohus üheksa isiku puhul, et tegemist oli kupeldamise toimepanijatega, kuid keda siiski väiksemas mahus eksisteerinud kuritegelik ühendus enda huvides ära kasutas. Kohtu hinnangul ei olnud võimalik nende üheksa isiku puhul tuvastada ühenduse ühist tahet ja omavahelist tihedat seost. Nad olid baari või hostelisse tööle vormistatud ning tegutsesid seal kui tavalised töötajad, samuti piirdus nende tegutsemise tahe vaid kupeldamisele kaasaaitamisega. Kohus märkis, et kõnealuste isikute kuulumist kuritegelikku ühendusse ei tõenda ka omavahelises suhtluses kasutusesolev konspiratsioon. Kohtu hinnangul on täideviijate salatsemine ning teo varjamine selle ilmsikstuleku riski maandamise eesmärgil loomulik ning praegusel juhul ei sisusta omavahelise suhtluse teatud salajasus kuritegelikule ühendusele omast konspiratsiooni. Lisaks tegutsesid asutused avalikult, selle töötajad ei varjanud oma seotust nende asutustega, töölt võis vabalt omal soovil lahkuda ning tuvastamist ei leidnud mingilgi viisil ühenduse hoolitsemine oma väidetavate liikmete eest. Tulenevalt üheksa isiku „äralangemisest“ kuritegeliku ühenduse koosseisust märkis kohus, et P.U.-d ei saanud seega ka nende juhtimises ja värbamises KarS § 256 lg 1 järgi süüdistada ning leidis, et P.U. tegevus vastas süüdistuse piirides hoopis koos T.A. ja R.Ž.-ga kuritegelikku ühendusse kuulumisele KarS § 255 lg 1 järgi. Seda, miks kohus P.U. puhul kuritegeliku ühenduse loomist ei analüüsi, kohus välja ei toonud.

Kuritegeliku ühenduse püsivust sisustas kohus erinevate näidetega ärielistest dokumentidest, kus nähtus omavaheline seos ja side ühenduse liikmete P.U., T.A. ja R.Ž.-i vahel. Kohus tuvastas ühenduse liikmete pikaajalise (äri)sideme ning leidis, et hiljemalt 2009. aasta lõpus

olid nad moodustanud kuritegeliku ühenduse, mis peale varasema sarnase asutuse sulgemist¹⁴⁹ uuel aadressil kupeldamistegevusele keskendus.

P.U. tegutses bordellides faktilise juhina. Ametlikku seost temal ja baare majandanud juriidilistel isikutel ei olnud, mis kinnitas kuritegelikule ühendusele iseloomulikku varjamistegevust ja konspiratsiooni. Sisuliselt seisnes P.U. roll bordelli tegevuse vahetus juhtimises ning kontrollimises. T.A. oli ühenduse juht ning omanik, kellele allus ka P.U., ta omas sõnaõigust baari majandustegevuse osas ning võimu bordelliga seotud isikute üle – nt eemaldas ta P.U. „tegevjuhi“ ametikohalt peale viimase rahaomastamist ning omavolilist bordelli poolt teenitud raha kulutamist. R.Ž.-i roll oli tegutseda n-ö probleemide lahendajana, keda mitmed bordellidega seotud isikud omavahel „katuseks“ pidasid. Alludes nii T.A.-le kui P.U.-le lahendas ta bordelli huvides konflikte ning kasutas vajadusel jõudu nii klientide kui kaastädeviijate suhtes. Maakohtu hinnangul oli seeläbi kuritegeliku ühenduse olemasolu tuvastatud ning kohus tunnistas P.U. KarS § 255 lg 1 järgi kuritegelikku ühendusse kuulumises süüdi.

Magistritöö autor märgib, et lõpuks jõudis asi ka Riigikohtusse¹⁵⁰, kus kolleegium varasemate astmete otsused P.U. süüditunnistamises KarS § 255 lg 1 järgi tühistas. Riigikohtu hinnangul kohaldasid madalama astme kohtud vääralt materiaalõigust ning KarS § 255 lg 1 tähenduses ei olnud alust kuritegelikust ühendusest rääkida. Kolleegiumi hinnangul viitas kohtute poolt tuvastatu pikka aega tegutsenud kaastädeviijate grupile.

2.2.6. Maakohtu otsus nr 1-18-7086/362 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-18-7086/415

Harju Maakohus mõistis otsusega nr 1-18-7086/362¹⁵¹ erinevate kuriteokoosseisude järgi süüdi viis isikut. Muuhulgas tunnistas kohus 8. detsembri 2020. a otsuses isikud süüdi KarS §-de 255 või 256 järgi:

- 1) O.M. mõisteti süüdi KarS § 256 („Kuritegeliku ühenduse organiseerimine) lg 1 ning § 375 („Alkoholi ebaseaduslik käitlemine“) lg 1 järgi;
- 2) E.K. mõisteti süüdi KarS § 256 lg 1 järgi;

---

¹⁴⁹ P.U. on varasemalt süüdi tunnistatud prostitutsiooni vahendamises tollase KarS § 268¹ lg 1 alusel, kriminaalasi 1-07-8975.

¹⁵⁰ RKKKo otsus 1-18-10100/141.

¹⁵¹ HMKo 1-18-7086/362.

- 3) A.K. mõisteti süüdi KarS § 255 („Kuritegelik ühendus“) lg 1 ning § 375 lg 1 järgi;
- 4) T.S. mõisteti süüdi KarS § 255 lg 1, § 420 („Tulirelva helisummuti, laser- ja öösihiku ebaseaduslik käitlemine“) lg 1, § 184 („Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine“) lg 1 ning § 345 („Võltsitud dokumendi, pitsati ja plangi kasutamine) lg 1 järgi;
- 5) A.T. mõisteti süüdi KarS § 255 lg 1 järgi.

Lisaks ülalnimetatud ja käesoleva otsusega süüdimõistetud isikutele kuulusid kuritegelikku ühendusse lisaks veel kolm muud isikut. Ülejäänud isikud olid siiski enne käesoleva lahendi tegemist juba jõustunud kohtuotsustega¹⁵² kokkuleppemenetlustes süüdi mõistetud. Hoolimata kolme eelmainitud ühenduse liikme süüküsimuse analüüsimata jätmisest pidas maakohus isikute ühendusse kuulumist tõendatuks. Seega koosnes ka kriminaalasjade eraldamise tagajärjel kõnealune kuritegelik ühendus kaheksast liikmest. Sellega luges maakohus täidetuks eelduse, mille kohaselt peab kuritegelikku ühendusse kuuluma vähemalt kolm liiget.

Kuritegelik ühendus loodi 2016. a teises pooles peale Eesti kuritegeliku autoriteedi N.T. tapmist. Seejuures ei tekkinud ühendus n-ö nullist, vaid kahe juba toimiva grupeeringu ühinemise tagajärjel. Kõnealusel kujul moodustus kuritegelik ühendus O.M.-i ning E.K. juba toimivatest grupeeringutest, mis otsustati kattuvate huvide tõttu liita. Ühise organisatsiooni tekkimist ajendasid mitmed asjaolud. Eelkõige mõjutas grupeeringuid liituma kuritegelikus maailmas valitsev nõutus N.T. tapmise järel. Valitsev segadus tuleviku suhtes väljendus näiteks E.K. korteris teostatud salajase pealtkuulamisena kogutud teabes, millest nähtus, et E.K. tajus Eesti kuritegelikus maailmas tekkinud kaost ja närvilisust. E.K. öeldu kohaselt puudutas N.T. tapmine lisaks temale endale kõiki siinsete grupeeringute juhte „/.../ sellepärast, et mitte keegi mitte kellegi all olema ei hakka /.../ ümarlaud nagu raisk hakkavad otsustama /.../ see tähendab üks „pere“ tuleb.“¹⁵³ Enda kuritegeliku autoriteedi säilitamise ning kasvatamise eesmärgil soovis E.K. oma jõud O.M.-ga ühendada. Seejuures oli grupeeringute liitmine kasulik mõlemale osapoolle: E.K. tugevdas läbi allmaailmas suuremaid sidemeid omava O.M.-i oma kuritegelikku positsiooni ning O.M. sai E.K.-d ja tema grupeeringu liikmeid kasutada oma mõjuvõimu suurendamisel. Samuti ilmnes ühest jälitustoimingu protokollist ühenduse

---

¹⁵² HMKo 1-18-9152 ja HMKo 1-20-3332.

¹⁵³ HMKo 1-18-7086/362, lk 52.

võtmeisikute omavaheline vestlus 2017. a kevadel, kus O.M. meenutas, et grupeeringud ühendati tulenevalt samadest ideelistest kaalutlustest.

Kuritegelik ühendus jagunes sisemiselt kaheks allharuks. Ühenduse esimest allharu juhtis O.M. ning teist, nn Loksa brigaadi, juhtis E.K. Mõlema üksuse eesmärgiks oli läbi kuritegeliku tegevuse varalise kasu saamine. Ühist eesmärki teenisid kuritegeliku ühenduse allharud läbi erinevate kuritegude: O.M.-i poolt juhitud üksus tegeles peamiselt alkoholi ebaseadusliku käitlemisega ning E.K. poolt juhitud allharu pani toime narkokuritegusid. Kuivõrd otsusega leidsid tõendamist ühenduse huvides toime pandud KarS § 184 lg-s 1 ja § 375 lg-s 1 sätestatud kuriteod, leidis kohus, et kuritegeliku ühenduse tegevus oli suunatud esimese ja teise astme kuritegude toimepanemisele.

Kohus tuvastas kuritegeliku ühenduse puhul ka selge struktuuri ning liikmetevahelise ülesannete jaotuse. O.M.-i poolt juhitud harusse kuulusid veel A.K. ning varasemalt kokkuleppemenetluses süüdimõistetud M.S. ning O.M.-i vanem vend S.M. E.K juhitud üksusesse kuulusid veel A.T., T.S. ning varasemalt kokkuleppemenetluses süüdimõistetud A.T2.

Alkoholi vedamist Rootsi kontrollis ja organiseeris O.M., alkoholiveoks vajalike dokumentide koostamise eest vastutas A.K. ning transpordikokkulepete sõlmimisel käis O.M.-i Lätis abistamas M.S. Oma venna O.M.-i korraldusel tegutses S.M. E.K. kontrollija ja suunajana. Eesmärgiga tegevust seaduslikuna näidata, toimus see läbi A.K. äriühingu OÜ X. Seejuures vajab märkimist, et A.K. äriühing tegutses ka enne ebaseadusliku alkoholi käitlemisega alustamist. Peale O.M.-i poolt väljendatud soovi samuti alkoholiäris tegutseda, kaasas A.K. ta ühingu omanikeringi. Soovides õiguskaitseorganite liigset tähelepanu vältida, esindas O.M.-i huvitsid OÜ X-s tema elukaaslane.

Narkootikumide käitlemisega tegeleva üksuse liidriks oli E.K., kelle poole pöörduiti suuremate küsimuste ja probleemide korral. E.K. tagas allharu liikmetele kaitse ning seeläbi võimaluse kõrgel määral kuritegusid sooritada. A.T. ning T.S. lahendasid tegevuse käigus tekkinud probleeme. A.T. tegeles ka nn Loksa brigaadi rahaasjadega, kuna E.K. palus raha üleandmist puudutavates olukordades just temaga ühendust võtta. T.S. suhtles vahetult narkootikumide müüjatega ning lahendas sellest tulenevalt pigem nendel tekkinud probleeme. A.T2. näol oli tegemist narkootikumide vahetu tarnijaga selle tänavamüüjatele.

O.M.-i kuritegelikku ühendust iseloomustasid selle siseselt eksisteerinud reeglid, distsipliin ning põhimõtted. Teenitud tulust tuli maksta osa ühiskassasse, seejuures oli E.K.-l kohustus osa enda allüksuse teenistusest O.M.-le anda. O.M.-i poolt nimetatud „vastastikuse abi kassast“ toetati kuritegeliku ühendusega seotud „abivajajaid“, tasudes näiteks nende advokaadikulusid, toetades nende vabaduses viibivaid lähedasi või läbi variisikute ning perekonnaliikmete vanglas olevaid kurjategijaid. Ka isikute toetamine toimis tegelikult eelkõige ühenduse huve silmas pidades. Vanglas olevaid isikuid toetati eesmärgiga saada neilt vanglas viibivate inimeste kohta infot, samuti sooviti läbi kuritegeliku ühendusega seotud isikute jätkuva toetamise tagada nende kestev lojaalsus. Seega teenisid ka süütuna näivad vanglatoetused tegelikkuses suuremat kuritegelikku eesmärki. Maakohtu hinnangul joonistus säärasest toetusüsteemist välja ka kuritegeliku ühenduse ühiskonnaohtlikkus laiemas võtmes, kuna toetust saanud isikud panevad suurema tõenäosusega vabanemise järgselt ühenduse huvides toime uusi kuritegusid. Kusjuures E.K. hakkas T.S.-i toetama juba viimase vanglas viibimise ajal, misjärel T.S. ka vabanemise järgselt nn Loksa brigaadiga liitus. Siiski jaatas maakohus liikmete toetamist ka kui ühenduse auasja, mille täitmata jätmisel riskiks organisatsioon oma mainega ja nende osas leviksid jutud nagu omadest lugu ei peetaks. Ühenduses oli kehtestatud ka nn väljaastumistasu, mida nõudis O.M. olukorras, kui A.K. soovis alkoholiäri ilma temata edasi ajada. Organisatsioonisisest distsipliini tagati muuhulgas vajadusel ka läbi trahvide või ühenduse liikmete füüsilise karistamise, mida viimased muuseas ilma vastupanu osutamata talusid. Füüsilise karistamise talumist ühenduse liikmete poolt tõendas näiteks A.T2. karistamisjärgne telefonikõne, mille kohaselt ta „pehmelt ja sõbralikult piki kaalikat sai“. Ühendusesisestele reeglitele viitas ka pealtkuulatud vestlus, milles M.S. ütles muuhulgas, et „.../ aga seal seltskonnas kus ma, kus ma elan ja seal on natuke teistmoodi see kõik, seal on omad reeglid, mis on verega kirjutatud /.../“¹⁵⁴. Kohtu hinnangul tagas kuritegelik ühendus läbi oma liikmete allutatuse ühenduse reeglitele ning endast kõrgemal asetsenud isikute korraldustele ka oma terviklikkuse ja püsivuse.

Läbi ühenduses kehtinud kirjutamata reeglite tundsid selle liikmed end organisatsiooni osana. Samuti väljendus arvukatest jälitustoimingute protokollidest kuritegeliku ühenduse liikmete pidev suhtlus, mis ilmastas nende tugevat omavahelist sidet. Kohus tuvastas ühenduse liikmete omavahelises suhtluses ka ühise identiteedi olemasolu ning selge n-ö „meie“ ja „nende“

---

¹⁵⁴ HMKo 1-18-7086/362, lk 67.

eristamise. Siinkohal märgib magistritöö autor, et muuhulgas sisustas kohus ühenduse identiteeti ka läbi liikmete omavahelises suhtluses kasutatava slängi. Seejuures märgib autor, et släng koosnes vanglas üldiselt kasutusel olevast sõnavarast ning see ei sisaldanud endas üksnes konkreetsele ühendusele omaseid koodsõnu või muul viisil konspiratsiooni.

Tallinna Ringkonnakohus tühistas otsuses nr 1-18-7086/415¹⁵⁵ maakohtu otsuse osaliselt. Muuhulgas tühistas ringkonnakohus maakohtu otsuse E.K. süüdimõistmises KarS § 256 lg 1 järgi kuritegeliku ühenduse juhtimises ehk ühes kuritegeliku ühenduse organiseerimise koosseisu osateos. Ringkonnakohus tõi välja, et maakohtu otsuse tähelepanelikule ning kannatlikule lugejale sai selgeks, et maakohtu hinnangul vastutasid O.M. ja E.K. nii kuritegeliku ühenduse loomise kui selle juhtimise eest, s.t. kahe KarS § 256 lg-s 1 ettenähtud teokoosseisu alusel. Vastava tähelepaneku tegi ringkonnakohus, kuna maakohtu järeldustes ühenduse loomist eraldi ei rõhutatud.

Ringkonnakohus tõi välja, et kuritegeliku ühenduse loomine ei pea tingimata väljenduma uute ja vajalike tingimuste organiseerimises, ruumide rentimises, varifirmade loomises, relvade muretsemises jne. Kolleegiumi hinnangul võib kuritegeliku ühenduse loomiseks lugeda ka kahe varem toimivalt tegutsenud kuritegeliku koosluse ühinemist ühiseks ja püsivamaks ühenduseks, nagu seda tehti kõnealuses kriminaalasjas. Samuti leidis kohus, et O.M.-i puhul kinnitas kuritegeliku ühenduse loomist varasemalt A.K. käe all legaalselt tegutsenud äriühingu kujundamine kuritegelikuks ning kriminaaltulu teenivaks.

Kolleegium toonitas, et süüdistuses ega maakohtu otsuses ei räägitud kuritegeliku ühenduse kollegiaalsest juhtimisest. Juhtimisele viidates oli kirjeldatud O.M.-i poolt juhitud kuritegeliku ühenduse mitmetasandilist juhtimistruktuuri, mille kohaselt juhtis ühendust tema. Samuti räägiti aga ka kahest tegutsenud brigaadist, mille juhtideks olid O.M. ning E.K. Ringkonnakohtu hinnangul tõendasid O.M.-i juhiositsiooni O.M.-i ning E.K. vahel toimunud vestlused. Nende põhjal nähtus, et lisaks O.M.-i enesepositsioneerimisele kuritegeliku ühenduse juhina, suhtus temasse kui kõrgemal positsioonil olevasse isikusse ka E.K. Viimane küsis O.M.-lt juhiseid ning käitus vastuvaidlematult vastavalt O.M.-i suunistele ning taatele. Kuritegelikku ühendust juhtiva O.M.-i järgi sai ühendus oma nime ning Eesti allmaailmas üldiselt tunti organisatsiooni O.M.-i kuritegeliku ühendusena. O.M. tegutses kuritegeliku

---

¹⁵⁵ TlnRnKo 1-18-7086/415.

ühenduse esindajana suhtluses teiste organisatsioonidega, ta juhtrolli tunnustati kõikide ühenduse liikmete poolt ning ka ta ise positsioneeris end ühenduse autoriteedi ja juhina. Ringkonnakohus nõustus maakohtu põhjendustega osas, mis puudutasid E.K. kui struktuuriüksuse juhi rolli. Siiski ei piisanud nn Loksa brigaadi juhtimisest, et kvalifitseerida E.K. tegevust kuritegeliku ühenduse juhtimisena. Kolleegiumi hinnangul ei väljendanud E.K. kui kuritegeliku ühenduse juhi rolli asjaolu, et nn Loksa brigaadist oli tegu ainsa isikuga, kes otseliinil O.M.-ga suhelda võis – tegemist oli loomuliku korraga ühenduses, mille kohaselt ei ole igapäevael kõige kõrgema isikuga vahetu suhtlemine lubatud. E.K. allüksusesse kuulunud isikud olid teadlikud oma kuulumisest O.M.-i kuritegelikku ühendusse ning toetasid selle tegevust. Eeltoodu põhjal järeldas kohus, et peale kuritegeliku ühenduse loomist vastas E.K. tegevus KarS § 255 lg 1 tunnustele. Tulenevalt ühenduse loomise teokoosseisu täitmisest vastutas E.K. kokkuvõttes siiski endiselt KarS § 256 lg 1 järgi.

Ringkonnakohus analüüsis ka kõnealuse kuritegeliku ühenduse püsivust, mis oli kolleegiumi hinnangul tagatud. Potentsiaalses juhi või ühenduse liikme vahetumise olukorras toetasid ühenduse tegutsemise sujuvat jätkumist seal olnud teine brigaadiülem E.K., O.M.-i n-ö parem käsi ning kõigega kursis olnud M.S., samuti oli ühenduses ka O.M.-i n-ö perekondlik pärija tema venna S.M.-i näol. Püsivust toetas ka kuritegeliku ühenduse poolne panustamine oma järelkasvu, mis väljendus potentsiaalsete uute liikmete ja nende perekondade rahalises toetamises.

Kolleegium rõhutas oma lahendis ka kuritegelike ühenduste tunnuste ning konkreetse koostegutsemise vormi selgitamise olulisust kohtuotsustes. Ringkonnakohtu hinnangul peavad süüdimõistvas otsuses sisalduvad järeldused kuritegeliku ühenduse tunnuste osas olema lugejale jälgitavad ning kohtuotsuse lugejale peab selgelt välja paistma konkreetse ühenduse puhul „/.../ n-ö maffialik või vähemalt üldarusaadavalt organiseeritud kuritegevusele omane iseloom.”¹⁵⁶ Kolleegiumi arvates olid siiski käesolevas maakohtu otsuses tehtud järeldused põhjendatud ning otsus oli hästi jälgitav. Magistritöö autor on ringkonnakohtuga käesoleva lahendi valguses nõus, kuid pidades silmas mitmes muus kohtuotsuses sisaldunud segast struktuuri, peab vajalikuks kolleegiumi poolt märgitu siiski käesolevas magistritöös välja tuua.

---

¹⁵⁶ TlnRnKo 1-18-7086/415, lk 59, p 6.

2.2.7. Maakohtu otsus nr 1-16-9171/1751 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-16-9171/1992

Harju Maakohtu otsusega nr 1-16-9171/1751¹⁵⁷ tunnistati J.M., S.K., ja S.N. süüdi kuritegeliku ühenduse organiseerimises ning D.U., R.V., S.N2., K.N., S.M. ja I.Š. kuritegelikku ühendusse kuulumises. Vähemalt alates 2012. aastast kuni 2015. aastani tegutsenud kuritegelik ühendus oli loodud varalise kasu saamise eesmärgil ning selle tegevus oli suunatud narkootikumide ebaseaduslikule käitlemisele.

Kuritegeliku ühenduse tegevus oli suunatud suures koguses narkootiliste ainete ebaseaduslikule käitlemisele. Täpsemalt tegeles ühendus hašišiga kauplemisega, tarnides Hispaaniast ostetud narkootikume Venemaale müügiks. Narkootikumide viimine ühest riigist teise toimus autodega, mis olid spetsiaalselt narkootikumide transportimiseks ümber ehitatud. Kohtu hinnangul oli ühenduse eesmärk läbi kuritegeliku tegevuse teenida varalist kasu, kuna narkootikumid osteti Hispaaniast soodsamalt ning müüdi Venemaal kallimalt maha. Tõendamist leidis, et kuritegelik ühendus tarnis Hispaaniast Venemaale hinnanguliselt 2480 kg hašiši ning enamus tarnitud kogusest müüdi maha mustal turul.

Tegemist oli kuritegeliku ühendusega, mis tegutses nii Hispaanias kui Eestis. Kohus tuvastas, et Hispaania haru tegeles peamiselt hašiši hankimise ja pakendamisega ning Eesti haru tegeles sõidukite ümberehitamise ja kullerite juhendamisega. Ka ühenduse liikmete seas oli kindel struktuur ja rollijaotus, mis tagas ühenduse eduka toimimise. Kuritegeliku ühenduse ja Hispaania haru juht oli Hispaanias elav J.M. Sealse haru liikmeteks olid veel D.U., R.V., V.B. ja S.K. Eestis juhtis kuritegeliku ühenduse tegevust S.N., kellele allusid S.N2., K.N., A.S, S.M., A.K. ja I.Š. Lisaks märkis kohus, et kuritegelikus ühenduses oli kollegiaalne juhtimisstiil ehk J.M. andis korraldusi S.K.-le, kes edastas ülesanded S.N.-ile, kes siis ise ülesanded täitis või vajadusel edasi delegeeris kulleritele või autode eest vastutavatele isikutele.

Kohus tuvastas, et J.M.-i kui kuritegeliku ühenduse liidri ülesanne oli korraldada ja juhendada hašiši transporti Hispaaniast Venemaale. Kuritegeliku ühenduse liikmed D.U. ja R.V. korraldasid narkootikumide peitmist ümberehitatud autodesse ja suhtlesid Hispaaniasse saabunud kulleritega. Muuhulgas oli D.U. ülesandeks ka hašiši hankimine. Hispaania harusse kuulus veel S.K., kes oli Eesti ja Hispaania harude vahelise suhtluse koordinaator. Lisaks oli

---

¹⁵⁷ HMKo 1-16-9171/1751.

tema ülesandeks uute narkokullerite leidmine, juhendamine ja kontrollimine. Eestis tegutses S.N., kes allus kuritegelikus ühenduses S.K.-le. Tema ülesandeks oli vastavalt S.K. suunistele otsida ja leida uusi liikmeid ja kullereid. Näiteks värbas S.N. kuritegelikku ühendusse isikud I.Š., S.N2., K.N. ja S.M. Kuritegeliku ühenduse liikmed S.N2. ja K.N. tegelesid narkootikumide veoks kasutatavate sõidukite ettevalmistamisega, tehnilise seisukorra kontrollimisega, vajadusel sõidukite parandamisega ning peidikute ehitamisega. S.M., V.B. ja A.S. tegelesid narkootikumide vedamisega ning I.Š. vahendas vastavalt vajadusele A.S.-ile narkootikumide veoga seotud juhiseid.

Kuritegeliku ühenduse püsivus oli kohtu hinnangul tagatud läbi selle, et kuritegelikus ühenduses oli liikmete ning harude vahel kindel ülesannete jaotus, mis võimaldas mõne liikme vahetumise korral jätkata kuritegeliku ühenduse tavapärast tegutsemist. Kohus tõi välja, et kuritegeliku ühenduse püsivust ei taganud J.M.-i autoriteet, vaid just kõigi ühenduse liikmete ühine panus kuritegeliku ühenduse tegevusse. Kui J.M. oleks kuritegelikust ühendusest vabatahtlikult või mõnel muul põhjusel lahkunud, siis oleks tema rolli üle võtnud mõni muu ühenduse liige. Näiteks oleks J.M. positsiooni saanud üle võtta S.K. või S.N., kellel oli ühenduse teiste liikmete seas piisav autoriteet. Muuhulgas viitas kohtu hinnangul kuritegeliku ühenduse püsivusele see, et kui kuritegeliku ühenduse liikmeid, peamiselt kullereid, ühenduse tegevusse parasjagu aktiivselt ei kaasatud, siis ei saanud nad end pidada ühendusest lahkunuks. Need liikmed, kellel parasjagu tööd ei olnud, olid ootestaadiumis ja neid võidi iga hetk uuesti ühenduse tegevusse kaasata.

Kuritegeliku ühenduse liikmete tegevust iseloomustas kohtu hinnangul ka organisatsiooni tahe, millele kõik liikmed tahtlikult allusid. Organisatsiooni tahet kinnitas see, et kuritegeliku ühenduse liikmed aktsepteerisid kuritegeliku ühenduse juhtide korraldusi ja otsuseid. Näiteks aktsepteerisid kuritegeliku ühenduse liikmed juhtide otsuseid isegi siis, kui neid näiteks narkokulleri ametikohalt välja vahetati.

Lisaks tuvastas kohus, et kuritegelikus ühenduses ei olnud ühiskassat, kuhu liikmed pidid raha maksma. Vajadusel panustasid aga kuritegeliku ühenduse liikmed raha kogumisse, näiteks kui oli vaja soetada sõidukeid. Muuhulgas oli tuvastatud ka konspiratsioonivahendite kasutamine. Näiteks kasutati väljendit „kalastamine“ narkootiliste ainete käsitlemise tähenduses ning narkoveo varjamiseks pere- või puhkusereisi legendi. Käesolevas kriminaalasjas tuvastas veel kohus, et kuritegeliku ühenduse juhil J.M.-il olid kontaktid õiguskaitseasutuste töötajate seas

ja teadmised, kuidas neile altkäemaksu anda. Kohtu hinnangul iseloomustasid sellised kontaktid kuritegeliku ühenduse negatiivse paralleelvõimu olemasolu, mis omakorda ohustab avalikku julgeolekut ja rahu.

Maakohtus süüdi tunnistatud isikute kaitsjad esitasid otsuse peale apellatsiooni. Tallinna Ringkonnakohtus jättis lahendis nr 1-16-9171/1992¹⁵⁸ maakohtu otsuse kuritegelikku ühendust puudutavas osas muutmata. Kolleegium leidis, et maakohus on korrektselt välja toonud ja sisustanud kõik kuritegeliku ühenduse spetsiifilised tunnused. Apellatsioonkaebuses oli välja toodud, et maakohus ei tuvastanud kõiki kohtupraktikas nimetatud kuritegelikku ühendust iseloomustavaid tunnuseid, nagu näiteks ühiskassa ja liikmemaks. Ringkonnakohtus märkis, et kõikidel kuritegelikel ühendustel ei peagi esinema kõik samad kohtupraktikas välja kujunenud tunnused. Oluline on, et kohus oleks tuvastanud kuritegelikku ühendust iseloomustavad spetsiifilised tunnused. Kohus märkis, et „/.../arvestades organiseeritud kuritegevuse avaldumisvormide mitmekesisust ja seda, milliste kuritegude toimepanemisele on kuritegelik ühendus suunatud või toime pannud, võivad erinevate ühenduste tunnused ka erineda.“¹⁵⁹. Sellest tulenevalt ei nõustunud kolleegium apellantide väidetega ning asus seisukohale, et maakohus on korrektselt ja põhjalikult analüüsinud ning sisustanud kuritegeliku ühenduse tunnuseid.

2.2.8. Maakohtu otsus nr 1-19-6226/309 ja ringkonnakohtu otsus nr 1-19-6226/340

Harju Maakohus mõistis otsusega nr 1-19-6226/309¹⁶⁰ erinevate kuriteokoosseisude järgi süüdi kolm isikut:

- 1) L.K. mõisteti süüdi KarS § 255 („Kuritegelik ühendus“) lg 1, § 214 („Väljapressimine“) lg 2 p-de 1 ja 2 ning § 157³ („Ahistav jälitamine“) järgi;
- 2) V.U. mõisteti süüdi KarS § 209 („Kelmus“) lg 2 p-de 3 ja 4 järgi;
- 3) M.J. mõisteti süüdi KarS § 209 lg 2 p-de 3 ja 4 järgi.

Käesoleva magistritöö raames on oluline seega L.K. süüdimõistmine kuritegelikku ühendusse kuulumises. Samuti vajab osundamist asjaolu, et ka V.U.-le esitati süüdistus kuritegelikku ühendusse kuulumises, kuid maakohus mõistis ta KarS § 255 lg 1 järgi õigeks. Eraviisilises

---

¹⁵⁸ TlnRnKo 1-16-9171/1992.

¹⁵⁹ TlnRnKo 1-16-9171/1992, lk 140.

¹⁶⁰ HMKo 1-19-6226/309.

jälitustegevuses ning väljapressimises oli süüdistus esitatud ka neljandale isikule N.B.-le, kuid maakohus mõistis ta mõlema koosseisu järgi õigeks.

Väljatoomist vajab ka asjaolu, et enne analüüsitavat maakohtu lahendit oli erinevates jõustunud kokkuleppemenetlustes kümme isikut juba sama kuritegeliku ühendusega seoses süüdi mõistetud. Maakohus märkis, et süüdi mõistetud isikute osas jõustunud otsused olid tõenditeks ka lahendatavas kriminaalasjas. Varasemad otsused tõendasid nii „O.i“ nimelise kuritegeliku ühenduse eksisteerimist, struktuuri, püsivust ning seal valitsenud põhimõtteid. Samuti olid kohtu hinnangul varasemad otsused tõendiks, et G.O. oli omanimelise ühenduse juht ning et isikud, kes algselt käesolevas asjas kohtu all olid, sinna kuulusid. Maakohus toonitas, et isikute süüküsimused on lahendatud ning nende nõustumine kokkuleppemenetlusega ei tähendanud vastupidist. Kohtul on kohustus ka kokkuleppemenetluses kontrollida etteheidetava teo toimepanekut ning veenduda selle kvalifikatsioonis. Eeltoodust tulenevalt tegeles maakohus oma otsuses kuritegelikku ühendust puudutavas osas primaarselt L.K. ning V.U. süüküsimusega. Siiski on võimalik ka „O.i“ kuritegeliku ühenduse ülesehitust ja toimimist piisava täpsusega kirjeldada.

Hoolimata vahepealsetest muudatustest ühenduse struktuuris ning selle liikmete seas oli kuritegeliku ühenduse juhiks kogu aeg G.O. Samuti oli G.O. näol tegemist „O.i“ ühenduse loojaga ning ta värvas sellesse liikmeid. „O.i“ tegevus oli varalise kasu saamise eesmärgil suunatud peamiselt rahvatervisevastaste kuritegude (KarS § 184 järgi kvalifitseeritud suures koguses narkootiliste ainete ebaseaduslik käitlemine) ning varavastaste kuritegude (eelkõige KarS § 214 järgi kvalifitseeritud väljapressimised) toimepanemisele. Ühendust iseloomustas range distsipliin ja kord. G.O. nõudis oma alluvatelt täpset allumist ning liikmete eksimuste või omavoli korral neid karistati. Muuhulgas suhtuti halvasti alkoholi ning narkootikumide tarvitamise ning mõnuaineid tarvitavaid isikuid karistati. G.O. karmi juhtimisstiili iseloomustab ilmekalt nt ühest jälitustoimingu protokollist nähtuv, kus üks Eesti kuritegeliku maailma autoriteete A.P. iseloomustas G.O.-d kui väga iseseisvat juhti, kelle ühenduses valitseb nn sõjaväekord. A.P. sõnul karistati kokkusaamistel „O.i“ liikmete süü korral isikut muude liikmete ees, et ka teised hiljem eksida kardaksid.

Eesmärgiga oma illegaalset tegevust varjata, kasutati „O.i“ kuritegelikus ühenduses erinevaid konspiratsioonivõtteid. Omavahelises suhtluses kasutati umbmäärast suhtlusstiili, G.O. korraldusel helistati kellegi vahendusel, nimede asemel kasutati initsiaale ning ühenduse

mõistes olulisi teemasid telefoni teel ei arutatud. Ühenduse liikmed kohtusid omavahel söögikohtades, Saunamaailmas või G.O. poolt korraldatud ühistel poksi- või jalgpallitreeningutel. Viimastel osalemine oli „O.i“ liikmetele kohustuslik, kuna lisaks sporditegemisele kandsid kokkusaamised ka konspireeritud viisil asjade arutamise eesmärki. Muuhulgas osalesid treeningutel ka muude ühenduste liikmed.

Ühendusel esines kindel struktuur ning organisatsioonisisene hierarhia. G.O. käes oli ühenduse juhina otsustusõigus „O.i“ suhtes oluliste küsimuste osas, ta valitses ühenduse ühiskassat ning esindas „O.i“-d teiste kuritegelike ühenduste ees. Temale järgnesid ühenduse hierarhias „vanemad“, kes omakorda enda all olevate nn tavaliikmete ehk „noorte“ probleemidega tegelesid ja neile korraldusi jagasid. „Vanemad“ tegutsesid ühenduse juhi näpunäidete järgi ning vahendasid „O.i“ madalamate astmete liikmete suhtlust G.O.-ga, kelle käes oli otsustusküsimustes alati viimane sõna. Tänavamüüjatel ning muudel madalamal asetsenud liikmetel oli vahetu suhtlus ühenduse liidriga keelatud. Mõne „vanema“ kinnipidamisasutuses viibimise perioodil võttis tema rolli üle mõni teine, et seeläbi organisatsiooni toimimist ning püsivust toetada. Püsivuse tagamiseks toetati „O.i“ ühiskassast ka vangis viibinud isikuid ning nende lähedasi.

Ühiskassasse pidid raha maksma kõik ühenduse liikmed. Üldjuhul oli ühiskassasse panustatav osa 10% kuritegelikul teel saadud teenistusest, kuid osakaal võis varieeruda sõltuvalt liikme või liidri äranägemisest. Ühenduse finantsvahenditest toetati kinnipidamisasutuses viibivaid isikuid, nende perekondi ning palgati vajadusel advokaate. Samuti tagasid üksikliikme panused ühenduse kassasse probleemide korral „vanemate“ toe ning ühenduse abi ning kokkuhoiu üldises võtmes.

Maakohus leidis, et L.K. kuulumine „O.i“ ühendusse oli tõendamist leidnud. Ta oli üks „vanema“ rolli kandnud ühenduse liikmetest ning ta tegeles kuritegeliku ühenduse huvides rahade väljanõudmisega võlgnikelt. L.K. allus vahetult kuritegeliku ühenduse liidri G.O.-le, täitis jagamise korral ühenduse liidri korraldusi ning andis talle oma tegevusest aru. Väljatoomist väärib ka asjaolu, et sõltumata oma pidevast jooebeseisundist nn võlgnikega suheldes, oli L.K. G.O.-ga suheldes alati väga aupaklik ning kaine. Kohus tuvastas, et L.K. ei hoolinud oma tegevuses võlanõude seaduslikust alusest, vaid ta usaldas nn siseinformatsiooni saajaprotsendiliselt ning seadis end kuritegeliku ühenduse liikmele kohaselt väljapoole seadust. Maakohus märkis, et seadusliku ning tavapärase inkassoteenuse korral ei oleks L.K.-l olnud

vajadust sedavõrd pidevaks suhtluseks G.O.-ga nagu seda tõenditest nähtus. Samuti ei viidanud L.K. oma kõnedes pelgalt konkreetsetele võlgadele, vaid tunnistas koos G.O.-ga ka muudsorti probleemide arutamist. Üksnes tavalisest võlanõudjast kõrgemat rolli tunnistas L.K. ka ise, pidades end sõnaselgelt ühenduse liikmeks. Väljapressimiste käigus ähvardas L.K. kannatanuid „poistega“, kes nalja ei mõista. Erinevates telefonikõnedes ütles L.K., et ta on allmaailmas, kuulub maffiasse, ta on inimestele „vanem“. Sellest tuvastas kohus, et L.K. esitles iseennast kui kuritegeliku ühenduse liiget, kellele „noored“ alt üles vaatavad.

V.U. osas leidis maakohus, et tema süü „O.i“-sse kuulumisel ei olnud tõendatud. Maakohtu hinnangul ei piisanud kuritegelikku ühendusse kuulumiseks koos ühenduse liikmega toimepandud kelmusest. Asjaolu, et V.U. pani kelmuse toime muuhulgas koos ühenduse liikme ja „vanema“ S.T.-ga, ei tähendanud kohtu hinnangul automaatselt V.U. kuulumist „O.i“-sse. Maakohtu hinnangul ei olnud tõendeid selle kohta nagu V.U. oleks S.T.-lt korraldusi saanud või pidanud talle aru andma. V.U. ei osalenud ühenduse liikmete kokkusaamistel, ta ei toetanud vangis viibivaid ühenduse liikmeid ning teda ennast toetas varasemal vanglas viibimisel vaid ta isa.

Tallinna Ringkonnakohus tühistas otsusega nr 1-19-6226/340¹⁶¹ osaliselt maakohtu otsuse. Muuhulgas tühistas ringkonnakohus maakohtu otsuse V.U. suhtes tema õigeksmõistmise osas KarS § 255 lg 1 järgi. Ringkonnakohus tegi uue otsuse, millega V.U. kuritegelikku ühendusse kuulumises süüdi tunnistati.

Ringkonnakohtu kolleegiumi hinnangul oli V.U. ning „O.i“ vahelises suhtes võimalik sisuliselt eristada kahte erinevat ajaperioodi. Kohtukolleegium leidis, et V.U. oli enne kuritegeliku ühenduse liikmeks saamist selle kandidaat, milleks olemise perioodil pidi ta ühendusele tõestama oma lojaalsust. Seejuures leidis kolleegium, et ka V.U. oli ise teadlik, et ta oma tegevusega kuritegelikku ühendust abistab ning neid läbi oma turvafirma kaitseb. Kohus pidas asjaolu, et enne V.U. täielikku usaldamist ning tema värbamist ühenduse liikmeks rakendati ta suhtes testimisperioodi, „enam kui läbinähtavaks“. Eelkõige tekitas V.U. puhul n-ö tõestamisvajadust tema varasem õiguskuulekus ning tegutsemine nii abipolitseiniku kui turvatöötajana. V.U. liikmelisust jaatas ringkonnakohus tulenevalt tema allumisest ühenduse reeglitele ja eelkõige teda värvanud S.T. taatele ja korraldustele. S.T. kontrolli all tõestas V.U.

---

¹⁶¹ TlnRnKo 1-19-6226/340.

oma lojaalsust ja saavutas täieõigusliku „O.i“ liikmestaatuse. Kohtukolleegium küll möönis, et koos kuritegeliku ühenduse liikmega võib kuritegusid toime panna ka ise ühendusse kuulumata, kuid sellises olukorras ei käitu isik viisil, et ta kõrvalseisjale ka ise ühenduse liikmena näiks. V.U. tegutsemine lubas kolleegiumi sõnul loogikareeglite, kriminoloogiliste seaduspärade ja elulise usutavuse alusel kindlalt tema ühendusse kuulumist jaatada. Seejuures võrdles ringkonnakohus V.U.-d ka N.B.-ga, kelle ringkonnakohus siiski väljapressimises süüdi mõistis. Kolleegium toonitas, et koos L.K.ga tegutsedes ning ilmselgelt viimase kuulumist „O.i“-sse teades, tegi N.B. siiski ise kõik selleks, et kannatanud teda „O.i“ liikmeks ei peaks. Samuti ei positsioneerinud N.B. end ise „O.i“ liikmena.

2.3. Kohtupraktika analüüsi järeldused

Esmalt vajab märkimist, et magistritöö autor ei ole maa- ja ringkonnakohtute kvalifikatsioonidega lõpuni ühel meelel. Autor nõustub küll kohtute poolt lõppastmes tehtud kvalifikatsioonidega, kuid kahe kriminaalasja puhul mängis selle määramisel olulist rolli Riigikohus. Vabariigi kõrgeima kohtuastme otsused aga empiirilise uurimuse osaks ei olnud.

Empiirilise uurimuse objektiks olnud kohtuotsustest joonistus magistritöö autori hinnangul välja ühtne ülesehitus kuritegeliku ühenduse koosseisude analüüsimisel. Empiirilisest analüüsist ilmnis, et kohtute analüüsi võib seal kasutatud stiili ning kohtuotsuste struktuuri põhjal jagada tinglikult kolmeks etapiks. Enne konkreetses kriminaalasjas esinenud asjaolude analüüsimist kirjeldasid kohtud detailselt KarS §-des 255 ja 256 sätestatud kuriteokoosseise. Kohtud tõid seejuures välja kuritegeliku ühenduse tunnused ning kirjeldasid olulisemaid Riigikohtu seisukohti. Peale kuriteokoosseisude n-ö teoreetilist kirjeldamist järgnes kohtuotsuste põhjenduste osa. Teises tinglikus etapis kirjeldasid kohtud erinevate tõendite põhjal kõnealuse kuritegeliku ühenduse olemasolule viitavaid (või selle olemasolu välistavaid) asjaolusid, ühenduse ülesehitust, selle toimimist ning isikute tegutsemist ühenduse huvides. Viimases etapis tegi kohus järeldused kuritegelikule ühendusele viitavate tunnuste esinemise osas, kinnitas või välistas kuritegeliku ühenduse olemasolu ning tegeles üksikute isikute süüküsimusega.

Eraldivõetult kirjeldasid kohtud põhjalikult kuritegeliku ühenduse koosseisulisi tunnuseid ning Riigikohtu seisukohti, tõid välja kõnealuses asjas otsuse tegemiseks vajalikud asjaolud ning

üldreeglina võis nõustuda ka lõppastmes tehtud kvalifikatsioonidega. Iseenesest loogilise lähenemise ning kohtuotsuste ülesehituse juures soovib magistritöö autor siiski välja tuua ühe olulise puuduse, mis eelkõige maakohtute otsuseid analüüsid silma paistis. Käesoleva magistritöö autori hinnangul oli nende tinglike etappide omavaheline seos enamjaolt nõrk ning piisavas matus sisustamata. Pahatihti esines olukordi, kus kohtud KarS § 255 lg-s 1 sisalduvaid kuritegeliku ühenduse objektiivseid tunnuseid piisavalt konkreetset, täpselt ning arusaadavalt ei põhjendanud. Tunnuste esinemise kinnitamiseks või ümberlükkamiseks tarviklikud asjaolud olid kohtute poolt erinevate tõendite näol küll esile toodud, kuid konkreetse objektiivse tunnusega seostamata jäetud. Kuritegeliku ühenduse objektiivsete tunnuste sõnaselge ning täpne analüüs on kohtu seisukoha mõistmise ja otsuse terviklikkuse huvides aga hädavajalik sõltumata sellest, kui ilmselge võib asjaolude kirjelduse järgselt tunnuse esinemise suhtes järelduseni jõudmine tunduda.

Magistritöö autori seisukohta jagas ka Tallinna Ringkonnakohus, mis kuritegeliku ühenduse tunnuste selgitamise olulisust rõhutas. Kohus toonitas, et ühenduse tunnuste osas tehtud järeldused peavad olema lugejale hästi jälgitavad ning arusaadavad. Negatiivsema näitena toob magistritöö autor välja olukorrad, kus ringkonnakohus tunnuste täpsesse selgitamisse nii tõsiselt ei suhtunud. Kohtul ei ole kohane apellandi poolt mõne kuritegeliku ühenduse tunnuse sisustamise osas esitatud kriitilise seisukoha peale kahelda viimase lugemis- või analüüsimisoskuses. Organisatsiooni ülesehituse ja selle omaduste täpne sidumine konkreetse kuritegeliku ühenduse objektiivse tunnusega vältiks olukorda, milles tunnust sisustav kvaliteet kohtuotsuse lugejale segaseks võib jääda. Analüüsi käigus ilmnes, et kohtud pidasid tihti konkreetse objektiivse tunnuse jaatamisel piisavaks mõne muu tunnuse esinemist, mis kohtupraktika ja õiguskirjanduse kohaselt mõne kuritegeliku ühenduse objektiivse tunnuse olemasolu toetab. Sel viisil pidasid kohtud näiteks püsivust sisustava argumendina sobivaks ühenduses valitsenud struktuuri ja ülesannete jaotuse tuvastamist. Nimetatud viisil mõnda kuritegeliku ühenduse objektiivset tunnust sisustades jätsid kohtud üldjuhul märkimata, kuidas kõnealusel juhul toetavad tunnused objektiivse tunnuse esinemist konkreetset toetasid.

Eelkirjeldatud kriitika ei käi siiski kõikide empiirilises analüüsis käsitletud kohtuotsuste kohta. Lahendite hulgas esines positiivseid näiteid ka sisukatest põhjendustest ja esitatud poolt- või vastuargumentidest mõne konkreetse kuritegeliku ühenduse eksisteerimisele viitava tunnuse sisustamisel. Kohtute sisukas ning piiritletud lähenemine tunnuse esinemise analüüsimisel võimaldas aru saada, mida kohus mõne KarS § 255 lg-s 1 sisalduva tunnuse osas järelduseni

jõudmisel arvestas. Selgelt ja lugejasõbralikult struktureeritud kohtute poolne käsitlus võimaldab kaardistada, mida kohtud tunnuste sisustamiseks vajalikuks peavad ning mida seeläbi ka üldiselt kuritegelikuks ühenduseks peetakse. Samuti võimaldab selge käsitlus paremini analüüsida ka kohtute sisulist arusaama kuritegeliku ühenduse koosseisulistest tunnustest. Siinkohal sobib välja tuua olukord, kus ühes maakohtu lahendis tuvastati väga selge ja põhjaliku analüüsi tulemusel ühenduse püsivuse mitteesinemine. Hoolimata sellest jaatas kohus siiski kuritegeliku ühenduse olemasolu ning märkis, et spetsiifilist laadi kuritegudele keskendunud ühenduste puhul ei ole püsivuse kriteerium samavõrd oluline kui nn lihtsamakoelistele kuritegudele suunatud ühenduste puhul. KarS § 255 lg-st 1 tulenevate kuritegeliku ühenduse koosseisu objektiivsete tunnuste esinemine on ühenduse olemasoluks aga igal juhul vajalik. Oluline on teha vahet kuritegeliku ühenduse kindlakstegemisel n-ö kindlatel tüüp-tunnustel ning muudel kohtupraktikas välja toodud tunnustel. Tüüp-tunnuseid omamata ei oma ükski isikute grupp kuritegeliku ühenduse kvaliteeti, muud tunnused võivad tulenevalt organiseeritud kuritegevuse avaldumisvormide mitmekesisusest varieeruda. Seda, et erinevatel kuritegelikel ühendustel kõiki kohtupraktikas välja toodud n-ö kõrvaltunnuseid esinema ei pea, kinnitas oma põhjendustes ka Tallinna Ringkonnakohus. Näiteks ei esinenud kõikides kohtupraktika analüüsis käsitletud lahendites ühiskassat kui kuritegelikule ühendusele viitavat tunnust.

Analüüsides kuritegelikule ühendusele iseloomulike konkreetsete objektiivsete tunnuste sisustamist, väärrib kindlasti eraldi tunnuseks väljatoomist püsivus. Nimetatud kuritegeliku ühenduse olemasolule viitav tunnus oli magistriltõõ autori hinnangul kohtuotsustes kõige halvemini sisustatud. Kohtud jaatasid püsivuse eksisteerimist tihtipeale peale veendumist muudes kuritegelikule ühendusele iseloomulikes tunnustes. Seejuures viidati kohtuotsustes nii ühendusesisesele hierarhiale, struktuurile, ühenduse täpsemale toimimisele ning seal kasutatud konspiratsioonivõtetele, isikute rollijaotusele või n-ö tugeva meie tunde esinemisele ühenduse liikmete seas. Kohtute hinnangul püsivust toetavad tunnused võisid küll lahendite lõikes varieeruda. Oluline puudujääk, mis mitmel puhul silma paistis, oli aga nende toetavate tunnuste sidumata jätmine ühenduse kui organisatsiooni püsivusega. Mitmetel juhtudel kohtud lihtsalt jaatasid püsivuse olemasolu või mõõnsid mõne üksikliikme tegevuse abistavat mõju ühenduse püsivusele. Seejuures aga toetavate tunnuste või üksikliikme panuse täpsemat seost organisatsiooni püsivusega välja ei toodud. Magistriltõõ autori arvates võib üksikliige oma tegevusega püsivusse küll panuse anda, kuid sellest ei pruugi alati piisata realselt organisatsiooni püsivuseks. Samuti pole kahtlust ka tunnuste omavahelises seoses ning

teeneteise toetamises. Kohtud võiksid siiski selgemalt põhjendada, miks ja kuidas mõni asjaolu ühenduse püsivust mõjutab ja kuidas see püsivus väljendub. Samuti ilmnes kohtuotsustest, et püsivuse puhul analüüsisid kohtud kohati ka vaid ajalist kriteeriumi ning pidasid näiteks ühenduse varasemat pikaajalist toimimist või mõne võtmeisiku omavahelisi pikaajalisi sidemeid juba piisavaks püsivust sisustavaks asjaoluks.

Ka püsivuse sisustamisel leidis kohtupraktikas positiivseid näiteid, kus kohtud selgelt püsivust toetavaid asjaolusid välja tõid ning tunnuse osas järelduseni jõudsid. Ühenduse struktuurist lähtudes pidasid kohtud püsivaks kuritegelikuks ühenduseks organisatsioone, kus ühenduse juhil oli üldjuhul mõni lähedane isik ehk nn parem käsi, kes vajadusel ühenduse juhtimise üle võiks võtta. Ühel sellisel juhul viitas kohus ka näiteks ühenduse juhi vennale, kes samuti kuritegeliku ühenduse aktiivne liige oli. Samuti leidsid kohtud, et püsivust toetasid ka ühendustes „vanema“ rollis olnud isikud, kes hierarhias madalamate isikute ning kõrgeima autoriteedi vahele jäid. Kohtute arusaama püsivusest saab kirjeldada ka võttes aluseks juba eespool välja toodud maakohtu lahendi, kus kohus püsivuse olemasolu küll eitab, aga siiski kuritegeliku ühenduse tuvastas. Tulenevalt eeskujulikust püsivuse sisustamisest nimetatud kohtuotsuses, saab kohtu seisukohta n-ö tagurpidi tõlgendades pidada püsivaks kuritegelikuks ühenduseks organisatsiooni, mis ei põhine üksnes selle juhi autoriteedil, sidemetel, kogemustel ja spetsiifilistel teadmistel, mis ühenduse toimimiseks vajalikud on. Lisaks lugesid kohtud püsivust toetavateks asjaoludeks ühenduses esinenud konspiratsiooni ning ühenduse finantsvahendite kasutamist organisatsiooni kestlikkuse huvides. Kohtud pidasid seeläbi püsivust toetavaks asjaoluks ühenduse nn järelkasvu toetamist, mis väljendus isikute rahalises aitamises kinnipidamisasutuses viibimise ajal. Sellisel moel hoiab kuritegelik ühendus oma liikmeid lojaalsena ka vangisoleku perioodil, värbab vajadusel omale uusi liikmeid ning kogub ühenduse püsivaks toimimiseks vajalikku n-ö vangla siseteavet.

Nii kuritegeliku ühenduse minimaalse liikmearvu, liikmetevahelise ülesannete jaotuse ja tegevuse suunatuse sisustamisel kohtutel probleeme ei tekkinud. Kohtud olid sisukalt kirjeldanud kuritegelike ühenduste struktuuri ning ülesannete jaotust selle liikmete seas. Otsustest ilmnes selgelt, kes ühenduse sees mingit rolli kandis ja vastutust omas. Samuti olid kohtuotsustes välja toodud erinevad kuriteod, mis tegevuse suunatuse objektiivset tunnust sisustasid. Tegevuse suunatuse sisustamisel olid kohtud välja toonud ka konkreetsete kuritegude raskusastmed, et tunnuse esinemist kinnitada. Kuna käesoleva magistritöö

eesmärgiks ei ole seatud tunnuste osas statistiliste järeldusteni jõudmine, siis autor nimetatud tunnuste juures ka pikemalt ei peatu.

Magistritöö autori hinnangul sisustasid kohtud reeglina piisavas mahus ka organisatsiooni taht kui üht kuritegeliku ühenduse objektiivset tunnust. Sarnaselt püsivusega ei analüüsitud seda küll niivõrd sõnaselgelt kui ülejäänud kuritegeliku ühenduse tunnuseid KarS § 255 lg 1 mõistes. Sellele vaatamata oli organisatsiooni tahte sisustamine üldjuhul selgelt tuvastatav. Kohtud väljendasid organisatsiooni tahte olemasolu eelkõige läbi:

- 1) liikmete allumise ühenduse reeglitele ja korrale ning seeläbi enda individuaalse tahte tahaplaanile jätmist võrreldes organisatsiooni huvidega;
- 2) isikute poolse mõistmise, et nad on osa millestki suuremast ning asjaolust, et isik oma tegevusega ühenduse eesmärkide saavutamisele kaasa aitab.

Magistritöö autor eraldas asjaolud, millega kohus organisatsiooni taht sisustas, põhjusega. Nimelt ei ole töö autori hinnangul p-s 2 nimetatud olukorras organisatsiooni tahte olemasolu universaalselt jaatav. Magistritöö autori hinnang sai kinnitust ka kahes analüüsitud kohtuotsuses, kus lõppastmes kuritegeliku ühenduse olemasolu ei tuvastatud. Nimetatud lahenditest ilmnes, et grupiga seotud isikud toetasid küll suuremat eesmärki, mida üksi tegutsedes poleks olnud võimalik saavutada, kuid isiklikest motiividest asi kaugemale ei läinud. Ühel juhul oli tegu bordellina kasutatud baari seaduslike töötajatega ning teisel juhul politseiametnikega, kes isikliku rikastumise eesmärgil kõrgemat taht (ebaseaduslik võltsdokumentide äri) toetasid. Organisatsiooni taht sisustati kohtuotsustes primaarselt allumisega kehtestatud korrale ning reeglitele seega põhjendatult. Objektiivse tunnuse esinemist kinnitas näiteks, et ühenduse liikmed pidasid lugu ühenduses kehtinud printsiipidest ja reeglitest, talusid enda karistamise korral seda vastupanu osutamata, aktsepteerisid vastu vaidlemata kõrgemalt tulnud korraldusi ning maksid ühiskassasse kindla osa kuritegelikul teel saadud teenistusest.

Magistritöö autor toob välja ka olulisemad kohtute seisukohad, mis puudutasid nii kuritegelikku ühendusse kuulumise sisustamist KarS § 255 lg 1 mõistes kui ühenduse organiseerimise sisustamist KarS § 256 lg 1 mõistes. Ühendusse kuulumist sisustades keskendusid kohtud peamiselt liikme ning organisatsiooni ühise tahte tuvastamisele, mis on magistritöö autori hinnangul igati õige ning õiguskirjandusega kooskõlaline lähenemisviis. Kuritegelikku ühendusse kuulumist analüüsides võtsid kohtud arvesse ka üldisi

loogikareegleid, kriminoloogilisi seaduspärasusi ja elulist usutavust. Organiseerimise puhul väärrib esmalt välja toomist, et kohtud ei teinud alati vahet kolmel kuritegeliku ühenduse organiseerimise teokoosseisul. Kohtuotsustes esines situatsioone, kus isik oli süüdi tunnistatud mitme erineva teokoosseisu järgi, kuid sisulistes põhjendustes oli kirjeldatud vaid üksikut. Vahetegemise olulisust kuritegeliku ühenduse loomisel, juhtimisel ning sinna liikmete värbamisel toonitas ka ringkonnakohus, kui ühes süüdistuses isikule ühenduse „organiseerimist ja juhtimist“ ette heideti. Välja toomist väärrib ka juhtimise sisustamine ühenduse allstruktuuri eestvedamise korral. Kuritegeliku ühenduse juhtimisest ei piisanud olukorras, kus isik oli küll kuritegeliku ühenduse allstruktuuri „juht“, kuid allus siiski endast ühendusesiseses hierarhias kõrgemal asetsenud liikmele ning seeläbi ise organisatsiooni tahet ei kujundanud. Magistritöö autor on vastava käsitlusega igati nõus.

Kokkuvõtlikult möönab magistritöö autor, et KarS §-des 255 ja 256 sätestatud kuritegude tuvastamine on oma konspiratsioonilise iseloomu tõttu kahtlemata keeruline. Seda enam ei tohiks aga koosseisuliste tunnuste sisustamine jääda kohtute enda tõlgenduste või ebapiisava selgitustöö taha. Võttes arvesse, et kuritegeliku ühenduse koosseis on oma loomult peitkuritegu ning spetsiifilist tagajärge mittenõudev formaalne delikt, ei ole sel ka n-ö käegakatsutavaid elemente, millest selle tuvastamisel lähtuda. Analüüsitud kohtuasjadest ilmnes, et enamjaolt tõendati ühenduse olemasolu läbi ühenduse liikmete omavahelise suhtluse, mistõttu oli ka kvalifitseerimisel määravaim just isikute enese suhestumine teiste ühenduse liikmete ning organisatsiooniga. Kuritegeliku ühenduse koosseisu näol on tegemist justkui „sotsiaalse deliktiga“, mis vajab realiseerumiseks isiku enesedefineerimist läbi organisatsiooni, kuhu ta kuulub. Samuti ei eksisteeriks kuritegelikku ühendust, kui selle liikmed ei tunneks, et nad organisatsiooni alla koondudes tulemuslikumalt tegutseda ei saaks.

KOKKUVÕTE

Nii õiguskirjanduses kui kohtupraktikas on viidatud kuritegeliku ühenduse sisustamisel esinevatele probleemidele. Kriitilisemate seisukohtade kohaselt on kuritegeliku ühenduse mõiste devalveerunud kursil ning KarS §-des 255 ja 256 sätestatud kuriteokoosseisude karistatavusala on hägune. Kuritegeliku ühenduse mõiste ümber valitsev poleemika tekitab vajaduse analüüsida Eesti kohtute poolset kuritegeliku ühenduse koosseisude sisustamist ning seeläbi arusaama kuritegeliku ühenduse mõistest.

Magistritöö eesmärk oli tuvastada, kuidas on Eesti maa- ja ringkonnakohtud kuritegeliku ühenduse koosseise sisustanud. Eesmärgi saavutamiseks viis töö autor läbi empiirilise analüüsi perioodil 22.02.2019 kuni 31.12.2023 Riigi Teatajas avaldatud maa- ja ringkonnakohtute otsuste põhjal. Empiirilises uurimuses käsitletavate kohtuotsuste ajaperioodi valikul oli peamiseks määrajaks Riigikohtu otsus nr 1-16-6452, kus viimati kuritegeliku ühenduse tunnuseid üksikasjalikult käsitleti ning kus Riigikohus esimest korda organisatsiooni tahet ühe kuritegelikku ühendust iseloomustava objektiivse tunnusega rõhutas. Empiirilise uurimuse läbiviimisel kasutas töö autor 15 kohtuotsust.

Tulenevalt magistritöö eesmärgist püstitas töö autor neli uurimisküsimust. Magistritöö primaarne uurimisküsimus oli: kuidas on Eesti maa- ja ringkonnakohtus sisustanud KarS § 255 lg 1 sätestatud objektiivseid tunnuseid? Primaarsele uurimisküsimusele vastamisel andis magistritöö autor vastused kolmele alaküsimusele: 1) millised tunnused viitavad kuritegeliku ühenduse olemasolule; 2) kuidas on kohtud sisustanud kuritegelikku ühendusse kuulumist ja organiseerimist?; ning 3) kuidas eristada kuritegelikku ühendust KarS § 21 lg-s 2 sätestatud kaastäideviijatest? Primaarsele uurimisküsimusele ning teisele alaküsimusele andis võimaluse vastata magistritöös läbiviidud empiiriline uurimus. Kuritegeliku ühenduse objektiivseid tunnuseid ning selle eristamist kaastäideviijatest analüüsis töö autor töö teoreetilises osas kasutades teadusartikleid, varasemaid kohtulahendeid ja karistusseadustiku kommenteeritud väljaannet.

KarS § 255 lg 1 kohaselt iseloomustavad kuritegelikku ühendust järgmised objektiivsed tunnused:

- 1) sinna kuulub kolm või enam isikut;
- 2) see on püsiv;

- 3) selle liikmete vahel on ülesanded jaotatud;
- 4) selle tegevus on suunatud kas teise astme kuritegude, mille eest ettenähtud vangistuse ülemmäär on vähemalt kolm aastat, või esimese astme kuritegude toimepanemisele;
- 5) organisatsiooni tahe.

Seejuures on oluline kuritegeliku ühenduse eristamine samuti ühisel kuritegelikul eesmärgil tegutsevatest kaastäideviijatest. Kuritegelikuks ühenduseks ei saa pidada mõnevõrra paremini organiseeritud üksikkuritegusid toimepanevaid kaastäideviijate gruppi. Kuritegusid ühiselt toime panev kaastäideviijate grupp võivad küll vastata mõnele kuritegeliku ühenduse koosseisu objektiivsele tunnusele, kuid see ei lähe kaugemale teadlikust ja tahtlikust koostegutsemisest üksikkuritegude toimepanemisel. Näiteks võib mõni grupp olla püsivam ning tegutseda pikema aja vältel kui mõni kuritegelik ühendus, omamata seejuures üksikisiku tahtest kõrgemalseisvat organisatsioonilist eesmärki. Kõige määravamad KarS § 255 lg 1 objektiivsed tunnused, mille abil kaastäideviijate gruppi ning kuritegelikku ühendust eristada, on organisatsiooni tahe ning kindel struktuur kuritegeliku ühenduses. Nimetatud tunnused aitavad kõige paremini kahte tegutsemise vormi omavahel eristada. Seega on kuritegeliku ühenduse kindlakstegemisel väga oluline tuvastada ning sisustada kõik kuritegeliku ühenduse jaoks vajalikud objektiivsed tunnused ning kahtlus mõne tunnuse esinemise osas võib tähendada isikule hoopis teistsugust kvalifikatsiooni.

Kohtupraktika analüüs näitas, et lisaks KarS § 255 lg-s 1 sätestatud objektiivsetele tunnustele arvestavad kohtud kuritegeliku ühenduse kindlakstegemisel ka muid kohtupraktikas välja kujunenud kuritegelikke ühendusi iseloomustavaid tunnuseid. KarS § 255 lg-st 1 tulenevate objektiivsete tunnuste esinemine on ühenduse olemasoluks aga igal juhul vajalik ning nõutud. Tüüp tunnuseid omamata ei oma ükski isikute grupp kuritegeliku ühenduse kvaliteeti. Muud tunnused võivad tulenevalt organiseeritud kuritegevuse avaldumisvormide mitmekesisusest varieeruda ning aidata sisustada ja toetada KarS § 255 lg 1 sätestatud objektiivsete tunnuste kindlakstegemist. Uuritud kohtuotsuste puhul oli näha, et kuritegelikku ühendust toetavad tunnused võivad olla näiteks ühiskassa, distsipliini olemasolu, ühenduse liikmete ja nende lähedaste toetamine, karistamine ning erinevate konspiratsioonivõtete kasutamine.

Empiirilises uurimuses käsitletud kohtuotsustest ei ilmnenu probleeme kuritegeliku ühenduse olemasoluks vajaliku minimaalse liikmearvu, liikmetevahelise ülesannete jaotuse ja tegevuse suunatuse sisustamisel. Kohtud olid nende objektiivsete tunnuste kindlakstegemisel

kirjeldanud kuritegelike ühenduste struktuuri ning ülesannete jaotust selle liikmete seas. Otsustest ilmnest selgelt, kes ühenduse sees mingit rolli kandis ja vastutust omas. Samuti olid kohtuotsustes välja toodud erinevad kuriteod, mis tegevuse suunatuse objektiivset tunnust sisustasid.

Analüüsitud kohtuotsustest oli selgelt tuvastatav kuritegeliku ühenduse kui organisatsiooni tahe. Kohtud ei analüüsinud seda tunnust küll niivõrd sõnaselgelt kui üht kuritegeliku ühenduse objektiivset tunnust. Siiski olid kohtud seda kuritegeliku ühenduse üksikliikmete ühendusse kuulumise analüüsimisel piisavas mahus kirjeldanud ning tahte olemasolus oli selle põhjal võimalik kindlasti veenduda. Organisatsiooni tahtet kinnitas kohtute hinnangul peamiselt kuritegeliku ühenduse liikmete allumine ühenduse reeglitele ja korrale ning seeläbi enda individuaalse tahte tahaplaanile jätmine võrreldes organisatsiooni huvidega. Samuti viitas kohtute hinnangul organisatsiooni tahtele ühenduse liikmete poolne mõistmine, et nad on osa millestki suuremast ning nad oma tegevusega sellele kaasa aitavad. Ainsad olukorrad, kui kuritegeliku ühenduse tahtes magistritöö autori arvates kahelda võis, oligi juhul, kui kohus vaid isiku mõistmise tuvastas.

Püsivust kui üht kuritegeliku ühenduse objektiivset tunnust jaatasid kohtud tihtipeale peale veendumist muudes kuritegelikule ühendusele iseloomulikes tunnustes. Seejuures viidati kohtuotsustes nii ühendusesisesele hierarhiale, struktuurile, ühenduse täpsemale toimimisele ning seal kasutatud konspiratsioonivõtetele, isikute rollijaotusele või n-ö tugeva meie tunde esinemisele ühenduse liikmete seas. Samuti ilmnest kohtuotsustest, et püsivuse puhul analüüsisid kohtud kohati ka vaid ajalist kriteeriumi. Lisaks lugesid kohtud püsivust toetavateks asjaoludeks ühenduses esinenud konspiratsiooni ning ühenduse finantsvahendite kasutamist organisatsiooni kestlikkuse huvides. Kohtud pidasid seeläbi püsivust toetavaks asjaoluks ühenduse nn järelkasvu toetamist, mis väljendus isikute rahalises aitamises kinnipidamisasutuses viibimise ajal.

Mitmetel juhtudel paistis silma püsivuse jaatamine täpse selgituseta, mis konkreetses kriminaalasjas kuritegeliku ühenduse püsivust toetas või millest kohus püsivust järeldas. Sarnaselt mõnsid kohtud mõne üksikliikme tegevuse abistavat mõju ühenduse püsivusele, seda toetavat mõju avamata. Pahatihti ei toonud kohtud välja kuritegeliku ühenduse esinemist toetavate tunnuste või üksikliikme panuse täpsemat seost organisatsiooni püsivusega. Kohtute lähenemine jättis kohati mulje nagu kuritegeliku ühenduse struktuur võrdukski ühenduse

püsivusega ning seetõttu ei ole pärast struktuuri kindlakstegemist vaja püsivust enam üksikasjalikult sisustada. Kuigi pole kahtlust tunnuste omavahelises seoses ning teineteise toetamises, siis võiksid kohtud selgemalt põhjendada, miks ja kuidas mõni asjaolu ühenduse püsivust mõjutab ja kuidas see püsivus väljendub. Kuna ainuüksi kuritegelikku ühendusse kuulumise eest on nähtud ette niivõrd karm karistus, siis on väga oluline, et kuritegeliku ühenduse objektiivsed tunnused oleksid tuvastatud selgelt ning arusaadavalt. Ruumi ei tohiks jätta sellele, et kohtuotsuse lugeja peab ise hindama, kas uuritud asjaoludest lähtuvalt on kõik kuritegeliku ühenduse objektiivsed tunnused täidetud. Analüüsi käigus ilmnis, et mõnes lahendis olid kohtud siiski püsivuse olemasolu väga selgelt ning argumenteeritult sisustanud.

Kuritegelikku ühendusse kuulumist analüüsidest võtsid kohtud arvesse ka üldisi loogikareegleid, kriminoloogilisi seaduspärasusi ja elulist usutavust, kuid peamiselt tuvastasid kohtud liikme ühendusse kuulumise liikme ja organisatsiooni ühise tahte abil. KarS § 256 sätestatud kuritegeliku ühenduse organiseerimise puhul toonitasid kohtud, et oluline on teha vahet kuritegeliku ühenduse loomisel, juhtimisel ning sinna liikmete värbamisel. Kui isik on süüdi tunnistanud mitme erineva teokoosseisu järgi, siis tuleb ka sisuliselt põhjendada kõiki teokoosseise eraldi, mitte vaid üht.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eesti maa- ja ringkonnakohtud on kuritegeliku ühenduse kindlakstegemisel lähtunud KarS § 255 lg-s 1 sätestatud objektiivsetest tunnustest, kuid arvestanud ka muid kohtupraktikas välja kujunenud kuritegelikke ühendusi iseloomustavaid tunnuseid. Kuigi kohutuotsustes oli kõikide kuritegelike ühenduste objektiivsetele tunnustele rõhku pööratud, siis esines olukordi, kus kohtud KarS § 255 lg-s 1 sisalduvaid kuritegeliku ühenduse objektiivseid tunnuseid piisavalt konkreetselt, täpselt ning arusaadavalt ei põhjendanud. Tunnuste esinemise kinnitamiseks või ümberlukkamiseks tarviklikud asjaolud olid kohtute poolt erinevate tõendite näol küll esile toodud, kuid sageli konkreetse objektiivse tunnusega seostamata jäetud. Kuritegeliku ühenduse objektiivsete tunnuste sõnaselge ning täpne analüüs on kohtu seisukoha mõistmise ja otsuse terviklikkuse huvides aga hädavajalik, sõltumata sellest, kui ilmselge võib asjaolude kirjelduse järgselt tunnuse esinemise suhtes järelduseni jõudmine tunduda.

SUMMARY. THE DEFINITION OF CRIMINAL ORGANISATION IN ESTONIAN CASE-LAW

Criminal organisations have been established in Estonian criminal law based on both the Palermo Convention and the European Council Framework Decision 2008/841/JSK which supplements it. Both of these legal acts aim at combating international organized crime. According to Estonian Penal Code (hereinafter referred to as KarS) § 255 (1), a criminal organization is a permanent organisation consisting of three or more persons with who share a distribution of tasks, which activities are directed at the commission of criminal offences in the second degree for which the maximum term of imprisonment of at least three years is prescribed, or criminal offences in the first degree. Pursuant to § 256 (1) of the KarS, it is a punishable offence to establish, lead or recruit members of a criminal organisation.

Both in the legal literature and in Estonian case-law, reference has been made to the problems of defining a criminal organisation. According to more critical views, the notions of criminal organisations are on a devaluing course and the scope of punishability of the offences set out in sections 255 and 256 of the KarS is blurred. The controversy surrounding the notion of a criminal organisation has led to the need to analyse the way in which the Estonian courts have defined the constituent elements of a criminal organisation, and thus the understanding of what constitutes a criminal organisation.

The aim of the thesis was to identify how Estonian district and regional courts have defined the concept of criminal organisation. In order to achieve the goal, the author conducted an empirical analysis of the decisions of Estonian administrative and county courts published in Riigi Teataja between 22.02.2019 and 31.12.2023. The main determinant in the selection of the time period of the judgments considered in the empirical study was the decision of the Supreme Court no 1-16-6452, where the characteristics of a criminal association were discussed in detail and where the Supreme Court for the first time considered the will of the organisation as an objective characteristic of a criminal association. The author of the thesis excluded the criminal cases settled in the settlement procedure, the decisions of the Supreme Court and the judgments in which the charges were dropped under § 255 or 256 of the KarS. Therefore, the author analysed 15 lower court judgments published in Riigi Teataja where persons were charged under § 255 or § 256 of the Penal Code.

The thesis analyzed how criminal associations are understood in the practice of Estonian District and Circuit Courts. To achieve the aim of the master's thesis, the author posed the following research question: how have the objective characteristics of criminal association composition under KarS § 255(1) been understood in Estonian district and circuit courts? In answering the primary research question, the author also provides answers to the following sub-questions:

1. What characteristics indicate the existence of a criminal association?
2. How is membership in a criminal association and its organization interpreted in court practice?
3. How to distinguish criminal associations from accomplices as stated in § 21(2) of the KarS?

When we talk about organised crime in society more broadly, we are not talking about crimes as acts of behaviour, but rather about the entity that commits them. However, it is an important concept that in organised crime, criminals act together because certain crimes by their very nature require organised action. Thus, certain types of crime shape the nature of criminal organisations, and if the nature of the crimes committed changes, so does the organisation itself.

In addition, Organised Crime requires three or more people to be involved. Since organised crime is distinguished from conventional crime by a certain structure and the existence of a criminal collective, the activities of an individual cannot constitute an organisation. Similarly, two people working together to commit crimes does not give rise to the dimension of organised crime. However, in practice, it can be very difficult to distinguish a criminal association from joint principal offenders.

To distinguish between a criminal organisation and joint principal offenders, the author examined specialized scientific articles, previous court decisions, and annotated editions of the penal code. As a result, the author found that in practice, it can be very difficult to distinguish a criminal organisation from a group of accomplices who commit crimes somewhat more organized. Groups of accomplices committing crimes together may meet some objective criteria of a criminal organisation, for example, such groups may be more persistent and operate over a longer period than some criminal organisations. However, the most decisive factors are the objective characteristics specified in KarS § 255(1), which help distinguish between the

two forms of operation, as accomplices do not go beyond conscious and voluntary cooperation in committing individual crimes. It is the existence of an organisational will and structure that characterises a criminal organisation, and these are the main elements that distinguish a criminal organisation from a group of co-conspirators. Therefore, it is crucial in identifying a criminal association to clearly identify and interpret all the characteristic features necessary for a criminal association.

The analysis of court decisions during the empirical study, where individuals were charged under KarS § 255 and § 256, provided an opportunity to answer the primary research question of the master's thesis as well as the sub-questions.

In the author's opinion, the judgments that were the subject of the empirical study showed a common structure in the analysis of the constituent elements of a criminal association. From the empirical analysis it emerged that the analysis of the courts can be divided into three phases, based on the style used and the structure of the judgments. Prior to analysing the circumstances of a particular criminal case, the courts described in detail the constituent elements of the offences set out in sections 255 and 256 of the KarS. In doing so, the courts identified the characteristics of a criminal organisation and described the most important positions of the Supreme Court. After the theoretical description of the constituent elements of the offences, the reasoning of the judgments was explained. In the second conditional phase, the courts described, on the basis of various pieces of evidence, the circumstances indicating the existence (or excluding the existence) of the criminal organisation in question, its structure, its functioning and the persons acting in the interests of the organisation. In the final stage, the court drew conclusions as to the existence of the elements of a criminal organisation, confirmed or excluded the existence of a criminal organisation and dealt with the question of the guilt of the individuals.

Courts thoroughly described the compositional characteristics of criminal associations and the Supreme Court's positions, outlined the circumstances necessary for decision-making in the case at hand, and generally agreed with the qualifications made at the final stage. However, despite the logical approach and the structure of court decisions, the master's thesis author wishes to highlight a significant drawback, which was particularly noticeable in the analysis of district court decisions. In the author's assessment of this master's thesis, the interconnection of these conditional stages was often weak and insufficiently substantiated. Often, situations

arose where courts did not sufficiently justify the objective characteristics of a criminal association contained in § 255(1) of the KarS in a sufficiently specific, precise, and understandable manner. While circumstances necessary to confirm or refute the presence of characteristics were presented by courts through various evidence, they were not explicitly linked to specific objective characteristics. A clear and precise analysis of the objective characteristics of a criminal association is essential for understanding the court's position and the completeness of the decision, regardless of how obvious reaching a conclusion regarding the presence of characteristics may seem based on the description of circumstances.

The analysis of court decisions showed that in addition to the objective characteristics specified in § 255(1) of the KarS, courts also took into account other characteristics typical of criminal associations established in court practice. However, the presence of objective characteristics derived from § 255(1) is necessary and required for the existence of an association. For example, in one of the judgments, the court had found that there was a criminal organisation, even though it was convinced that the criminal organisation was not permanent, i.e. did not meet the conditions of § 255 (1) of the Penal Code. Without possessing characteristic features, no group of individuals would have the quality of a criminal association. Other supporting characteristics for a criminal association may vary due to the diversity of manifestations of organized crime and may help to interpret and support the determination of the objective characteristics specified in § 255(1). In the studied court decisions, it was evident that supporting characteristics of a criminal association may include, for example, a common fund, the presence of discipline, support for members, punishment, and the use of conspiracy techniques.

The standpoint of the master's thesis was shared by the Tallinn Circuit Court, which emphasized the importance of clarifying the characteristics of criminal associations. The court emphasized that conclusions drawn regarding the characteristics of an association must be easily understandable to the reader. As a negative example, the master's thesis author points out situations where the circuit court did not take the explanation of characteristics as seriously. It is not appropriate for the court to doubt the last reading or analytical skills of the reader. The court decision must be complete, precise, understandable, and must provide a consistent and reasoned argument to the reader, while clearly explaining the legal basis for the conclusions reached.

Therefore, the author considers it necessary to ensure that the analysis of criminal association characteristics in court decisions is clearly and precisely stated, linking specific characteristics to the circumstances of the case. If the court is unable to meet these requirements, the decision may be difficult to understand and the reader may have doubts about the correctness of the decision. In such cases, a lack of evidence may weaken the weight of the court's decision.

In determining the existence of a criminal association, the court needs to identify five characteristic features: three or more persons, permanence, division of tasks among members, direction of activity, and the will of the organization. Based on the analyzed court practice, it was evident that courts did not encounter problems in determining the minimum number of members, division of tasks among members, and direction of activity. Courts described the structure of criminal associations and the division of tasks among their members based on these objective characteristics. The decisions clearly indicated who played a role within the association and had responsibilities. Similarly, various crimes that characterized the direction of activity objective criterion were outlined in court decisions.

According to the author of the thesis, the courts, as a rule, sufficiently described the will of the organisation as one of the objective characteristics of a criminal organisation. As with persistence, it was not analysed as explicitly as the other characteristics of a criminal organisation within the meaning of Section 255(1) of KarS. Nevertheless, the content of organisational will was generally clearly identifiable. The courts expressed the existence of the will of the organisation primarily through:

- 1) the submission of the members to the rules and order of the association and thus the subordination of their individual will to the interests of the organisation;
- (2) an understanding on the part of the individuals that they are part of something larger and that their actions contribute to the achievement of the association's objectives.

The author of the Master's thesis distinguished the circumstances with which the court gave meaning to the will of the organisation by reason. In the author's opinion, the existence of the will of the organisation in the situation referred to in point 2 is not universally affirmable. The author's assessment was also confirmed in the two judgments analysed, which ultimately did not establish the existence of a criminal organisation. These judgments showed that the persons involved in the group supported a larger objective, which could not have been achieved by

acting alone, but did not go beyond personal motives. In one case it was the legitimate employees of a bar used as a brothel, and in the other case it was police officers supporting a higher cause (illegal business in counterfeit documents) for personal enrichment. In the judgments, the will of the organisation was primarily expressed in terms of obedience to the rules and regulations, and was therefore justified. The existence of an objective element was confirmed, for example, by the fact that the members of the association respected the principles and rules of the association, tolerated their own punishment without resisting it, accepted orders from above without contesting them, and paid into the association's coffers a percentage of the proceeds of their criminal activities.

Persistence as one of the objective characteristics of a criminal organisation was often accepted by the courts after having ascertained other characteristics of the organisation. The judgments referred to the hierarchy within the association, its structure, the more detailed functioning of the association and the methods of conspiracy used within it, the division of roles between individuals or the existence of a strong sense of belonging among its members. The judgments also showed that, in the case of permanence, the courts sometimes analysed only the temporal criterion. In addition, the courts considered the existence of a conspiracy within the Community and the use of the Community's financial resources in the interests of the organisation's sustainability to be elements in favour of permanence. The courts thus considered the support for the 'offspring' of the association, in the form of financial assistance to persons during their stay in detention, to be a factor in favour of permanence.

When defining the meaning of membership, the courts mainly focused on the identification of the common will of the member and the organisation, which, in the opinion of the author of the thesis, is a correct approach in line with the case law. When analysing membership of a criminal organisation, the courts also took into account general rules of logic, criminological regularities and plausibility. As regards organisation, it is worth pointing out first of all that the courts did not always distinguish between the three constituent elements of organising a criminal organisation. There were cases in which a person had been found guilty of several different offences, but the substantive reasoning described only one of them. The importance of collusion in the creation, management and recruitment of members of a criminal organisation was also underlined by the District Court when in one of the indictments the person was charged with "organising and managing" a criminal organisation. The content of leadership in the case of leadership of a sub-structure of the association also deserves mention. It was not enough to be a leader of a criminal organisation in a situation where the person was

the 'leader' of a sub-structure of the criminal organisation, but was still subordinate to a member higher in the hierarchy within the organisation and thus did not shape the will of the organisation. The author of this thesis fully agrees with this approach.

The author of the thesis found that the identification of the offences provided for in §§ 255 and 256 of the KarS is undoubtedly difficult due to their conspiratorial nature. However, the content of the constituent elements should not be left to the courts' own interpretations or insufficient clarification. Given that conspiracy is by its very nature an offence in disguise and a formal offence with no specific consequence, there are no tangible elements to be taken as a basis for its identification. The cases analysed showed that the existence of the association was mostly proved through the contacts between the members of the association, which is why the relationship between the individuals themselves and the other members of the association and the organisation was the decisive factor in the qualification. Membership of a criminal organisation is a kind of 'social offence', which, in order to be realised, requires the person to express himself through the organisation to which he belongs. Similarly, a criminal organisation would not exist if its members did not feel that they could not operate more effectively by coming together under the organisation

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus:

1. Albanese, J. S. Organized Crime. From the mob to transnational organized crime. 2015.
2. Antonopoulps, G.A., Papanicolapu, G. 'What is organized crime?', Organized Crime: A Very Short Introduction, Very Short Introductions. Oxford 2018.
3. Anvelt, A. Organiseeritud kuritegevus kui reaalne negatiivne võim tänapäeva Eesti ühiskonnas. Juridica, 2000/5.
4. Beckert, J., Wehinger, F. In the shadow: illegal markets and economic sociology. Socio-Economic Review 2013.
5. Brenner, S.W. Organized Cybercrime - How Cyberspace May Affect the Structure of Criminal Relationships. North Carolina Journal of Law & Technology, 2022.
6. Canter, D. A Partial Order Scalogram Analysis of Criminal Network Structures. - Behaviormetrika, 2004.
7. Dean, G., Fashsing, I., Gottschalk, P. Organized Crime: Policing Illegal Business Entrepreneurialism, 2010.
8. Durnagöl, E. The Role of Drugs in Terrorism and Organized Crime. - Ankara Bar Review, 2009.
9. EUROPOL. EU Drug Markets Report. 2019.
10. European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction. Estonian, Country Drug Report 2019 – Arvutivõrgus: https://www.emcdda.europa.eu/publications/country-drug-reports/2019/estonia_en.
11. Heide, K. Kuritegelikke ühendusi puudutavate kuritegude sanktsioonide omavaheline ebakõla – Juridica, 2013/10
12. Maltz, M. On Defining "Organized Crime": The Development of a Definition and a Typology - Crime & Delinquency, 1976.
13. Morselli, C. Inside Criminal Networks. Springer 2009
14. Naylor, R. T. Towards a general theory of profit-driven crimes. The British Journal of Criminology , 2003, Vol. 43, No. 1.
15. Politi, A. Transnational organized crime and drug trafficking. European Union Institute for Security Studies (EUISS) 1997.
16. Russian Organized Crime: Recent Trends in the Baltic Sea Region. Stockholm Paper 2012.
17. Siinmaa, A. Kuritegelikud ühendused: müüdid ja tegelikkus – Juridica, 2015/7.

18. Soo, A. Kuritegeliku ühenduse mõiste. Ne bis in idem põhimõte. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus asjas 3-1-1-57-09 – Juridica 2010/2.
19. Soo, A., Sootak, J. Legislative Actions of Estonia to Combat organised Crime - Journal on Eastern-European Criminal Law, 2015.
20. Soo, A., Truu, M. Kuritegelikku ühendusse kuulumine (ja kuritegeliku ühenduse organiseerimine). Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 21. veebruari 2019. a otsus asjas 1-16-6452 – Juridica 2019/7.
21. Sootak, J. Karistusõiguse üldosa terminitest ehk Elu seaduse fassaadi taga – Õiguskeel 2/2016.
22. Sootak, J., Pikamäe, P. (koost). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2002.
23. United Nations. Office on Drugs and Crime. Results of a pilot survey of forty selected organized criminal groups in sixteen countries. 2002. Arvutivõrgus: https://www.unodc.org/pdf/crime/publications/Pilot_survey.pdf.
24. United Nations. Office on Drugs and Crime. 2007 world drug report. Arvutivõrgus: https://www.unodc.org/pdf/research/wdr07/WDR_2007.pdf.
25. Varul, P., Kull, I. Jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. 2 vlj. Tartu: Juura 2023.
26. Von Lampe, K. Organized Crime. Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures, and Extra-legal Governanve. SAGE Publications 2016.
27. Williams, P. Transnational criminal networks. Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy, 2001.
28. Williams, P. Crime, Illicit Markets, and Money Laundering. 2001 - <https://carnegieendowment.org/pdf/files/mgi-ch3.pdf>

Kasutatud õigusaktid:

1. Karistusseadustik, RT I, 06.07.2023, 40.
2. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadus - RT I, 03.02.2023, 6
3. Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsioon, RT II 2003, 1, 1
4. Tsiviilseadustiku üldosa seadus, RT I, 06.07.2023, 98

Kasutatud kohtupraktika teoreetilises analüüsis:

RKKKm 3-1-1-97-10
RKKKm 3-1-1-127-13
RKKKo 3-1-1-132-12
RKKKo 3-1-1-7-08
RKKKo 3-1-1-57-10
RKKKo 3-1-1-57-09
RKKKo 1-16-6452
TlnRnK 1-16-6452

Kasutatud kohtupraktika empiirilises analüüsis:

RKKo 1-19-5808/31
RKKo 1-18-7068/26
RKKo 1-18-6168/26
RKKo 1-18-6428/40
RKKo 1-18-10100/141
RKKo 1-16-2411/1118
RKKo 1-18-437/725
TlnRnKo 1-16-9171/1992
TlnRnKo 1-19-6226/340
TlnRnKo 1-18-7086/415
TlnRnKo 1-18-437/608
TlnRnKo 1-16-2411/1066
TlnRnKo 1-16-483/873
TlnRnKo 1-17-7441/90
TlnRnKo 1-16-11625/582
TlnRnKo 1-17-1676/337
HMKo 1-19-6226/309
HMKo 1-18-437/800
HMKo 1-18-7086/362
HMKo 1-20-7078/7
HMKo 1-20-7132/19
HMKo 1-20-6901/7
HMKo 1-20-6053/6

HMKo 1-20-2739/9
HMKo 1-18-10100/120
HMKo 1-20-2726/9
HMKo 1-18-437/499
HMKo 1-20-3332/9
HMKo 1-20-1149/12
HMKo 1-16-2411/978
HMKo 1-19-9890/23
HMKo 1-19-2173/296
HMKo 1-19-8724/12
HMKo 1-19-5808/14
HMKo 1-16-483/786
HMKo 1-17-7441/59
HMKo 1-19-1871/6
HMKo 1-16-11625/468
HMKo 1-17-6406/114
HMKo 1-19-1400/6
HMKo 1-16-9171/1751
PMKo 1-17-1676/303
TMKo 1-19-7326/33
TMKo 1-21-7393/17
TMKo 1-21-3686/4
TMKo 1-20-9211/14
TMKo 1-20-1270/88
TMKo 1-20-343/17
TMKo 1-23-1166/13
TMKo 1-22-4630/21
TMKo 1-22-4248/14
VMKo 1-22-1656/63
VMKo 1-20-72/14
VMKo 1-19-7503/21
VMKo 1-19-3409/24

